

ERDÉLYI MAGYARSÁG

XIV. ÉVFOLYAM
2003. JÚLIUS –
SZEPTEMBER

Albert Gábor:
1943 – Szárszó –
2003

Csapó I. József:
Euroatlanti
integráció

Szöllősy Tibor:
Kárpátaljai
Valóvilág

Nits Árpád:
Erdélyi
válaszutak

52

Már semmin sem lepődünk meg. Hidegen hagy, hogy Magyarországon a felsőfokú oktatásban végzetek 30%-ának nincs állása; Németországnak vége, az USA nem pénzeli tovább, ahogy Hitler óta (?) teszi, ennek következtében minden 5. német 18-50 éves kor között nem dolgozik; a Zsil völgyében 80%-os a munkanélküliség, és a családokban négy gyerekre csak két pár cipő jut.

Nem rendít meg különösen az sem, hogy a „Tusványosi Nyári Szabadegyetemet” a „Félszigeti” licitálná túl Marosvásárhelyen – itt is blabla, ott is blabla arról, hogy az integráció közös érdek, meg hogy a nemzeti érdeket is szem előtt kell tartani, s a kettő nem zárja ki egymást. Szóljon azonban valaki arról, hogy: „Jó. Jó. Eddig eleget hallottunk az európai integrációról, az európai egységesülésről. Beszéljünk végre a magyar integrációról, a magyar nemzet egységesüléséről” – megfagy körülötte a levegő, s igyekszik mindenki elhatárolódni tőle.

Ez most nem aktuális – mondják erre politikusaink, ERRE IS. De igen, ez mindig aktuális volt idáig.

Kolozsvárnak, Pozsonynak, Zentának, Ungvárnak, de mindenekelőtt Budapestnek követelnie kellett volna már rég, még akkor is, ha reálpolitikusként tudomásul kell venni, hogy a kérdés sorsa, a magyar nemzet sorsa Washingtonban és/vagy Brüsszelben dől el.

A mellett épp az érdekeltek, a politikusaink mentek el közömbösen, hogy, az UNIÓ Alkotmánya csak 2007-8-ban lép életbe, de a módosító javaslatokat rég ki kellett volna dolgozzák és benyújtás, például amelyek a nemzeti kisebbségek kollektív és egyéni jogairól, az autonómiák különböző formáira vonatkoznak. Eddig – tudomásunk szerint – azt csak az erdélyi magyar szakemberek tették meg.

Kit érdekel, hogy ma Európában nemcsak életminőség, gazdasági stabilitás/prosperitás tekintetében csúszunk vissza az ENSZ felmérése szerint a tavalyi szinthez viszonyítva is a 38., utolsó helyre, a csatlakozó országok között is, s hogy Magyarország a legkevésbé szuverén ország, a magyar a legkevésbé szuverén nemzet midőn minden cinyejnyére hol ezt az egyezményt, hol az a törvényt módosítjuk? Mint az imént is, szeptember 23-án – és még a jó hírek között szerepelt! – amikor Bukarestben aláíratott a kedvezménytörvényről szóló megállapodás, mely egyebek között már kiküszöbölte az igazolányból azokat a jelképeket, amelyek kapcsolatot teremtenek az anyaország és az elszakított nemzetrészek között (ők nem így nevezték), mint a Szent Korona, a nemzeti szimbolikával bíró idézetek.

Az is csak egy hír a sok között, hogy évente egy kisvárosnyival fogy Magyarország lakossága, s ugyanennyivel a határon túli magyarság is. (Kolozsváron a magyarok aránya például 1880-ban: 80% /13% román/, 1920-ban: 50 /33% román/, 1956-ban 50, 1992-ben 23, 2002-ben: 19,85% volt). **Mindenki itt van, de mégis fogyunk** – mondta Tőkés László püspök, a kolozsvári Szabadság c. napilap július 15-én közzétett: **Hol élnek vezetőink gyerekei?** címmel lefolytatott közvéleménykutatás eredményének közzététele után. Ebből az derül ki, hogy általában ha a vezető pozícióban lévő magyarok családjában három gyerek van, akkor az **egyik** Nyugaton tanul, a **másik** Magyar-

országok tanul. Egyenlőre. Tanul. Azután ott marad. A **harmadik** marad egyedül Romániában. Ismerős volt az már több évtizede, hogy aki tehet – és általában a közismert nagy nevek tehetők, ha ők nem is, de gyerekeiket igyekeztek valamiképpen legalább Magyarországon tudni. Hogyan is mondták őrgeink: legalább három gyerek kell a családban. Egy az apának, egy az anyának, és egy a hazának.

És hogyan is hangzott a szlogen: „hazudtak nappal, hazudtak éjjel, hazudtak minden hullámhosszon.” Ne hazudjunk akkor magunknak sem, sem éjjel, sem nappal! Igen is, **a kettős állampolgárság megkönnyíti az elvándorlást, áttelepülést**, hiába hirdetik hangosan, de falul: hogy a szülőföldön való megmaradást segíti elő.

Erről jut eszembe. Bár egyik szemem nevet, a másik szemem sír, amikor azt halom, az Országos Választási Bizottság szeptember 18-án pozitív határozatot hozott – engedélyezte – **a népszavazást kezdeményező aláírásgyűjtést, amelyet a Magyarok Világszövetsége indított útjára**, a kettős

állampolgársággal kapcsolatban. Közbevetőleg: tessék végre nem hazudni, hogy ez ismeretlen az európai joggyakorlatban. A 15 tagállam közül 11-ben gyakorlat! Amiért sír, mert eredményessége kétséges, lévén a nemzetnek ugyanazon hányadától várható igenlő válasz, másodsor a fenti, kolozsvári közvéleménykutatási eredmények miatt.

Végezetül ünneprontóként szeretném felhívni a figyelmet három tényre.

1. Az ún. áttelepültek nem elhanyagolható hányada viselkedik az anyaországban, ha tetszik mostohaországban: janicsárként. Bizonyítási kényszerből? Kisebbségi érzésből? Többségi érzéstől vezérelve? Bármilyen rendszert kiszolgál, lelkesen, túllihegye, taposva legjobbjainkon.

2. A következő még kényesebb: mit fog szólni az ún. nemzetinek, konzervatívoknak, jobboldalinak tartott imént leköszönt kormány, ha az általuk aktuálisnak nem tartott, folyamatosan elvetett kettős állampolgárságot a baloldali MSZP-SZDP-kormány adja meg?

3. Mikor fogjuk nyíltan bevallani, elismerni, hogy a státustörvény, kettős állampolgárság csak egy-egy lépcsőfok a magyar nemzet végső célja irányába?

A tévedés elkerülésére az ívet a kettős állampolgárságról elsőik között írom alá. Mert az „eurokonform!” gyakorlat! És mert a magyar nemzetrészekkel pótolja a fogyó anyaországot. Gyerek, jöjjetek, várunk! De hozzátok a fákat, a hegyeket, a folyókat, a házakat, az erdélyi, felvidéki, délvidéki, kárpátaljai elszakított Magyar Hazát is!

Addig is, hiába, nem rendít meg senkit, senki nem dől kardjába a hír hallatán: **RÁCSOK KÖZÖTT MARAD A SZABADSÁG SZOBOR ARADON, ROMÁNIÁBAN.**

Mit szólna vajon ehhez az amerikai nép, ha a Szabadság szobrukat érné ez a gyalázat?

Vajon mit szólna a francia, a lett, az orosz, a román, a kínai nép, ha hasonló nemzeti szimbólumukat zárná el, vetné börtönbe valamely más hatalom?

Gyanítom: amit tett volna a magyar egykoron, Rákóczi. Báthory István, Boeckai, Kossuth magyar népe. És minden magára valamit adó nemzet.

Lipsey Jolán

Rácsok mögött a Szabadság
szobor Romániában

Forgalmi dugó a damaszkuszi úton

a vagy „politikusaink” megvilágosodása

A kettős állampolgárság ügyének kapcsán soha nem látott forgalom indult be a damaszkuszi úton. Azok a politikusok, akik erről nem is olyan régen még hallani sem akartak, mert az szerintük nem volt „eurokonform”, most hirtelen gyökeresen más hangokat kezdenek megütni. Szól a bülbülszavú trilla a jelenlegi kormánypárt, illetve az ellenzék politikusaiknak részéről egyaránt. Persze, mert most ezzel lehet tapsot aratni. De, hogy mi lesz a tettek mezején, az igencsak kérdéses.

Az aczélosan összekovácsolt Kovács csapat nyilatkozataival nem érdemes sokat foglalkozni, hiszen azok a kapitalista internacionálé szellemében mindenkor gazdáik vélt vagy valós érdekeit a stréber diák szervilizmusával igyekeztek és igyekeznek túlteljesíteni. Tegnap Moszkva, ma ugyanilyen szolgálai módon Brüsszel. Utóbbi sajnos nem csak nekik...

Most ne foglakozzunk a 23 millió román vendégmunkás általuk beígért inváziójával. Ez a fajta alantas politikai fajtalanokodás közismert. Legyen elég egy nemrég elhangzott kijelentés Kovács Lászlótól (persze ez az álláspont is „rugalmasan” változott azóta már; volt már minden, s lesz is, sőt azok ellenkezője is; lesz itt még kettős állampolgársági Teller-levél), miszerint az Európai Unióban nem adnak kollektív alapon kettős állampolgárságot, csak egyéni elbírálás alapján. Erről többek között meg kellene kérdezni a Romániában élő román-horvát állampolgárok ezreit, hogy nyugat-európai példáktól most tartózkodjunk. (lásd erről a 6. oldalon lévő cikket – a Szerk.).

Amiben viszont Kovácsnak – horribile dictu – igaza van: „...most azok követelik a kettős állampolgárság kiterjesztését a határon túli magyarokra, akik 1998 és 2002 között kormányon voltak, ám az ügy érdekében egyetlen lépést sem tettek.” Sőt kimondottan elleneztek azt.

Ma egyes, akkori „urak” már szeretnék elfeledtetni magatartásukat pl. a Magyarok Világszövetségének ellehetlenítésével kapcsolatban. Azt, hogy hogyan viselkedtek annak kapcsán, amikor az MVSZ betérjesztette javaslatát a külhoni állampolgárság jogintézményének bevezetésére. A státustörvényt is csak ezután kezdték akkori titán külügyeink szorgalmazni, mert addig jegelték, jöllehet addigra, ekkor ősszel azt a parlamentnek már tárgyalnia kellett volna. A válasz nem csak merev elutasítás volt részükről akkor, hanem sunyi, cinikus módon még a pénz is elvonta a szövetségtől akkori pártunk és kormányunk, mivel nem a hivatalos jelölt futott be, nem tetszett a törvényesen megválasztott elnök személye. Elég csak elővenni az akkori újságokat, olvasni az abban lévő százalmas cikkeket.

De más példán is lemérhető az un. nemzeti oldal megvilágosodása via Damaszkusz. Mert míg nem is olyan régen a Világszövetség elnökének, Patrubby Miklósnak nevét a már kész újságcikkből is ki kellett húzni, az nem jelenhetett meg a „polgári napilap”-ban, mert kihúzta azt (ó, mily’ ismerős az ilyen) a belső cenzúra még egy olyan tudósításból is amikor ez súlyosan tisztességtelen volt (v.ö.: sajátosság), addig ugyanez a napilap ma már azért hébe-hóba hírt ad ugyanezen személy a nemzet érdekében tett nem mindennapos erőfeszítéseiről, sőt már neve is olvasható ott időnként.

Hiába! Mindegyik oldalon változnak az egyéni érdekek, s a vélt, vagy valós felső elvárások, parancsok a gazdiktól.

Ezzel egyidőben az RMDSZ is hozza formáját. Míg korábban ez a téma számára is tabu volt – jöllehet nagyon is ismerték a moldovai állampolgárokkal kapcsolatos román gyakorlatot, sőt az idevonatkozó hatályos törvényt is – mára már ők is megvilágosodtak. Irány Damaszkusz! Legalább is egy kis időre. Addig, míg kalácsadó gazdájuk ezt megengedi nekik. Markónak ma már az is eszébe jut, hogy hisz’ ők már 2000-ben gyűjtöttek aláírásokat a külhoni állam-

polgársággal kapcsolatban, csak hát „ez akkor annyiban maradt”...!

Meg aztán „az ilyesmit, az ehhez hasonlókat végső soron nem is tiltja a román alkotmány”. Oh isteni szikra! Azt már elfelejti hozzátenni, hogy részükről ez is egy volt a szokásos bolsevik aljas szemfényvesztések közül. Erre addig volt szükség, míg a választási előkészületek folytak, míg szükség volt a voksokra. Utána aztán jöhetett az özönvíz, meg a druzsba, az együttthalás Iliescuékkel.

Persze mindez nem számítana ma, ha ezek a dolgok még az ellenzék részéről is szép csendben nem feküdnének el a retorika szintjén. Miközben Aradon egy szobor felállításáról zajlik a román kormány szintű kutyakomédia, aközben a magyar kormány részéről folyik Romániával az aljas vigyordiplomácia, s a mai ellenzék meg Brüsszelben kushad. Míg az MVSZ jelenlegi vezetése következetesen sőt emelt és emel Trianon és a Benes dekrétumok ellen, addig „vezetőink” felemelt kézzel masíroznak a „magasabbrendű nyugati demokrácia” irányába Szlovákiával együtt, ahol még ma is érvényben vannak a benesi dekrétumok. Mert szerintük, tekintettel kell lenni a gyilkosok érzékenységére, tisztelni kell azok ilyenfajta másságát. Meg aztán ugye „mit szól a „fejlett Nyugat”, ha látják, hogy mi civakodunk.”

Az MVSZ-hez képest – amelyik először volt hajlandó ráhangolódni a csonkaországon kívüli testvéreink jogos, természetesen óhajára – még az egykori „nagyakarító”, „rendszerváltó” párt is késésben van, amelyik ugye nem is olyan régen ösztönözte új szövetségek helyett alapszervezeteket kötetgetett.

Minden szinten képmutatás és árusítás legfelső fokon!

Tény, hogy a külhoni állampolgárság, vagy a kettős állampolgárság jogintézményének bevezetését nem lehet elkapkodni. Akár egyik, akár másik igen felelősségteljes kidolgozást igényel. Mert hordereje egyelőre felmérhetetlen. De az is tény, hogy mindegyik kormánynak erre évek álltak rendelkezésre, amit „politikusaink” bűnös módon elhenyéltek, elszabotáltak. Csak hát az ilyen kivitelezéséhez gerinces – és ugyanakkor művelt, tájékozott – politikusok kellenének. Nem olyanok, akik Trianon előkészítőjének, a hazaáruló Károlyi Mihálynak szobrot emelnek Budapesten, vagy róla utcát neveznek el. De olyanok sem, akik ezt csendben túrik.

Persze mindenki abból főz ami a konyhában van. Rövid idő múlva ezekből a mindkét oldalbeli politikusokból kell összegereblyézni EU-s képviselőgárdánkat. Nem túl biztató a felhozatal, s a kép. S elnézve komprádor burzsoáziánk, az „elit” viselt dolgait nem a kettős állampolgárság az egyetlen ami dugulást okoz nem csupán a damaszkuszi úton, hanem rövidesen annak brüsszeli agglomerációjában is.

Égetően szükséges tehát a jelenlegi ellenzék elkopott, kompromittált nomenklatúrájának, (külpolitikával foglalkozó) vezető gárdájának gyökeres átalakítása, annak teljes cseréje. Ezt már most, azonnal el kell kezdeni. Ellenkező esetben a következő választásnál a vederből az előző, a már ismert cseberbe esünk vissza.

Mert, amíg a mai ellenzék ügyeletes, elsőszámú, az elszakított területeken élő honfitársainkért „felelős” „Kárpát – medencei” „külügyére” 13 év vakvágányon való külpolitikai tébláboló bolyongás(a), tévelygés(e) után nyilvánosan kijelenti, mert részéről még ma is csupán „ennyire fussa”, hogy – idézzük – „a nemzet tagjai elsősorban emberek”, addig mi csak kétségbeesetten aggodó türelemmel várakozhatunk, szemlélve a damaszkuszi úton lévő forgalmi dugóról szóló tudósításokat.

A nemzet eközben erkölcsileg pusztul, számban meg fogy!

Csak aztán – urak és elvtársak – a végén már nehogy késő legyen!

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány

Független szemle
A határainkon túli magyarok fóruma
Alapító főszerkesztő: Köteles Pál
XIV. évfolyam 52. szám
2003. január-június

Kiadja **Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány**
Felelős kiadó: Atzél Ferenc
Felkért főszerkesztő: Lipcsey Ildikó

**Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány
és az Erdélyi Magyarság c. folyóirat
szerkesztőségének címe:
1116 Budapest Sopron utca 64. I. em.
Telefon/Tax: 06/26/381-299**

HU ISSN 0865-6819

Formakészítés: **CoGraf**, Budapest
Nyomdai munkálatok:
TONYO-GRÁF Nyomdai és Grafikai Stúdió
(1154 Budapest, Tompa Mihály utca 25.)
Felelős vezető: Szűcs Barnabás (Tel.: 238-0462)

KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK MEG
ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.
AZ ALÁÍRT CIKKEKÉRT A SZERZŐK
VISELIK A FELELŐSÉGET.
A SZERKESZTŐSÉG FENNTARTJA
AZ ÍRÁSOK SZELLEMET ÉS TARTALMÁT
NEM ÉRINTŐ RÖVIDÍTÉSEK JOGÁT.

A folyóirat támogatására küldött befizetésekről
- kérésre - (APEH) igazolást állítunk ki, mely
összeggel - az érvényben lévő rendelet szerint -
támogatónk a befizetés évében adóalapjukat
csökkenthetik.

Bankszámlánk:
Országos Takarékpénztár (OTP)- Szentendrei
Fiók 11742087 - 20071776
Angol elnevezés: National Savings and
Commercial Bank Limited (2000 Szentendre)

Lapunk beszerezhető:
AZ ERDÉLYI MAGYARSÁGÉRT ALAPÍTVÁNY-nál
(1116 Budapest, Sopron út 64. Telefon és
fax: 206-2048) **Drótposta: azerma@axelero.hu**
Adószámunk: 19667173-1-43

Ezen szám kiadását támogatta

Az Erdélyi Magyarság az Interneten:
www.cograf.hu/erma

**KÖVETKEZŐ SZÁMUNK 2003
DECEMBERÉBEN JELENIK MEG**

TARTALOM

- Rácsok mögött a Szabadság szobor Romániában
- Forgalmi dugó a damaszkuszi úton
- „A Gross jelentés”

VALÓSÁG MÉRLEG

- Albert Gábor: Búcsú Európától és az újratálalkozás: 1943 - SZÁRSZÓ - 2003 4-5
- Zabolai Csekme Éva: Nincs akadálya a kettős állampolgárságnak 6-8
- Csapó József: Euroatlanti integráció - erdélyi szemmel 9-11
- Szöllősy Tibor: Kárpátaljai Magyar Valóvilág 12-14
- Horváth Tholdy Péter: Zsil-völgyi riport 15-18

MŰHELY

- Szász István Tas: Naplójegyzet 19-20
- Szöllősy Tibor: '56 egy kárpátaljai kisvárosban 21-23
- Nits Árpád: Erdélyi válaszutak 23-24

SZÉPMÍVESSÉG

- Tamási Áron: Levél Édesanyámhoz Mikes Kelemenről 25-30
- László György: Anyám áldott neve 27
- Baricz Lajos: Erdély kell nekem! 29

DOKUMENTUMOK

- Párt és kormányküldöttség Romániában 31-33

HISTÓRIA

- Lipcsey Ildikó: Fejezetek a székelyek 19-20. századi történelméből 34-38

FIGYELŐ

- Hábel György: Emlékezés Janics Kálmánra 39-41
- Okos Márton: Báthory István 42-43
- Patrubány Miklós: Búcsú Tonk Sándortól 43

POSTABONTÁS 44-45

Lapszámunkat Tüdös S. Kinga: **Székely főnemesi életmód a XVIII. század alkonyán** (Bukarest-Kolozsvár, Kriterion, 1998) című monográfiájának képei illusztrálják

Búcsú Európától és az újratalálkozás 1943 – Szárszó – 2003

Albert Gábor megnyitó beszéde a Református Értelmiségi Konferencián

A történelem játéka folytán különös párhuzamosság és ellentét jellemzi mostani megemlékező számvetésünket.

A 60 év előtti, nevezetes **1943-as szárszói konferencia** a veszített háború biztos tudatában, a bizonytalan jövő félelmeinek árnyékában jött létre, és sokan úgy érezték, a jövő alakítása abban az új történelmi helyzetben majd csak tőlünk függ. Tudjuk, nem így történt.

2003-ban egy kommunista korszak úgy-ahogy sikerült lezárása után, az ugyancsak bizonytalan jövő félelmeivel viaskodva, ma is sokan szeretnék remélni, hogy a jövő alakulása, annak alakítása – legalábbis részben – tőlünk függ majd. Csak remélni tudjuk, hogy most nem csalódunk.

Az **1943**-as találkozó – ahogy utólag kiderült – búcsúnak volt Európától.

A **2003**-as találkozó viszont épp ellenkezőleg Európába való visszatérésünk konferenciája.

A búcsút – tudjuk –, milyen megpróbáltatás követte; hogy a visszatérés milyen krízishelyzeteket hozhat, legfeljebb sejtethetjük.

Biztató azonban egy másfajta párhuzamosság.

Az **1943**-as szárszói találkozót a Református Egyház és a Magyar Élet könyvkiadó, Püski Sándor könyvkiadója közösen szervezte; és most, a **2003**-as konferenciát, itt, a régi helyszínen Szárszó valódi örökösei – a Református Egyház, azaz az SDG (Soli Deo Glória – a szerk.) és a Szárszó Baráti Kör, Püski Sándorékkal az élen – újra közösen rendezik.

Ezt a szövetséget még jelképnek is tekinthető. Válasz a fenyegetettség súlyos voltára a remény és a felelősség szellemében.

A Református Egyház idejében felismerte, hogy értelmiségét fel kell készítenie a változásokra, s ennek érdekében a háború előtt tartott szárszói konferenciák folytatásaként, azok szellemében több mint egy évtizede megszakitás nélkül, minden évben megrendezte és megrendezi helyzetelemző értelmiségi konferenciáját.

Jelenlegi helyzetünk – és ez a többes szám nem stilisztikai jellegű, hanem nagyon is reális, s esetünkben az egész világot, Földkerekségünket jelentő – tehát jelenlegi helyzetünk legalábbis *elfogadható*. Akár az éhség- és az ezerféle ínségűjtotta harmadik világra gondolok, akár a légkondicionált jóléti társadalom ideáti és a ten-

geren túli világára. Nem tudhatjuk, hogy a „fenntartható” fejlesztés, az azzal járó *természetpusztítás* mikor teszi lakhatatlanná bolygónkat, és a *demográfiai robbanás* milyen megoldhatatlan dilemmák elé állítja az önkorlátozásra képtelen emberiséget.

Ezek a létünket fenyegető tendenciák nem függetlenek tőlünk. Nemcsak abban az értelemben nem, hogy az minket fog megsemmisíteni, hanem azért sem, mert ezeket mi hozzuk létre, mi vagyunk az okozói. Az **ős ok** nem más, mint **etikai szemléletünk megromlása, az etika hiánya, az emberiség egyetemes önzése és felelőtlensége. Amely – ma már teljesen nyilvánvaló – végső soron pusztulásához vezet. Éppen ezért saját sorsunkról, a szűkebb család, a magyarság sorsáról is csak úgy szabad gondolkoznunk, ha közben egy pillanatra sem feledkezünk el arról, az emberiség létét fenyegető kettős katasztrófáról.**

Ma, **2003**-ban, hatvan évvel az **1943**-as Szárszói konferencia után, az emlékezésen és a tiszteletadáson túl elsősorban arról kell beszélünk, hogy mit jelent csatlakozásunk az Európai Unióhoz, milyen következményekkel jár visszatérésünk Európába.

Erről nem könnyű elfogulatlanul beszélni, mert mi tagadás, a mögöttünk hagyott néhány évben az Európai Unió kimutatta a foga fehérjét. Azokra a megalázó, diszkriminatív csatlakozási feltételekre gondolok, amelyek szerint például a magyar mezőgazdaságnak a megnyitott piacokon 10 éven át úgy kell majd állnia a sarat, hogy versenytársainál lényegesen kisebb támogatásban részesül. Ezekről szólva az embernek azonnal eszébe jut Jalta, ahol lényegében ugyanez az Európa, hathatós amerikai közreműködéssel vetett bennünket koncul az akkor éppen bolsevik orosz medvének. És ha nem képviseljük keményen és következetesen nemzeti érdekeinket, bizony most is könnyen pórl járhatunk.

Nem tagadom, magam **eurószkeptikus** vagyok, talán éppen azért, mert túltúl is hiszek Európában.

De vajon az úgynevezett Európá-gondolat létezik-e egyáltalán? Mi annak a lényege? Megvalósulhat-e a mostani Európában? Mit jelent számunkra, és mit vár tőlünk?

Ezek azok a kérdések, amelyek elől nem szabad kitérnünk, s még akkor is válaszolnunk kell rájuk, ha ez olykor kellemetlen, ha sokaknak már maga a

kérdés sem tetszik, a válaszokról nem is beszélve.

Az Európa gondolat, egyáltalán az, amit Európának nevezünk **politikai létét** a római birodalomnak, **spirituális öntudatát** a kereszténységnek, a kétezer éves egyetemes keresztény egyháznak köszönheti, annak az *egyetemes* keresztény egyháznak, amelyet római testvéreink az Ujszövetség nyelvén, görögül *katolikosznak* mondanak, **intellektuális öntudatának kialakulásában** pedig a klasszikus görög kultúrának volt döntő szerepe. Annak a görögségnek, amely sohasem volt egységes, és ereje éppen **sokféleségében** rejlett.

Ha körülnézünk Európában, és ha valaki csak fél füllel is odafigyel az Európai Unió alkotmánya körüli vitákra, azonnal szemébe tűnik, hogy az abban formálódó Európa sokban eltér az előbb említett hagyományoktól. Többben a tervezett alkotmány preambulumából is szívesen törölnék a keresztény egyházra való hivatkozást, holott épp attól kapta leglényegesebb örökségét: *spirituális öntudatát* és *erkölcsi, etikai megalapozottságát*.

Az alkotmánytervezet körüli viták egyértelműen arról adnak hírt, hogy az Európai Unió válságban van, keresi helyét és szerepét az újonnan formálódó világrendben. Az elmúlt száz évben három birodalom is át akarta formálni, küldetéstudattól vezérelve meg akarta váltani Európát. Adolf Hitler nemzeti-szocializmusa volt az egyik, a másik a Sztálin vezette marxista-bolsevista Szovjetunió, s most a világ csendőre szerepét is vállaló, neoliberais birodalom jelentette be világmegváltó igényét. Az USA olyan világméretű birodalom vezetője kíván lenni, amelynek részei önként vetik alá magukat tekintélyének. Az Európai Unió alkotmánytervezetének erre a csábításra, erre a vagy-vagy-ra is választ kell adnia. Durván fogalmazva, de nem megkerülve a lényeg, két út áll az Európai Unió előtt.

Az első a könnyebb. Menetrendje adott. Ezek szerint az Európai Unió megtagadva a hármas örökséget betagoódik a most alakuló nagy világbirodalomba, a politika, a gazdaság, a katonai erő, a technológia és a kultúra területén elfogadja az Egyesült Államok szupremáciáját, és olyan Európai Egyesült Államokat hoz létre, amely mindenben követi a hozzá utmutatásait.

A másik jóval nehezebb. Annak menetrendjét saját hármas örökségének messzemenő figyelembe vételével,

most kellene kidolgoznia. Mégpedig a *belső szolidaritás* és *egyenlőség elvének* érvényesítésével, amely a Birodalom agresszivitásával szemben ellensúlyt képezhetne mind a politika, a gazdaság, a katonai erő, a technológia, mind pedig és legfőképp a kultúra területén.

Az elmúlt évek, különösen az elmúlt hónapok eseményei, határozatai, nyilatkozatai nem kétséges, hogy az első út felé terelik az Európai Uniót. Erről tanúskodnak az előbb már említett, az egyenlő esélyek elvét megcsúfoló tagfelvételi feltételek. Enyhén szólva jelzés értékű volt a magyar kormány Amerika kegyeit hajhászó nyilatkozata, amellyel semmibe véve az ország közvéleményét egyértelműen a „gazdagok terrorizmusa”, azaz a háború pártjára álltak, nem is beszélve az Európai Unió alkotmánytervezetének számos olyan pontjáról, amelyben nemigen lehet felfedezni a „kölcsonös bizalom”, a „szolidaritás”, a „kooperatív” stratégia érvényesülését.

Itt ismét emlékeztetni szeretnék az előbb említett ős okra, **etikai szemléletünk megromlására.**

Mi magyarok az Európa eszmét, az Európa-gondolatot a társadalmi élet síkján sosem élhettük meg, számunkra ez mindig csak eszme maradt. Épp ezért ez az eszme bennünk és általunk nem devalválódhatott. Mi ezt az eszmét, ha talán kevesen is, de eredeti tisztaságában őriztük meg. Az elnyomás, a kifosztottság évei alatt úgy őriztük, mint olyan kincset, amelyet nem lehet elvenni tőlünk. Ez azonban kötelez is, ezzel a bennünk élő Európával el kell számolnunk.

Németh László mondta egyszer, hogy a magyarság egyik nagy hibája vagy inkább történelmi kudarca, hogy **„a magunk ügyéből sohasem tudtunk európai ügyet csinálni”**. Hát most itt az alkalom.

Egy erős, egységes, többek közt a kisebbségi, kollektív jogokat is elismerő, olyan *nemzetállamokból* verbuválódó Európa tagjai kívánunk lenni, amely ellen tud állni az Egyesült Államok vonzásának, nem mellékbolygója a Birodalomnak, hanem partnere, s talán még arra is lesz ereje, hogy például a természeti-ökológiai katasztrófa elhárítása érdekében a természet legfőbb rombolóit is önkorlátozásra kényszerítse. Azokra gondolok, akik a kiotói egyezményt nem voltak hajlandók aláírni.

Ez a bennünk élő Európa, ennek megvalósulása egyszerre a magyarság és meggyőződésem szerint egész Európa ügye. Hogy ne mondjam, az egész emberiség érdeke. Ezt az igényt, ezt az Európa eszmét vihetjük magunkkal az Unióba, ezt kell képviselnünk.

Vagy kellene – teszem hozzá szomorúan.

A magyarság igazi sorskérdése ugyanis ebben a feltételes módban van elbújtva.

Kézdiszentlélek – Szent István-kápolna

Az 1943-as szárszói konferencián azt próbálták többen is megfogalmazni – elsősorban Németh László és a magyar nevelésről tartott előadásában Karácsony Sándor –, hogy hogyan őrizhetjük meg magunkat az elkövetkező években egy tőlünk teljesen idegen világ és eszmerendszer uralma alatt.

Most, 2003-ban, újra ez a kérdés, újra ez a magyarság, ha úgy tetszik **sorskérdése**: hogyan tudjuk érvényesíteni, de mindenekelőtt képviselni azokat az értékeket, amelyek megőrzése nemcsak a magyarság megmaradásának, de hitünk szerint Európa megmaradásának is záloga.

A kérdés az, hogy értelmiségünk, a magyarság szellemi elitje felismeri-e, hogy mindezek elsősorban nem politikai, hanem erkölcsi kérdések. Az ő ok pedig a spirituális úttévesztés, az erkölcsi-szellemi szemléletünk megromlása. Ez nem engedte meg a huszadik században a két világháború között, hogy az úgynevezett magyar **sorskérdésekre** az akkori magyar társadalom egésze, mondjuk a földbirtokreform kérdésében pozitív választ adjon. A nagybirtokos osztály süketsege sem politikai természetű, hanem az erkölcsi hiányosság következménye volt. Mint ahogy napjainkban is csak látszólag politikai jelenség a káros családpolitika, az ami a hazai mezőgazdasággal vagy az oktatás körül történik. Ez per se nem mentés, még csak nem is ma-

gyarázat. Nem árt azonban tudatosítanunk, hogy bajaink gyökere nem gazdasági, hanem erkölcsi. Nem gazdasági, hanem erkölcsi válságban élünk. Nem a beáramló működő vagy bennünket kizsákmányoló tőke oldja meg problémáinkat, hanem az erkölcsi-szellemi megújulás. És ennek lehet egyik műhelye, stratégiájának kidolgozója a szárszói értelmiségi konferencia.

A magyarság igazi **sorskérdése** tehát az, hogy ki tud-e termelni magából egy olyan értelmiséget, egy olyan szellemű, cselekvő elitet, amely az etika elsőbbségét nemcsak elfogadja, de azt az úgynevezett politikai területén is képes érvényesíteni. Annak érdekében, hogy a jelenleg vajdúdó Európai Unió – és azon belül Magyarország – ne váljék egy Birodalom kiszolgálójává, hanem merje a hagyományai által kijelölt utat járni. Hogy az Európai Unió ne a *behódolás*, a *behódoltatás eszköze*, hanem a világot sújtó etikai válságból való *menekülés útja* legyen.

Az 1943-as Szárszói konferencia figyelmeztetése nagyrészt pusztába kiáltó szó maradt, de elhangzott, és a diktatúra sivatag éveiben sokunkat ez segítette a túlélésben.

Lehet, hogy a mi mostani Szárszói konferenciánk is visszhangtalan, pusztába kiáltó szó marad, de legalább elmondtuk, ami a lelkünket nyomta, és ha evvel talán *életünket* nem is, de *lelkünket* megmentettük.

Etnikai alapon is lehet állampolgárságot adni!

Kinek és miért nem kell a kettős állampolgárság?

Zorán Zsivkovics, szerb kormányfő kijelentése, hogy Belgrádnak nem lenne kifogása a délvidéki magyarok kettős állampolgársága ellen, egy új fejezetet nyitott a magyar nemzet történelmében. A jelenlegi magyar kormánynak ezáltal megadatott az a lehetőség, hogy legalább némiképp enyhítse a trianoni szétdaraboltság által teremtett tudathasadást, mely megcsorbított önbizalmunk és önbecslésünk, valamint az ebből eredő nemzeti sikertelenségünk alapja.

Az öröm és a lehetőség megragadása helyett megdöbbentő elutasításnak lehettünk tanúi, mely a kommunista diktatúra szellemének továbbéléséről tanúskodik. Nem felejthetjük, hogy Magyarország kommunista kormányainak egyik legnagyobb bűne az volt, hogy mind jogilag, mind a közvéleményben elidegenítették egymástól a nemzet különböző részeit; mi több, az elszakított területeken élő nemzetrészek pusztá létezését is kiiktatták az ország polgárainak tudatából. Az elutasító érvek után való kapkodásnak is ez a magyarázata. Most úgy néz ki, hogy olvad a jég, miután az eddig felhozott elutasító érvek mindegyikét cáfolni lehetett.

Elsőként azzal érvelt a külügyminisztérium, hogy *az Európai Unió nem nézné jó szemmel a kettős állampolgárság megadását*. Ez ellen szól az a tény, hogy az EU 15 tagállama közül 11 elismeri a kettős vagy többes állampolgárságot, beleértve az Uniót kívül eső országokkal is. A magyarországi gyakorlat is ellentmond ennek, hiszen sok olyan külföldön élő magyar rendelkezik kettős állampolgársággal, aki az EU országain belül vagy kívül él. Mi több, az Európa Tanács által 1997-ben elfogadott és Magyarországon 2002. március 1-én törvényerőre emelt *Európai Egyezmény az Állampolgárságról* leszögezi, hogy „minden állam saját joga szerint határozza meg, hogy kik az ő állampolgárai”. (3. cikk, 1. bekezdés) Természetesen minden állam maga

határozza meg azt is, hogy milyen következményeket fűz ahhoz a tényhez, hogy egy állampolgára egy másik állampolgárságot is megszeres. Ukrajna alkotmánya például nem teszi lehetővé a kettős állampolgárságot, így Kárpátalja esetében azt a megoldást kell alkalmazni, amelyet lengyel barátaink példája alapján már be is vezettek: ingyenes, hosszúlejáratú vízum az ukrán, és vízummentesség a magyar állampolgárok részére. A schengeni egyezmény lehetőséget ad ilyen kivételek tételére.

Fontos felfigyelni arra is, hogy az EU nagy hangsúlyt helyez egy olyan légkör megteremtésére, amely a stabilitást és a nemzetek békés együttélését segíti elő. A kettős állampolgárság bevezetése szintén hozzájárulna ahhoz az identitáserősítéshez, amely a népek egymás tiszteletén alapuló együttélésének egyik feltétele.

A másik kifogás *az 1947-ben aláírt Párizsi békeszerződésre való hivatkozás* volt. De aki olvasni tud, utánanézhethet és rájöhethet, hogy az a szó, hogy „állampolgárság” a Párizsi békeszerződésben még csak nem is szerepel.

Ez után következett az a megjegyzés, hogy *a magyar állampolgársági törvény nem teszi lehetővé a kettős állampolgárság megadását*. Vajon miért áll az 1993. évi LV. törvény a magyar állampolgárságról 2.§ 2. bekezdésében a következő szöveg: „Azt a magyar állampolgárt, aki egyidejűleg más államnak

is állampolgára – ha a törvény másként nem rendelkezik – a magyar jog alkalmazása szempontjából magyar állampolgárnak kell tekinteni.”

Amikor ez a harmadik kifogás sem bizonyult tarthatónak, akkor kerítették sort a *gazdasági ürygyekre, miszerint Magyarország nem tudná vállalni több százezer határokon kívül élő magyar nyugdíj- és társadalombiztosítását*. Ezt a délvidéki magyarok nem kérték és nem is kérhették, hiszen az állampolgárság nem jár sem automatikus nyugdíjfizetéssel, sem pedig automatikus társadalmi ellátásokkal. Az EU törvényei szerint mindenki onnan kapja nyugdíját, ahol dolgozott és az a biztosító fizeti az orvosi ellátást, ahol a szóban forgó személy biztosítva van. Az EU tagországain kívül országok közti kétoldalú megállapodásra van szükség ahhoz, hogy azon ország, amelyben valaki dolgozott, átutalja a nyugdíjat egy másik országba, ha ez a személy nyugdíjas korát egy másik országban szeretné tölteni. Az áttelepülés pedig még az EU országain belül is csak akkor lehetséges, ha az illető bizonyítani tudja, hogy megélhetése biztosítva van.

A kettős állampolgárságot megakadályozni kívánók érvei közül nem maradt ki *a szavazati jogra való hivatkozás* sem. Ez az ürügy azért sem érthető, mert a Magyarországon jelenleg érvényben lévő szavazási törvény a szavazati jogot nem csak állampolgárságtól, hanem lakóhelytől és jelenléttől is függővé teszi. Még az állandó magyarországi lakóhellyel rendelkező, de külföldön szolgálatot teljesítő magyar diplomaták sem szavazhatnak, ha a szavazás pillanatában nem tartózkodnak Magyarországon.

Az összes ellenérv közül talán az a legsértőbb, amelyik azzal riogatja a magyar közvéleményt, hogy *a kettős állampolgárság megadása nagyméretű áttelepülést fog magával vonni*.

Nézzük csak a tényeket. A jelenlegi törvény a magyar állampolgárságról 4. § (3) bekezdése szerint „kedvezményesen honosítható az a magát magyar nemzetiségűnek valló, nem magyar állampolgár, aki a kérelem előterjesztésekor legalább egy éve Magyarországon lakik, és felmenője magyar állampolgár volt”. Ha tehát egy délvidéki magyar áttelepül Magyarországra, mert ott megélhetése biztosítva van, egy év leteltével kérvényezheti a magyar állampolgárságot. Jelenleg azonban pontosan azért szükséges a magyar törvény módosítása, hogy a magyar állampolgárság megszerzése áttelepülés nélkül is elérhető legyen azon magát magyar nemzetiségűnek valló személyek számára, akik felmenője magyar állampolgár volt. Ez természetesen nem jelent kollektív állampolgárságot, de erről soha nem is volt szó. A kollektív állampolgárság minden alapot nélkülöző emlegetése kizárólag a fent említett riogatók célját szolgálta. Sokak meggyőződését osztom akkor, amikor azon véleményen vagyok, hogy pontosan akkor lehetünk nagyobb méretű áttelepüléseknek tanúi, ha pl. a délvidéki magyarok kalitkába zárva érzik magukat. A szülőföldön való boldogulás megkönnyítése és nem a már eddig is sokat szenvedett nemzettársaink életének nehezebbé tétele segítheti elő, hogy az elszakított területeken élő magyarok ne hagyja el otthonát.

Amikor mindezen ellenérvek visszautasításra találtak, a külügyminisztérium arra hivatkozott, hogy csak olyan államok adhatnak etnikai alapon állampolgárságot, amelyek nem ratifikálták az Európai Egyezményt az Állampolgárságról. Ez az Egyezmény ugyanis két olyan bekezdést tartalmaz, amely „a diszkrimináció tilalma” címet kapta.

„1. A részes államok állampolgárságra vonatkozó szabályai nem tartalmazhatnak megkülönböztetést vagy nem foglalhatnak magukban semmilyen olyan gyakorlatot, amely kimeríti a nemen, valláson, fajon, bőrszínen vagy nemzeti vagy etnikai származáson alapuló diszkriminációt.

2. Minden részes államot a diszkrimináció tilalmának elve ve-

zérel állampolgárai tekintetében, függetlenül attól, hogy ők születésüknél fogva állampolgárok-e, vagy az állam állampolgárságát később szerezték meg.”

Minden logikusan gondolkodó személy számára magától értődő az, hogy egy ilyen tilalom csak a *ius soli* alapon megadott állampolgárságra vonatkozhat, nem pedig a *ius sanguinis* alapján megadottra, hiszen ez utóbbi a vérségi, más szóval etnikai hovatartozást veszi figyelembe. Az EU tagországaiban mindkét jogi alap elismert. Maga az Európa Tanács erősíti ezt meg abban a dokumentumban, melynek címe „Magyarázó jelentés az állampolgárságról szóló európai egyezményhez”. Ez a jelentés leírja az egyezmény megszületésének történelmi hátterét és megmagyarázza a cikkek és az ezeken belül használt szavak értelmét. Tudnivaló, hogy egy egyezmény kidolgozása során minden nemzetközi szervezet foglaltak ne mondjanak ellent egy másik, már korábban elfogadott egyezménynek. Ezért vesznek fel olyan kulcsszavakat, amelyek más egyezményekben fontos szerepet játszanak. Az 5. cikk magyarázata tehát a következőket tartalmazza:

„Ez a bekezdés figyelembe veszi az ECHR¹ 14 cikkét, amely a „diszkrimináció” kifejezést használja, valamint az *Emberi Jogok Egyetemes Deklarációjának* 2. cikkét, ami a „megkülönböztetés” kifejezést használja.

Azonban az állampolgárság tulajdonításának jellege már önmagában is megköveteli az államoktól, hogy meghatározzanak bizonyos követelményeket saját állampolgáraik meghatározásához. Ezek a követelmények, adott esetben, kedvezőbb eljárást eredményezhetnek az állampolgárság terén. A megkülönböztetés vagy preferenciális elbánás indokolt jogalapjaira vonatkozó gyakori példák közé tartozik a nemzeti nyelv ismeretének megszerzése a honosításhoz, és a **származás** vagy **születési hely** miatti támogatott állampolgárság-szerzés.”

Továbbá: „A „nemzeti vagy etnikai származás” kifejezés az 1966 évi, a *Faji Diszkrimináció Minden Formájának Megszüntetéséről* szóló *Egyezmény* 1. cikkére, és az

ECHR 14. cikkének egy részére épül. „... az ECHR-nek nem volt célja, hogy állampolgársági ügyeket öleljen fel, a 14. cikkben foglalt diszkriminációs alapok összessége csak az abban az Egyezményben foglalt jogok és szabadságjogok tekintetében helyénvaló.”

A 2. cikkben használt „vezérel” kifejezés „szándéknyilatkozatot jelez, és nem egy kötelező szabályt, amelyet minden esetben követni kell. Ezen bekezdés célja, hogy megszüntesse a jogszabályok diszkriminatív alkalmazását állampolgársági ügyekben a születéstől fogva állampolgárok és más állampolgárok között, ideértve a honosított személyeket is.”

A „Magyarázó jelentés” hivatalos magyar fordításának itt idézett mondatai világossá teszik azt, hogy az európai intézmények elismerik az etnikai alapon megadott állampolgárság tényét. Ezt a tényt bizonyítja Portugália állampolgársági törvénye is. Portugália ugyanis egyike annak a hat EU tagállamnak, amely az Egyezményt 2003. augusztus 25. előtt ratifikálta.

A portugál állampolgársági törvény szerint az állampolgárság megszerzéséhez hat vagy tíz évig kell portugáliai vagy portugál adminisztráció alatt lévő területen, hatályos tartózkodási engedéllyel élni, attól függően, hogy az illető egy portugálul beszélő országból jön-e, vagy nem. Ettől a feltételtől mentesek azonban azon személyek, akik:

(1) valaha portugál állampolgárok voltak; (2) elismerten portugál származásúak; (3) olyan közösségek tagjai, akik portugál elődökkel rendelkeznek; és (4) akik Portugáliának szolgálatot tettek, vagy tőlük szolgálatot kértek. (Portugál állampolgársági törvény 6. §.)

Továbbá, portugál állampolgárságukat azok veszítik el, akik egy másik állampolgárság megszerzése után kijelentik, hogy nem kívánnak portugál állampolgárok lenni. (8.§.)

Sokan szakmai kérdésnek tekintik a kettős állampolgárság ügyét, és mindent megpróbálnak felkutatni, ami esetleg ennek útjában állna. Pedig a kettős állampolgárság kérdése elsősorban nem szakmai, hanem nemzetstratégiai kérdés. És itt van a kutya elásva.

Nem (csak) a szakmai ismeretek hiányossága, hanem elsősorban a politikai akarat hiánya és a nem létező nemzetstratégia vezethetett egy olyan helyzethez, amely az egész nemzetre nézve megalázó. Hogyan állhatja meg a helyét az Európai Unióban – melynek országai mind kizárólag a saját érdeküket tartják szem előtt – egy olyan Magyarországnak, amely saját nemzetrészeit képes feladni egy-egy brüsszeli vállveregetésért, amelynek megtört identitásánál csak megtört nemzeti akarata kisebb, és amely az anyaország szerepe helyett inkább a mostoha ország szerepét játssza? Hogyan fogunk kiállni saját nemzeti érdekeinkért egy 25 országot magába foglaló közösség keretében, ha azt még akkor sem tudjuk megtenni, amikor a kérdést saját nemzetünkön belül kell megoldani, és amikor még a szomszédos ország is felajánlja segítségét?

Meggyőződésem, hogy a kettős állampolgárság lehetővé tétele nem csak a schengeni választófal felhúzását akadályozná meg, hanem az egész magyar nemzet számára jótekonny hatással lenne, hiszen növelné önbizalmunkat, önbecsülésünket és erőt adna ahhoz, hogy helyt álljunk a jövő kihívásaival szemben. Nemeskürty István szavaival élve „nem kicsinyek vagyunk, hanem csonkák”. A kettős állampolgárság pedig a megcsonkítás kissé elviselhetővé tételét is jelentené. Az elszakított területeken élő nemzetrészeknek így könnyebb lenne megtartani a hitet, hogy érdemes magyarként küzdeni, kitarítani és megmaradni. Nemzettársaink, akik idegenbe kerültek anélkül, hogy elhagyták volna őseink szülőföldjét, nyolcvan év szenvedése ellenére megtartották magyar identitásukat és kötődésüket ahhoz a csonka országhoz, amely a negyvenes évek végétől kezdve lemondott róluk. Most is ők azok, akik megpróbálják felrázni aléltóságából a nemzet nagyobbik részét, rámutatva arra, hogy egy átfogó nemzetstratégia nélkül mindannyian vesztesek leszünk. A kettős állampolgárság megtagadása ugyanis elkeseredést, feszültséget, indulatokat és a szélsőségek előretörését vonná magával, amely egyrészt a kitelepülést gyorsítaná fel, másrészt veszé-

A „státustörvény szellemében”

ismét „árakat rendezett” a kótyavetye előtt álló Magyar Posta

Lapunk már többször foglalkozott a postai díjszabásokkal, azzal, hogy milyen szemérmetlenül drága az elszakított területekre küldendő nyomtatványok, újságok bélyegköltsége. Ellenpéldaként hoztuk fel pl. a román – moldovai postai együttműködést – nem csak a levelek, hanem a telefonbeszélgetések kapcsán is.

Sem a mostani, sem a korábbi kormányok nem foglalkoztak ezzel a kérdéssel, csak emeltek, emeltek. Pardon! – Folyamatosan rendezték az árakat!

Ugyanakkor, mint oly sok mindenben, ebben is képmutató kettőség uralkodott. Hiszen pl. a „normál levél” belföldi tarifával ment, míg a többi küldemény már nem. Ettől a „haladó hagyomány”-tól még a kommunisták sem tértek el.

Nos, ez a képmutató állapot eurokonform módon még tavaly megváltozott. Tavaly november óta az elszakított területekre küldendő levél már 50%-kal magasabb bélyegköltséggel ment. S akkor az újságokról, nyomtatványokról még nem esett szó.

Míg eddig menetrendszerűen az év kezdetén „rendezték” az árakat, most már ez sem számít. Augusztus elsejével megint drasztikusan emelte tarifáit a kótyavetye előtt álló Magyar Posta.

Hogy néhány példát említsünk! Erdélybe, Felvidékre, Kárpátaljára, a Délvidékre ma egy egyszerű levél bélyegköltsége 80 Ft (ez mintegy 80 %-kal magasabb mint a belföldi tarifa), míg egy 150 grammot meg nem haladó folyóiraté 400 Ft (ez több mint 360 %). S ha a példa kedvéért egy csupán 10 grammal nehezebb nyomtatványt veszünk, a 600 Ft-os díj a belföldinek itt már mintegy hatszorosa! Ez utóbbiak pikantériája, hogy csupán a szomszédos országok tarifáit emelték meg, míg ugyanezen nyugati ár változatlan maradt. Tehát Nagyváradra most már ugyanannyiba kerül egy folyóirat elküldése, mint mondjuk Portugáliába, vagy a Lappföldre.

Így fest a kedvezménytörvény magyar módra a gyakorlatban!

Ennyit jelent az „átlagosan mintegy 9,17%”.

Politikusaink „a határokon átívelő nemzetegyesítés” (ez a kifejezés olyan, mint az intelligens mosópor, bár igaz, szebben hangzik, vagy mint az ártatlanul életfogytiglanra ítélt börtönfalakon átívelő családegyesítése) szellemében egy újabb hajszálgöyöket tiportak szét!

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány

lyeztetné a térség stabilitását. Ugyanakkor szomszédaink és az EU országai további bizonyítékát kapnák annak, hogy velünk minden meg lehet tenni, és ezáltal veszélyeztetnék nemzetünk biztonságérzetét az ország határain belül és kívül.

Itt az ideje annak, hogy az elszakított területeken élő nemzetrészekkel együtt kidolgozzunk egy átfogó nemzetstratégiát, amely nemzetünk egységének kinyilvánítását tűzi ki célul akkor is, ha ez a gyarmatosító hatalmak nemtetszését váltaná ki. Itt az ideje, hogy ne országban, hanem nemzetben gondolkodjunk és nemzetstratégiánk célkitűzéseinek minden mást alá-

rendeljünk. Meggyőződésem, hogy az a folyamat, amelyet a kettős állampolgárság követelése elindított, megállíthatatlan, mert az egy újjászületni vágyó nemzet akaratának kifejezése. Márpedig a nemzet egy lélek, egy eszme, egy akarat együtt élni és együtt még nagy dolgokat cselekedni.

Budapest, 2003. augusztus 31.

*Zabolai Csekme Éva
az MVSZ Külügyi Bizottságának
elnöke*

¹ Emberi Jogok Egyetemes Deklarációja

Euroatlanti integráció - erdélyi szemmel

1918. december 1-jén – a népek önrendelkezési jogára hivatkozva –, eldöntötték (helyettünk, erdélyi magyarok helyett), hogy Erdély az új Román Állam része. A Gyulafehérvári Kiáltvány, többek között, a következőképpen fogalmaz:

„... Az új román állam megalkotásának alapelveiként a Nemzetgyűlés kinyilvánítja a következőket:

1. A teljes nemzeti szabadság az összes együttélő népek számára. Minden nép saját kebeléből való egyének által saját nyelvén fog élni a közoktatással, közigazgatással és igazságszolgáltatással. Minden nép a hozzátartozó egyének számára nyában képviseleti jogot fog kapni a törvényhozásban és az ország kormányzásában.

2. Egyenlő jogosultságot és teljes felekezeti szabadságot az ország összes felekezeteinek.” (Gyulafehérvári Kiáltvány, III. 1-2, 1918 december 1.)

1919. december 9-én a Szövetséges és Társult Főhatalmak és Románia között létrejött Párizsi Kisebbségi Szerződés 11. szakasza a következő rendelkezést tartalmazza:

„Románia hozzájárul ahhoz, hogy az erdélyi székely és szász közületeknek, a Román Állam ellenőrzése mellett, vallási és tanügyi kérdésekben helyi önkormányzatot engedélyezzen.” Erdélyt – a fenti ígéretekkel – Romániához csatolják, s így lesznek az erdélyiek 'alattvalók'.

1920. június 4-én aláírt Trianoni Békeszerződés (Diktátum) 45. szakasza értelmében „azon területeket, amelyek a 27. szakaszban Magyarország számára megállapított határokon kívül esnek, jelen Szerződés Romániához tartozóknak ismer el”.

1945 – Erdélyt ismét Romániához tartozónak nyilvánítják.

Minden történelmi pillanatban főszereplő: a 'Nyugat'.

2003 – a középkelet-európai országok esélye az euroatlanti integráció.

Nagyhatalmi döntések hatására tehát a magyar nemzet részekre szakadt, jelentős hányada a Kárpát-medencében más állami fennhatóság alá került. A történelmi régiókban őshonos magyar nemzeti közösségek, kollektív jogok nélkül, kiszolgáltatottságban, másodrangú állampolgárokként élnek. Az 1989 után megfogalmazott autonómiaökréveket „külső- és belső” hatalmi akarat fékezi és „semlegesíti”, a közképviseletet ellátók pedig széles körű segédlettel választják a lépésről lépésre – *step by step* taktikát. Egyetlen remény a magyar nemzeti közösségek teljes és tényleges egyenlőségét szavatoló autonómiaformák elnyerésére: az Európai Unió elveinek és normáinak előzetes elfogadása és alkalmazása – az EU illetékeseinek (lásd: parlamenti integrációs bizottságainak) hathatós közreműködésével.

Az Európai Unió bővül, új tagállamokat vesz fel. Magyarország, a magyar politikai nemzet képviseletében, 2004-ben teljes jogú EU-taggé válik. E lépést népszavazással kellett jóváhagynia Magyarország választójogú állampolgárainak. A népszavazást megelőző vita éles, igenlő és tagadó magatartásra készítetett.

Tudjuk, hogy István királyá koronázásakor Magyarország belépett az európai keresztény nemzetek-országok sorába. Évezrede, hovatartozásunkat senki meg nem kérdőjelezte, nem is tehet!

A világgépeket követően új világrendet diktáló nagyhatalmak a magyarság nagy részét, szülőföldjével együtt, új állami fennhatóság alá juttatták. A szülőföldjükön megmaradó, nemzeti önazonosságukat megőrző, az anyaország helyett más államok fennhatósága alá került magyar közösségek 85 éve demokratikus eszközökkel küzdenek a teljes és tényleges egyenlőségért.

Erdélyben a magyar nemzeti közösség kinyilvánította jogát a belső önrendelkezésre.

„Ígéyeljük a romániai magyarság önkormányzatát, amelyhez való jogunkat az erdélyi románságnak

saját elhatározásából született Gyulafehérvári Határozataira alapítjuk.” Vallotta Tamási Áron: *Hitvallás. Vásárhelyi Találkozó*, 1937. októberre.

„Kötelességünk felmutatni azt a megoldást, amely számunkra és az ország számára is kiút ebből a válságból. Az etnikai, vallási közösségek autonómiája Erdély múltjának szerves része, idéznénk a szász közösségek közel nyolcszáz éves önkormányzati gyakorlatát, és ugyanez fogalmazódott meg az 1918-as Gyulafehérvári Kiáltványban.

Allítjuk, ez az út a belső önrendelkezés útja. A belső önrendelkezési elv ugyanakkor egyetemlegesen is előre mutat, hiszen számos, már létrejött vagy most alakuló etnikai és más jellegű közösségi önkormányzat utal arra, Európa működő demokráciáiban ez a gyakorlat sikeres.

A romániai magyarság közösségkénti betagozódása a hazai társadalomba része az ország európai közösségekbe való integrációjának.” Ezt fogalmazza meg, többek között, a *Kolozsvári Nyilatkozat* 1992. október 25-én.

1992-ben elkészült, majd 1993-ban nyilvánosságra került a *Memorandum-tervezet a Románia Magyar Nemzeti Közösség Belső Önrendelkezéséről*, 1994-ben nyomtatásban megjelent a *Romániai Magyar Nemzeti Közösség Személyi Elvű Autonómiájának Statútum-tervezete, a Sajátos Státusú Helyi Önkormányzat Statútum-tervezete, a Nemzeti Közösségek Regionális Autonómiájának Statútum-tervezete*.

A Székelyföldi Egyeztető Tanács 1995. április 13. és május 23. ülésén, a képviseleti demokrácia szellemében, kinyilvánította a székelység (siculitas) igényét Székelyföld (Terra Siculorum) autonómiájára, azon törvényes garanciák elnyerésére, amelyek lehetővé teszik ezen területi önkormányzás akadálytalan gyakorlását. A történelmi Székelyföldön korábban meghonosult autonómiát a székely székek (sedes) szervezettsége és hatásköre testesítette meg, amelyek létezésére már

az 1300-as évek írott dokumentumaiban utalás található. A székely székek autonómiája területi önkormányzás volt, saját közigazgatással, sajátos társadalmi és szervezeti felépítéssel, sajátos jogokkal és különleges jogállással! A székelység ismeri történelmét, őrzi hagyományait, megfogalmazza igényeit, s a történelmi feltételeknek megfelelően igényli a területi autonómiához való jogot.

Európa jogállamaiban alkalmazott megoldások igazolják a régiók autonómiájának alkalmazhatóságát és életképességét, azokét a régióké, amelyeknek számbeli többségben levő polgárai s ezek közössége a nemzeti identitás megőrzéséért védelemre, különleges hatáskörök és jogosítványok gyakorlására jogosult, s a történelmi, területi, társadalmi sajátosságoknak megfelelő önkormányzás eszközeit használja.

Az Európai Unió Parlamentjének az Unió állampolgárságára vonatkozó, 1991. november 21. Határozata, 3. szakaszában előírja, hogy az Európai Unió és a tagországok bátorítják a területükön történelmileg jelenlevő etnikai- és nyelvi közösségek identitásának kifejezését és együttélésük elősegítését, garanciát vállalva az állampolgárok tényleges egyenlőségének biztosítására, a sajátos helyi-, regionális-, vagy csoport önkormányzási formák szavatolására, a régiók közötti együttműködés, a határokat túllépő együttműködés elősegítésére.

Az erdélyi magyar nemzeti közösség létérdeke, hogy Románia mihamarabb az Európai Unió tagjává váljék, amiképpen létérdeke volt, hogy Románia az Európa Tanács tagja legyen!

1991 őszen az ET Parlamenti Közgyűlése meghallgató bizottsága előtt is fenti megállapítást hangoztattam, s azóta is következetesen minden bel- és külföldi fórumon. Miért? Azért, mert az említett nemzetközi szövetségeket a demokratikus jogállamiság garanciájának tekintetem és tekintem.

1993-ban, Románia Európa Tanács-i tagságát ajánló 176. számú *Véleményezésben* politikai kötelezettségeket fogalmaztak meg a romániai hatóságok számára.

1993-ban, az 1201. számú ET *Ajánlásban* (amely később kötelező-

vé vált), a 11. szakasz előírja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek azon jogát, hogy azokban a régiókban, ahol ezen személyek a lakosság számához viszonyítva többségben vannak, autonóm vagy helyi hatóságokkal, vagy saját történelmi és területi feltételeknek megfelelően, sajátos státussal rendelkezzenek.

Az európai közösségekbe való integráció során tehát adottak voltak a feltételek, hogy politikai kötelezettségek szülessenek és ezen politikai kötelezettségek – az integráció előfeltételeként – belső jogi normákká váljanak.

Az Európa Tanács ajánlásaiban és határozataiban, az általa aláírásra megnyitott nemzetközi egyezményekben megfogalmazott jogok, jogosítványok és kötelezettségek Románia, az erdélyi magyar nemzeti közösség tekintetében csak részben érvényesültek, illetve teljesültek.

Az 1993/176. sz. ET Véleményezés előírásait később teljesítetteként kezelték, holott sem az egyházi oktatásra, sem a tulajdonjog-visszaállításra vonatkozó kötelezettségek nem teljesültek.

Az 1993/1201. sz. (kötelezővé vált) ET Ajánlás sorsa az lett, hogy a román-magyar alapszerződésben lábjegyzet szól arról, hogy ezen dokumentumban feltüntetett jogok nem tekinthetők kollektív jogoknak! Tehát: a 11. szakaszban előírt területi autonómia nem alkalmazható! Ehhez adalék, hogy az ET Ajánláshoz mellékelt magyarító szövegben határozott megfogalmazás: az Ajánlásban feltüntetett jogok – kollektív dimenziójú jogok!

Az 1997/1123. sz. ET *Határozat* Románia számára előírja a restitutio in integrum elvének alkalmazását az állam által önkényesen elvett javak visszaszolgáltatása terén. Sem a 2000. évi földtörvény, sem a magán-személyek állam által elvett ingatlanjai feletti tulajdonjog visszaállítására vonatkozó törvény, sem az egyházaktól állam által eltulajdonított ingatlanok visszaszolgáltatására vonatkozó sürgősségi kormányrendelet és törvény nem alkalmazza a restitutio in integrum elvét. Ennek ellenére, a Parlament két háza, a magyarság közképviselőt ellátó frakciók szavazatával, elfogadta a jogfosztó rendelkezéseket.

Tanulság: hiába rendelkezik demokratikus eszközökről és demokratikus megoldásokról az Európa Tanács, ha az erdélyi magyar nemzeti közösség, közképviselője révén, nem hallathatja hangját-akarátát, nem áll ellen a közösségi-felekezeti jogok csorbításának.

Következtetés: az Európa Tanácsba való felvételt meg kellett volna előznie a kötelezettségek és ezek alapján kinyilvánított közösségi jogkövetelések teljesítésének!

Az Európai Unióba való integrálódás folyamatában figyelembe kellett volna, figyelembe kellene venni az ET-belépés kapcsán szerzett tapasztalatokat: utólag nemigen figyelnek a nemzeti közösségek panaszaira, igényeire, ha a megelőző szakaszban a követelések teljesítése – feltételként – nem fogalmazódott meg!

Előbb utaltam arra, hogy az Európai Unió 1991 novemberében az Unió állampolgárságára vonatkozó Határozata mindhárom autonómiaformát a teljes és tényleges egyenlőség demokratikus eszközének tekintti.

Az EU Határozat szerint a tagországok „a területükön történelmileg jelenlevő etnikai- és nyelvi közösségek identitásának kifejezését és együttélésük elősegítését” bátorítják. Tehát az EU integráció előfeltételeként el kell ismertetni, hogy az erdélyi magyar nemzeti közösség szülőföldjén őshonos, erdély területén történelmileg jelenlevő nemzeti közösség. Románia Alkotmányának soron levő módosításakor a történelmi és területi sajátosságú nemzeti közösségeket államalkotó tényezőkként kell elismertetni.

Az EU Határozat szerint a tagországoknak garanciát kell vállalniuk az állampolgárok tényleges egyenlőségének biztosítására. E tényleges és teljes egyenlőségről rendelkezik a *Nemzeti Kisebbségek Védelmére Vonatkozó Európai Keretegyezmény* is! Az EU Határozatot Románia integrációra törekvésekor az EU-ba való belépés megelőző feltételeként kell kötelezővé tenni, hiszen az Európai Unió tagjaként bizonyítania kell, hogy az állami fennhatósága alá tartozó nemzeti közösségeket az Alkotmány és a törvény elismeri, törvény által garantált jogaik pedig lehetővé teszik a teljes és tényleges egyenlőség megélését. A

Keretegyezmény pedig azért kötelező Románia számára, mert Alkotmánya ilyképpen rendelkezik: a ratifikált nemzetközi egyezmények előbbséget élveznek a belső törvényekkel szemben!

Az EU az „etnikai- és nyelvi közösségek” teljes és tényleges egyenlőségének garanciáit a „helyi-, regionális-, vagy csoport önkormányzási formák” szavatolásában látja. Tehát, a történelmi és területi sajátosságú magyar nemzeti közösségnek Erdélyben joga van a csoport önkormányzásra (a személyi elvű autonómiára), a székelységnek Székelyföld autonómiájára (a regionális önkormányzásra), és azokon a településeken, ahol többséget képez, a különleges jogállású autonómia (a sajátos státusú helyi önkormányzásra)!

Az EU integráció folyamatában igényelni kell e feltételek előzetes teljesítését, hogy az erdélyi magyar nemzeti közösség egyenrangú autonóm kollektivitásként jusson az Európai Unióba!

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Közösségnek tehát létérdeke, hogy Románia mihamarabb az Európai Unió tagjává váljék, de csakis akkor, amikor a fenti kötelezettségek és elvárások teljesülnek!

Aki arra hivatkozik, hogy a közösségi jogok és a közösségi autonómiaformák majd az Európai Unió tagságának elnyerése után érvényesülnek, menjen el az Európai Parlamentbe, vagy vegye fel a kapcsolatot az Európai Parlament azon tagjaival, akik szívéükön viselik a nemzeti közösségek ügyeit, s meggyőződhet arról, hogy az EU-ba való belépés után már igen kevés esélye van a teljes és tényleges egyenlőséget el nem nyert kollektivitás panaszainak orvoslására. Következtetés: az ilyen jellegű kérdéseket az EU-integráció folyamatában kell megoldani, a követeléseket a tárgyalásokra megnyitott megfelelő fejezetek integrációs vegyes bizottságok általi vitájakor kell előterjeszteni, következetesen megvédeni.

Románia Parlamentjének és az Európai Parlamentnek integrációs vegyes bizottsága több ízben tárgyalt Románia integrációjáról. A „nemzeti kisebbségek” helyzetére vonatkozó fejezet vitája azzal a megállapítással

Az MVSz a magyar állampolgárság kiterjesztéséért – 1996-2003.

1996-tól, amióta a magyar állampolgárság kiterjesztése az MVSZ alapszabályában első számú feladattá vált, az MVSZ testületei és mai vezető tisztségviselői végigjárták a kérdés politikai érvényesítésének teljes útját:

- nemzetstratégiai elemzés és ajánlás megfogalmazása (Magyarok IV. Világkongresszusa – 1996. május)
- határozathozatal és alapszabálmódosítás (Küldöttgyűlés – 1996. október)
- a szándék politikai szintű bejelentése (Választmány – 1998. április)
- a kérdés összehasonlító alapú, európai kitekintésű szakmai elemzése, a Magyar Kisebbség c. nemzetpolitikai szemle e témának szentelt súlypontos dupla számában (VET, Toró T. Tibor – 1998. őszi)
- társadalmi vita lefolytatása mintegy kétszáz, a magyarországi és az erdélyi sajtóban közölt vitairat formájában (VET, András Imre – 1998. nyár-őszi)
- a konklúziók levonása, és a járható utat biztosító új fogalom, a külhoni állampolgárság fogalmának bevezetése (VET, Borbély Imre – 1999. tavasz)
- az új fogalom – a külhoni állampolgárság – nemzetközi szintű bevezetése (Patrubány Miklós, Borbély Imre – EBESZ felülvizsgálati konferencia, Bécs – 1999. őszi)
- a külhoni magyar állampolgárság fogalmának és az MVSZ szándékának a magyar politikummal való ismertetése (Patrubány Miklós tárgyalássorozata a magyarországi pártok vezetőivel – 2000. április)
- a külhoni magyar állampolgárság fogalmának nemzeti szintű legitimálása (Magyarok V. Világkongresszusának határozata – 2000. május)
- a magyar állampolgárság kiterjesztését megvalósító törvénytervezetnek kidolgozása, és az ország legfőbb közjogi méltóságainak való megküldése (Dr. Zétényi Zsolt, Borbély Imre, etc. – 2000. nyári)
- többszázezer igénylő aláírásának begyűjtése a külhoni magyar állampolgárság bevezetésére, a magyar állampolgárság kiterjesztésére (RMDSZ, VET – 2000. őszi)
- a külhoni magyar állampolgársági törvénytervezet ismertetése és más országok hasonló gyakorlata (Borbély Imre – EBESZ konferencia, Varsó – 2000. október)

Az itt felsorolt, hét év alatt megtett tizenkét lépés az MVSZ hatvanöt éves történetének legalaposabban előkészített és legmódszeresebben végrehajtott politikai cselekedete volt.

Budapest, 2003. augusztus 4.

MVSZ Sajtószolgálat

zárult, hogy Romániában megoldódtak a nemzeti kisebbségek problémái. Nem volt senki a kormánypárti, ellenzéki, illetve a magyar közösség közképviselőt ellátni hivatott parlamenti tagok közül, aki a fenti megállapítást cáfolta volna, az erdélyi magyar nemzeti közösség valós helyzetét feltárta volna, az autonómia követeléseket előterjesztette és megvédte volna!

Ne ilyen integrációt! A magyarság számára is teljes és tényleges egyenlőséget szavatoló EU tagságot – minden ország számára, amelynek

területén őshonos magyar nemzeti közösség él!

Magyarország pedig ismerje el a magyar nemzethez tartozók magyar állampolgárságát – bármilyen állami fennhatóság alatt is éljenek, Országgyűlése és Kormányja pedig, a rendelkezésére álló demokratikus eszközökkel, támogassa a magyar nemzeti közösségek autonómia törekvéseit – az Európai Unió Szövetségi Állampolgárságra vonatkozó Határozatának szellemében!

Dr. Csapó I. József

Kárpátaljai Magyar Valóvilág*

AVAGY POLITIKAI IDŐJÁRÁS KÁRPÁTALJÁN

Kinek-kinek vérmérséklete, kívánalma szerint: termést érlelő, aranyat érő, vagy jégesőket hozó, lehűlést okozó felhőket mozgó szelek. Ám ettől függetlenül a jóslás „bejött”, mert júniusban megtartotta Beregszászban I. Kongresszusát az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ), melynek munkáját figyelemmel kísérték mint a hazai, mint a határon túli berkekben.

AZ ELŐZMÉNYEK

Az UMDSZ-t tizenkét éve hozták létre az alapítók: a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Kijevi Magyarok Egyesülete és a Lemberg-i Magyarok Szövetsége. Az országos hálózat kialakulására reménnyel kecsegtető kezdeményezés (és történet) rövid ideig tartó napsütés volt Kárpátalja (és Ukrajna) politikai egén, mert a KMKSZ (akkori elnöke: Fodó Sándor) hamarosan felfüggesztette tevékenységét a tömörülésben, mivel – ez volt az egyik, meghatározó ok – nem érvényesíthette diktatórikus vezető szerepét és így az UMDSZ tevékenység mérlegének serpenyője megyn kívülre billent. A csonka UMDSZ így is eredményesen jelenítette meg programját (Szolyvai Emlékpark létesítése, fenntartása, Tóth Mihály, az UMDSZ elnökének parlamenti küldetése stb.), habár mindezzel csak helyel-közzel foglalkozott a megyei, nem éppen az UMDSZ-szel szimpatizáló média.

A megújulás 2002-ben vette kezdetét és azóta fokozott ütemben tart: az UMDSZ országos (egyetlen magyar) szervezet lett azáltal, hogy jelenleg 14 megyében van bejegyzett regionális, Kárpátalján 135 alapszervezete, több mint 15.000 tagja, mert

„A magyar legnagyobb ellensége a magyar”.

Széchenyi István

alapszabály-módosítással megnyitották az utat az egyéni tagság előtt. „Békés” csere történt az elnöki poszton is: erre a tisztre – egyhangúlag – Gajdos Istvánt, az ukrán parlament képviselőjét választották, markáns személyiségek: Kőszeghy Elemér, Dupka György, Horváth Sándor, Vass István lettek helyettesei, ott vannak az élcsapatban olyan köztisztviseltek örvendő szaktekintélyek, mint Kincs Gábor, Zubánics László, akik már letették névjegyüket a „magyar asztalra”.

„Amit az erő és hatalom elvesz, azt az idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják” – volt a Kongresszus jelszava.

„Nekünk az a dolgunk – mondta Gajdos István beszámolójában – hogy felgyorsítsuk az időt, elébe menjünk a szerencsének, befolyásoljuk az eredményeket”.

A Kongresszus 454. az ország 15 megyéjéből delegált küldötte és több mint 40 vendég előtt elhangzott beszámolójában Gajdos István ecsetelte a „megtett utat”, a jelenlegi politikai és gazdasági, oktatási helyzetet, hangsúlyozottan szövegezte a kedvezménytörvényről, a magyar-magyar és a magyar-ukrán kapcsolatokról megfogalmazta az UMDSZ célkitűzéseit mozaikkockaként összerakva azokat a vezérfonal köré: a magyarok ott legyenek mindenütt, ahol sorsukról, jövőjükéről döntenek. Az UMDSZ legfontosabb célja a szülőföldön való minőségi megmaradás, s ebben „hitünk erős lesz, mint a gránit”, idézte

te Füzési Magda ismert költő, közéleti személyiség szavait.

„A szövetség továbbra is nyitott a belépők előtt, nem rekeszt ki senkit, csupán a szélsőséges személyeket tartja távol” – fogalmazott az elnök, miután arról szövegezte, hogy „mára számos országos párt képviselője tagja a szervezetnek, emellett a tagság nagy része pártonkívüli, az elnökök ma sem tagjai más pártoknak, ami segít elkerülni a gyanúsítást, miszerint az UMDSZ valamelyik országos pártnak a csatlósa lenne”.

„Nem valakik ellen, hanem valamiért cselekszünk” – tömörítette egy mondatba az eddigi tevékenység vezérgondolatát a beszámoló, hisz az UMDSZ már ma meghatározó erő: kézzel fogható eredménye a kishatárforgalom meghosszabbítása, a kasszonyi és lónyai határátkelők átminősítése, a határátkelés meggyorsítása, új útlevelek „érkezése” Kárpátaljára, a nemzetiségi könyvkiadás reinkarnációja, a katonaköteles magyar fiatalok külföldi tanulása elé gördített akadályok elhárítása stb. Gajdos István „külön fejezetben” szövegezte a státusztörvényről, melynek országgyűlési jóváhagyását üdvözölte, ez külön nyilatkozatban fogalmazódott meg:

„...Az UMDSZ Országos Elnöksége – hűen korábbi álláspontjához – elfogadja a törvénymódosítást. Elfogadja, mivel a törvényből olyan passzusok kerültek ki, amelyek vagy eddig is csak az ígéret szintjén rekedtek meg, példa erre az egészségügyi ellátásra vonatkozó kitétel, vagy a kedvezményt olyan megszorítások követték – példa erre az ún. kedvezményes munkavállalás – amelyek lehetetlenné tették annak igénybevételeit. Külön örül annak, hogy bővül a kedvezmények köre, a mostantól már egy gyerek után is igényelhető az oktatási-nevelési és a taneszköztámogatás. Helyesli, hogy a támogatásokat nem kötik a magyarigazolványhoz, hiszen egyrészt a szülő már azáltal hitet tesz magyarsága mellett, hogy magyar tannyelvű óvodába, iskolába járattja gyermekét... Az ukránai országos magyar érdekvédelmi

* A szerkesztőség ezúttal sem foglal állást. Feltett szándéka, hogy megszólaltassa Kovács Miklóst is, akit sokan Gajdos István ellenfelének tartanak Kárpátalján.

szervezet számára elsődleges szempont az is, hogy Ukrajna nem emelt kifogást a módosítás ellen, ami előrevetíti, hogy e kérdésben nem gerjesztődik vita a két ország kormánya között...”

ELLENSZÉL ÉS MENNYDÖRGÉS

Merőben más a KMKSZ véleménye. A MAÉRT hetedik ülésén a határon túli képviselők többsége elfogadta a kormány által előterjesztett indítványokat. Három szervezet nem értett egyet a módosító javaslatokkal, nem írták alá a zárónyilatkozatot: a FIDESZ-Magyar Polgári Szövetség, a Vajdasági Magyar Demokrata Párt és a KMKSZ. Az utóbbi kifogásolta, hogy kikerült „az egységes magyar nemzet” megfogalmazás, a munkavállalási és az egészségügyi kedvezmények biztosításának lehetősége. A KMKSZ júliusi választmányának nyilatkozatában ez olvasható: „...A törvény módosított változata már nem biztosít garanciát arra, hogy a kárpátaljai magyarság és az anyaország között ne gördüljön le újra a vasfüggöny. ellehetetlenítve az amúgy is regnehezebb körülmények között élő nemzetrész fennmaradását.”

Ilyen értelemben fogalmazott Orbán Viktor a Turul-ünnepség vezérszónokaként júliusban Tiszaújlakon, mikor is bírálta a kedvezménytörvény módosítását, mondván, kivették belőle a mindenkori legkedvezőbb határátlépésre, a legkedvezőbb elbánásra vonatkozó passzust. „Az örök anyaországhoz való kapcsolódásnak törvényi garanciáját a magyar parlament kitörölte a törvényből. Új szelek fújdogálnak manapság odahaza: arról beszélnek nekünk, hogy tanuljunk meg kicsinek lenni” – tette hozzá.

Kovács Miklós, a KMKSZ elnöke még keményebben fogalmazott a Kárpátalja c. hetilap júliusi számában *Egy vereség margójára* c. cikkében: ossztűz alá vette a párt kárpátaljai szervezetét, politikáját. Nem nevezte nevén, de érthető: Gajdos István az SZDP/0/ egyik megyei vezéregrényisége, a „magyarul beszélő szocdemek” pedig az UMDSZ aktivistái, tagjai, vagyis azok, akik nem a KMKSZ égisze alatt cselekednek, gondolkoznak (ha megengedik egyáltalán), azok, akik „dörgölődnek a hatalomhoz”.

Eszmefuttatásában Kovácsmiklósi stílusban fogalmaz, mint tette ezt a 2002-es parlamenti választások előtti korteskedése során, mikor is arcpirongató módon, a sértés határait súrolva ostorozta azokat, akik másként gondolkodtak, mint ő (értsd: nem rá szavaztak). „Aki nem velünk, az ellenünk” szellemében agresszornak nevezi a másként fogalmazókat nyaldosva az „örök sebet” a személyes és a beregszászi választások kudarcát, miközben magyarázkodik: miért szövetkezett a KMKSZ az ukrán nacionalistákkal. (Kovács Miklós, aki négy éves parlamenti ottléte alatt többször is hangot adott úgynevezett független képviselő státuszának, az utóbbi években szint vallott: szövetségre lépett a *Mi Ukrainának* Viktor Jusczenko ex-miniszterelnök vezette blokkal. Ennek, többek között, az a RUH is tagja, amely a kárpátaljai magyarság leghangosabb és legtevékenyebb ellenlábasa, a legtöbb magyar kezdeményezés megtorpedozója. /Így ír: „...A magyar ügy védelmében/ a RUH-hal egyetemben?! – Sz. T.) a szövetségnek megfelelő partnereket kell találni, de csak azokból válogathat, akik vannak, és azok nem Grál-lovagok. Mivel azonban mindenki szembe száll (?! Sz. T.) a szocdem társasággal, még azok közt sem lehet válogatni, legfeljebb megfelelő távolságot tartani. Természetesen a KMKSZ szövetségi politikáját lehet értékelni, kritizálni, akár megalapozottan is. Annak azonban nincs semmi értelme, amikor az erősebb tovább akarja verni a másikat, és közben felháborodik, amiért az külső segítséghez folyamodik, hogy védekezhessen. Erősebb alatt is az ukrán államhatalom szocdemek-kontrollálta részét kell érteni, nem a magukat magyaroknak kiadni próbáló lekötelezettjeiket.”

A cikk olvasása evidens kérdést vet fel: milyen erkölcsi alapon vitatja a KMKSZ ezen jogát azoknak a szervezeteknek, tagoknak, akik ki lettek rekesztve az akkor még egyetlen magyar szervezetből, a KMKSZ-ből?! Akkor hogy is állunk az UMDSZ-el, ami szót ért a jelenlegi magyar kormánnyal?!

Quod licet iovi, non licet bovi?
Vizet prédikálunk...

A szerecsenmosdatás annak aporopóján született, hogy a durva választási kampány eredményeként a *Mi Ukrainának* jelöltje lett Munkács polgármestere. Kovács Miklós köszö-

netét tolmácsolja annak az 5 ezer magyar szavazónak, akik a szocdem-jelölt ellen szavaztak. Pirruszi volt a glóriázott győzelem: az egyik lembergi megyei bíróság (oda, mint pártatlanhoz fordultak az érdekeltek) semmissé nyilvánította a Munkácsi Választási Bizottság döntését, mert törvénysértések tömkelegét állapította meg, harminchat szavazókörzet közül tizenötben megsemmisítette a választások eredményét és kötelezte a választási bizottságot új választás kiírására.

Ki mint vet, úgy arat!

(ÖN)JEGESÍTÉS

A KMKSZ nem tartja társ-szervezetnek az UMDSZ-t – ez egyértelműen kitűnik a nyilatkozatból, a „viselkedésből”, nincsenek még kalappöccintő viszonyban sem. „Le kellene ülni végre és megbeszélni közös dolgainkat” üzenetre, melynek feladói a most UMDSZ-be tömörült magyar szervezetek voltak, a KMKSZ mindig (és most is) mereven elzárkózott, ami ahhoz vezet, hogy elszigeteli magát, jegeli magát a jövőbe, de ugyanakkor kijelenti: ő a kárpátaljai magyarság legitím névkártyája. Ez a nárcizmus tüneteit magán viselő kérdéses némethzsolti „bátorítás”: a valamikori államtitkár nem éppen diplomatakra jellemző megfogalmazással kijelentette (többször is), hogy „a KMKSZ a kárpátaljai magyarság egyedüli képviselője” és csakis azokkal a szervezetekkel ülnek le tárgyalni, melynek képviselője az adott ország legfelsőbb törvényhozó testületének tagja.”

No comment!

„Agresszor” lett az egyetlen magyar országos közéleti lap a Kárpáti Igaz Szó is, mert – többek között –

„A magyarul beszélő szocdemek feladata a KMKSZ elleni harc – így ír Kovács Miklós – a kampányok közötti időben a suttogópropaganda által és a Kárpáti Igaz Szón (KISZ) keresztül. A munkácsi vereség súlyát jelzi, hogy a lap hosszú szünet után felújította a támadást a magyar érdekvédelmi szervezet ellen”.

(A három lapalapító között van a KMKSZ is).

A KMKSZ vezetősége méltánytalanul tartotta és tartja meghívni az „ellenlábásokat” rendezvényeire, s ami fájó és még a KMKSZ-tagok számára is érthetetlen: kisajátították az évente júliusban megrendezésre kerülő Turul-ünnepséget is, ami a kár-

pátaljai összmagyarság (és ruszin-ság) egységes demonstrációja, holott él az az egyezmény, melynek értelmében felváltva, de közösen kell/ene/ünnepelni. (Tették ezt a Szolyvai Emlékparkban is).

Az idén /is/ elzárkóztak Pomogáts Béla gondolataitól, melyeknek az UMDSZ Kongresszusán adott hangot, hogy „a közös cél, a közös jövő érdekében az itteni társadalmi szervezeteknek az egységre kell törekedniük, mert ezáltal a nagy nemzeti célok közös szolgálata is előbbre jut.” Az Illyés Közalapítvány elnöke szövegezt arról is, fájlalja, hogy a KMKSZ és az UMDSZ nem tud megegyezni még a helyi regionális alkuratórium létrehozásában, helyeinek elosztásában sem. (A jelenlegi erőviszonyokat figyelembe véve megoldóne a KMKSZ alkuratóriumi hegemoniája).

Mindezt – mint mondotta Pomogáts Béla – szerette volna elmondani más életbevágó problémák említésével egyetemben a Turul-ünnepségen is, ám nem kapott szót.

Maghébán leledzik a nemzetiségi autonómia kérdése is, ám ez a helyzet nem a magyar szervezetek „pótvizsgálója”, hanem az állami kompetens szervek rigid magatartása; ilyen „nyugalmi” állapotban várja sorsa jobbrafordulását a kettős állampolgárság áhított jelene is.

Napirenden van a vízumkényszer közelgő „fekete fellege”, ennek az életbe (és létbe) vágó kérdésnek pozitív rendezésében egyet ért a két szövetség.

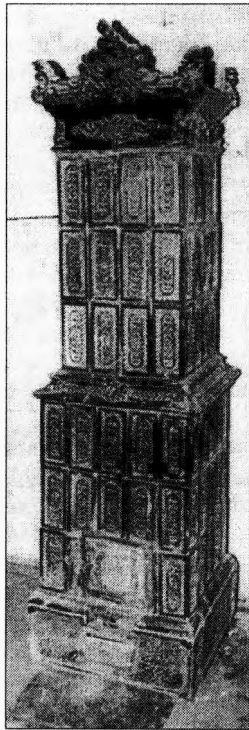
Ezzel kapcsolatban Vaszil Durdinec, Ukrajna rendkívüli meghatalmazott nagykövete, aki részt vett az UMDSZ Kongresszusának munkájában a következőket nyilatkozta:

„Ukrajna kész nem bevezetni vízumkényszert a magyar állampolgárokkal szemben, s arra vár, hogy Magyarország a maga részéről ingyenes vízumot biztosít az ukrán állampolgárok számára.”

A nagykövet emlékeztetett arra, hogy Ukrajna várja a februári ungvári szakértői tárgyalásokon tett javaslatokra a magyar fél válaszát.

MELENGETŐ NAPSÜTÉS

volt a magyarigazolvány igénylésének kezdete. Kárpátalján több mint száz ezren igényelték a Szentkoronás igazolványt – a tény magáért beszél.

Cserépkályha a miklósvári kastélyban

Az igénylések kielégítésének munkafolyamatát a KMKSZ vállalta magára, ami nemes gesztus, ám kizárta ebből a cselekvés-láncolatból a történelmi egyházakat, holott együttműködésüket nyilatkozatban rögzítették (talán ez volt a kezdete a szinergizmus haldoklásának).

El lehetne gondolkozni azon is: sok idegen utas szállt fel erre a vonatra: a Felső-Tisza-vidéken például több család, személy birtokolja az Igazolványt, holott még utalás sincs oldal- vagy felmenő ágban magyar nemzetiségiekre, az köszönés szintjén sem tudnak magyarul.

...Az UMDSZ I. Kongresszusát levélben üdvözölték jókívánságaik kíséretében: Leonyid Kucsma, Ukrajna államfője, Viktor Janukovics, ukrán miniszterelnök, Volodimir Litvin, az ukrán parlament elnöke, Mádl Ferenc köztársasági elnök, Medgyessy Péter, a Magyar Köztársaság miniszterelnöke, Dávid Ibolya, az MDF elnöke, Horkay László, a Kárpátaljai Református Egyház püspöke, Bendász Dániel, a Görög Katolikus Egyházkerület esperese. Jelen voltak és felszóltak: Tóth János, a Magyar Köztársaság kijevi nagykövete, Hüttner Csaba az SZDSZ képviselőjében, Böndi Györgyi, az RMDSZ, Csörgits József, a Horvátországi Magyarok Szövetségének, Kőteles László, a szlovákiai Magyar Koalíció Pártjának képviselőjében, valamint az ungvári magyar konzulátus, a budapesti ukrán követség, a HTMH, az ukrainai állami, nemzetiségi csúcsszervezetek, a megyei adminisztráció magas rangú vezetői és képviselői.

letében, valamint az ungvári magyar konzulátus, a budapesti ukrán követség, a HTMH, az ukrainai állami, nemzetiségi csúcsszervezetek, a megyei adminisztráció magas rangú vezetői és képviselői.

Néhány vélemény az eseményről (a Kárpáti Igaz Szó lapban megjelent reflexiók alapján).

Erdélyi Károly, a Beregszászi Járási Tanács elnöke:

„...Tekintélyes fórum volt... A felszólalók nem »mutogattak ujjal« senkire, nem hangzottak el kétélű megjegyzések, nem próbálták eldönteni, hogy ki a nagyobb magyar és ki kevésbé.

...Tetszett nekem a fórum minőségi összetétele, küldöttjei között csaknem minden szakma képviselve volt nagy tekintélyű, elismert szakemberek révén, akik nem úgy néztek ki, mint »a magyarság áruői«.

Zsoffcsák Klára, a Szürtei Középiskola igazgatója:

„...Örvedetesnek tartom, hogy az összefogás, a tenniakarás játszotta a főszerepet, konfliktuskeresés helyett a békés együttműködésen volt a hangsúly...”

Dr. Varga Lajos, főorvos:

„...Nagyon örülök, hogy magas szintű ukrainai és magyarországi résztvevők érkeztek a kongresszusra... A magyarságnak az a rétege, amely eddig nem tudott szóhoz jutni, most az UMDSZ keretében erre lehetőséget kapott...”

Ambrus Pál, a Técsői járási közgazgatás helyettes elnöke:

„...Eddigi tevékenységünk is azt bizonyítja, hogy helyes úton járunk... Az elvetett mag nem kősziklára, hanem befogadóképes, termő talajra talált... Tudjuk, átérezzük Szabó Dezső intelmét: Minden magyar felelős minden magyarért...”

...Szesélyes, csapongó, időnként kiszámíthatatlan az időjárás Kárpátalja (magyar) egén, törött a fel-fel bukkanó szívárvány, egyformán kel a nap, de nem süt egyenletesen mindenkinék, de van, él a remény, mert egy, közös az ég felettünk...

Szöllősy Tibor

Az előző számunkban „Az igazolvány” című cikk alá eléggé el nem ítéhető módon, hibánkból, mint szerző „Szöllősy László”, míg a tartalomjegyzékbe „Szöllősy István” neve került. A „halmozott büntényért” barátunk és támogatónk dr. Szöllősy Tibor (és természetesen az olvasók) elnézését kérjük, aki annak a cikknek is szerzője volt.

ÉLET A ZSIL VÖLGYÉBEN

A Zsil völgyében töltöttem pár hetet, ahol megállt az idő az emberek életében, mert ugyanúgy nincs itt jövő, ahogy évekkel ezelőtt sem volt, amióta a bányákat sorra bezárták. A körülvevő csodaszép természet fekélyes pontjai ezek a haldokló városok, amelyekben 180.000 ember él jóval 50 százalék feletti munkanélküliségben, ami továbbra is emelkedik a veszteségesen működő bányák bezárása következtében. Olyan ez itt, mint egy elátkozott világ, ami az egyik pillanatról a másikra szinte minden figyelmeztetés nélkül megállt, és már sohasem fog újra megindulni.

Számtalan elkezdett lakótömb, bánya, gyár maradt befejezetlenül. A már meglévőket pedig sorsukra hagyják, hogy pusztulásukat végezze be az idő, mert még a romok eltávolítására sincs pénz. Már csak Zsil völgye egyetlen múzeuma, a petrozsényi bányamúzeum hirdeti a múlt dicsőséget, de az alapos szemlélőnek csak a katasztrófához vezető utat mutatja. Nem sok minden van itt kiállítva, de három belépőért sem fizettem többet 20 centnél ebben a központban fekvő, mégis elhagyatottnak tűnő múzeumban, ahol ki tudja mikor járt előttünk az utolsó vendég.

Olcsó itt minden, de talán az emberélet a legolcsóbb, ahol öregekre, betegekre, rokkantakra, szegényekre, árvákra nincs szükség, így aztán sem szeretetből sem pénzből nem sok jut nekik. Még a „kórházak” sem titkolják, hogy ezekre az emberekre kár is lenne költeni. Sajnos ebben az országban a kórházakat is csak idézőjelben lehet emlegetni, ahová mindent a családtagoknak kell behordani, mert se gyógyszer, se étel, de még törülköző sincs ott, és az HIV-vírussal való megfertőzés is olyannyira gyakori, hogy sokan talán azt sem tudják, hogy ezt a betegséget más módon is meg lehet kapni mint a kórházaktól. Erről pedig igazán több tájékoztatás kellene, hiszen az ország legfertőzöttebb vidékén vagyunk.

Az ország vezetőinek is inkább az egymás iránti törődésben és szeretetben kellene kitombolniuk nacionalizmusukat, és ha már festeni kell, akkor inkább a kórházakra jusson, hiszen azokat gyakrabban vennék igény-

be errefelé, mint a szemetesládákat. Akkor talán még mosolyt is gyakrabban láthatnánk az utcákon, ahol az idő egyre felgyorsultabban pusztítja a szebbnél szebb régi épületeket. Így aztán napról napra növekszik azoknak az egykori pompás épületeknek a száma, amelyeket már olcsóbb lenne lebontani és újraépíteni mint megmenteni. Ez olyan mindegy itt, hiszen nem jut pénz egyikre sem. A külföldi segélyszervezetektől érkező támogatás – ami csak csepp a tengerben – a túlélésre is kevés, de még így is nagyon sok ember életét menti meg. Így aztán a kultúra is igen keveseket érdekel ezen a vidéken. Van ugyan egy színháza Zsil völgyének Petrozsényben, bár ezt semmiféle felirat vagy plakát sem jelzi, amiből következtetni lehetne rendeltetésére. Teljesen kihaltnak gondoltam az épületet, amíg egy napon meg nem láttam, hogy valaki ruhákat tereget a főbejárat feletti erkélyen. Így aztán a leghitványabb minőségű sötét, mocskos panelházakba kényszerített embereknek nincs is hová menniük a szomszédokon vagy a kocsmákon kívül. Egyes tömbházaknak csak a felsőbb emeletei állnak üresen, másokat mintha ágyúzták volna. Soknak már csak a beton váza áll, mégis laknak bennük. Némely házak balkonjait már elkészültük után oszlopokkal kellett alátámasztani, mert úgy hullottak le, mint fákról az érett gyümölcs.

Aki tudna, menekülne innen, de a legtöbbször nincs hová, és maradnia kell. 5-8 gyerekkel hová is mehetné-

nek az emberek?! Mert gyerek az van elég, hiszen sokan még azt sem tudják itt, hogy védekezni is lehetne.

A nők helyzete még a férfiakénál is kilátástalanabb, mivel sokan közülük mint a bányászfeleségek sohasem dolgoztak, így szociális segínyt sem kaphatnak – ami egyébként sem volna elég egy nagy család megélhetéséhez. Sokszor a férj ezt a pénzt is elissza, de panaszkodni itt nőknek, gyerekeknek nem szabad. Kapnak ők elég verést panasz nélkül is; ami azonban itt egészen természetes, olyannyira, hogy a nők paphoz járnak imáért, hogy férjük újra veje meg őket, mert úgy tartják, ha nem veri őket férjük, akkor már nem is szereti.

Van azért olyan 7 gyermeakes család, ahol csak az asszony dolgozik. Több helyen takarít, mos reggel 5-től estig. Mikor megkérdem, miért nem válik el alkoholista férjétől, azt mondja, „Mert szeretem. Tudom, hogy szörnyű mikor iszik, de máskor csodálatos ember.”

Ahol a gazdaság így meghal, ott felgyorsul a feketepiac, virágzik a bűnözés, az alkoholizmus, a prostitúció, elhagyott utcagyerekek hada tölti meg a városokat, a koldulás valóságos művészetté válik.

Így van ez itt is, ahol tavaly 13.000 lakásban kapcsolták ki a központi fűtést, és az idén további 5.000-en kérelmezték fűtésük megszüntetését. Naponta mintegy 100 lakásban kapcsolják ki az elektromos áramot a lakók fizetéseképtelensége miatt. A víz is nagy kincs itt, mert háromszor drágább mint az országos átlag.

Van egy kis helység 10 km-re Petrozsénytől, úgy hívják Aninoszabányatelep. Csak egyetlen hosszú utcából áll. Ritkán téved ide idegen, mert le kell tértnie a főútról annak, aki idejön. Másrészt csak az jön ide, akinek nagyon muszáj. Nincs is mit látni itt, hiszen minden egyforma, fáradt arcok, piszkos, lerobbant, sötét és penészes épületek. Még a színek se változnak, mert minden fekete itt: a város, a házak, a falak, a tetők, az emberek arca, élete, mosolya, minden. A családok is egyformák: a férfi legtöbbször alkoholista, az asszony 4-7 gyereket nevel. Többnyire 5-8 személy lakik egy ilyen lakásnak nevezett odúban, betört, bedeszkázott ablakkal, ahol a sötét két szoba gyakran a disznó és

a tyúkok menhelye is. Sok helyen több a gyerek, mint amennyi a cipő, így aztán ha hidegebbre fordul az idő, iskolába is csak váltott napokon tudják küldeni a gyerekeket a szülők, ha egyáltalán törődnek velük annyira. Van olyan család, amelyik két gyereket visz templomba egyik vasárnap, a másik kettőt pedig a másik vasárnap, így aztán csak a cipő jár minden héten templomba.

Beteg, nyomorék, szellemi vagy testi fogyatékos ember is van annyi, hogy máshol az egész városnak munkát adhatna ezek gondozása, de ide még az orvos sem jön ki.

Zsil völgyi családok

Albert család. Krisztinának 6 gyereke van: András, Kristóf, Gyöngyi, és Marian az első házasságból, Krisztina és Stefánia a másodikból.

Mivel Kristófot gyakran verte az apja, a gyerek szellemileg évekkor kora mögött maradt.

A második férj nem dolgozhat, paranoiás szkizofréniája miatt. A gyerekek anyja szintén nem dolgozik, mert el kell hogy lássa a gyerekeket, azonkívül pedig komoly szív- és veseproblémái is vannak.

Egyedüli bevételük a városi tanács segélye, amiből 8 személy akár éhen is halhat.

Ráadásul Marian és Kristóf szellemileg fogyatékosak osztályába kell hogy járjon.

Stefánia otthon született, így születése anyakönyvezve sem volt.

Amikor egyhetes táborba vittük a gyerekeket, és valami olyan történt, amit nem szerettek, Kristóf indult volna gyalog haza, Marian öngyilkos lett volna, Gyöngyi pedig megtagadta az evést. Krisztina végig csendes volt, és azt akarta, hogy valaki mindig őt dédelgesse. Egész héten csak a fejével integetett, hogy igen vagy nem, ha kérdeztek tőle valamit. Egy-két szót szólt a nővérehez, rajta kívül soha senkihez.

(Azóta hallom, hogy már énekelt is a templomban.)

Aradi család. Aradi Mária 76 éves nagymama. Tavaly augusztusig az ő apró, két helyiségből álló szobakonyha házában (WC kint, fürdőszoba nincs) lakott 5 unokájával és egy dédunokájával. Tavaly augusztusban legidősebb unokája elment Dévára lányával, a dédunokával. A többi gyerekek, akiket anyjuk elhagyott, ott maradt, így Aradi Mária nagymama kénytelen gondoskodni róluk. Mivel

túl öreg, dolgozni már nem tud. Az egyetlen bevételük az államtól kapott havi mintegy 4 dollár minden iskolás gyerek után. A gyerekek ugyan eljárnak iskolába, de képtelenek otthon tanulni. Tanszerekre egyáltalán nem jut pénzük. Se cipőjük, se ruhájuk a hideg időre. Nyáron mezítláb járnak. Nincs hol fürödniük, így a higiéniaival is problémáik vannak. Van két nagy ágyuk, mindkét helyiségben egy-egy, és azokon alszanak mindannyian. Van egy kis konyhai kagyló, egy szekrény és egy kredenc, ami úgy megtölti a két helyiséget, hogy alig lehet tőlük mozogni.

Bakó család. Két gyerekük van, egy fiú és egy lány. Egyedül Albert, a gyerekek apja dolgozik mint fényképész. Soha nem éltek jól, de legalább megvoltak a legalapvetőbb dolgaik, amíg ki nem derült, hogy a 11 éves Anna HIV-fertőzött. Azóta minden megváltozott körülményeikben, mivel a szükséges orvosságok és ételek, mint például gyümölcs, drágák.

Anna minden vasárnap el szokott jönni a templomba, de egyre gyengébb, és már nem tud többé eljárni.

Barabás család. Lászlónak, a családfőnek komoly szívbántalmi vannak, és így dolgozni sem tud. A gyárak bezárása után felesége is elvesztette munkahelyét. 6 gyerekük van, akik közül egy testi fogyatékos. Barabás László felesége nem is tudna munkát keresni, mert el kell látnia gyerekeit, különösképpen fogyatékos gyereket, és beteg férjét is.

Egy nagyon szegényes házban laknak, és mikor hidegebbre fordul az idő, ki kell járjanak az erdőre fáért.

Bodros család. Ilona a férje legtöbbször a TBC-s kórházban van. 6 gyerekük közül kettő nyomorék, így Ilona sem tud dolgozni, mert ezek ápolásra szorulnak. Ilona saját házában lakik, amihez egy kis kert is tartozik. Elmondta, hogy milyen szerencsésnek érzi magát, mivel nyaranta zöldségeket tud termelni. Szegényes házában van két szoba, egy konyha és egy fürdőszoba. Ha valami kis pénzhez jut, csirkéket is nevel. Mivel maga gondoskodik beteg és nyomorék gyerekeiről, így 1,500,000 lejt (\$ 43) kap havonta. Ilona nehéz sorsa ellenére energikus és optimista asszony, aki próbálja a legjobbat adni családjának.

Dávid család. Mióta néhány évvel ezelőtt anyját elmeógyógyintézetbe zárták, a 18 éves Dávid gondoskodott a családjáról: 16 éves húgáról, 14 éves öccséről és a vak apjukról, aki nemrég

halt meg. Egyikük sem jár iskolába. A 14 éves fiú úgy néz ki és viselkedik, mint aki valamiféle kábítószeren él. Csak annyit mond hogy, „Dávid vagyok, adjál enni” Mindezt köszönés nélkül, mintha nem tudnánk azt, hogy ő kicsoda. 18 éves bátyja mindig köszön, udvarias, és boldog ha valami ételt kap. 16 éves húgát sosem lehet otthon találni. Midig azt hallom, hogy nincs otthon, néhányan azt mondják, hogy utcalány valahol.

A szüleiktől örökölt szegényes házban élnek. Míg Dávid szegényesen, de tisztán öltözik, öccse inkább utcagyerekre hasonlít. Az emberek adományából élnek. Melegebb időben 1000 lejért (3 cent) mérik meg az utcán járó embereket.

Dávid mindig mosolyog és azt mondja, „Isten megsegít minket, ahogy ezt eddig is tette.”

Domonkos család. Egy kis házban élnek, aminek csak egy apró szobája és egy konyhája van. Fürdőszobájuk nincs, a WC az udvaron. Két nagyszülő lakik itt 4 unokájukkal: Laurával (1989), Jozefával (1992), Istvánnal (1995) és Krisztinával (1998). A gyerekek anyja nem sokkal Krisztina születése után meghalt, apjuk alkoholista, akárcsak nagyanyjuk, így csak a nagyapa az, aki képes lenne ellátni a gyerekeket. János, a nagyapa viszont túl öreg és beteg, ahhoz, hogy dolgozzon. A két idős nagyszülő nyugdíja az egyetlen bevételi forrásuk. A gyerekek apja is olykor velük lakik, máskor pedig eltűnik egy időre. Alkoholizmusa miatt minden munkahelyéről kirúgták.

A gyerekek tetvesek és talán tuberkulózisuk is lehet, ebben halt meg anyjuk is. Nagyon elhanyagoltak és mocskosak, ruhájuk és hajuk is gondozatlan. A helyi pap elintézte, hogy levigyék őket Dévára Bójthe Csabához, a ferencesek által fenntartott árvaházba. Amikor néhány önkéntes megmosdatta őket, a gyerekek sikoltozva sírva fakadtak, úgy félték a víztől. Azután friss és tiszta ruhákat kaptak, úgy mentek le Dévára, ahol nagyon boldogok voltak, hogy iskolába járhattak, és úgy élhettek, mint más normális gyerek. Egy napon azonban apjuk részegen elment, hogy hazavigye őket, de csak a legkisebbet tudta elvinni, mert a nagyobbak nem akartak vele menni. Két héttel később eljött a másik két gyerekért is. Mivel nincs olyan törvény, ami megvédené a gyerekek érdekeit, Bójthe Csabának el kellett engednie őket apjukkal.

A téli hónapokban a gyerekeknek otthon kell maradniuk, mert meleg ruhájuk és cipőjük nincs. Mikor először láttam a gyerekeket, úgy néztek

ki mint Maugli testvéreivel a Dzsungel Könyvéből.

Lőrinc család. Erzsébet férje 6 évvel ezelőtt meghalt agyrákban. Erzsébet ezután öt évig egyedül élt, míg tavaly végül is talált valakit, aki fiatalabb nála. Egyszer láttam őket, amint a férfi az utca közepén verte az asszonyt. Ennek ellenére Erzsébet nem akar különválni, mert szereti a férfit, és szüksége van valakire (40 év felett van sok gyerekkel és problémával).

Van négy gyereke, a legidősebb Irma, aki férjnél van, és neki is van 3 gyereke. Viszont sem Irma, sem férje nem dolgozik, így Erzsi az egyetlen aki dolgozik, és az ő fizetéséből kell fizetni az élelmet, számlákat, megvenni az iskolai felszerelést.

Erzsi házában van két nagy szoba, ahol mind a kilencen laknak (Irma családja is).

Mindig mindannyian rendezetten és szépen vannak öltözve. Minden vasnap ott vannak a templomban.

(Szeretnék valami munkát találni Irmának és férjének.)

Márton család. Péternek és feleségének 7 gyereke van, de egyiküknek sincs állandó munkahelye. Minden gyerekük jár iskolába, annak ellenére, hogy több kilométert kell hogy gyalogoljanak, mivel a külső városrészen laknak.

Péternek van egy lovas kocsija, amivel fuvarozást vállal, máskor pedig feleségével füvet vág bérbe, ami együttesen adja teljes bevételi forrásukat. Van egy szegényes kertés házuk. Mint a legtöbb kertés háznál, nekik is van zöldségük és néhány csirkéjük. Nagyon kedves házaspár, mindig kézen fogva járnak. Péter az, aki levágja a füvet a templom körül Petrozsényben.

Molnár család. Erzsébet gyerekeivel az anyjához költözött, miután férje néhány évvel ezelőtt meghalt.

A család bevétele a nagymama nyugdíja (havi 1,000,000 lej - \$31) és Erzsébet fizetése (havi 1,500,000 lej), ami igen kevés a gyerekek nevelésére. A nagymama és a legkisebb fiú, Miklós asztmás. Errefelé nincs aki asztmát kezeljen. Miklóst egy nagyobb város kórházába kéne szállítani, amire nincs pénz. Így is minden orvosságot nekik kell fizetnie.

Erzsébet mindent megtesz gyerekeiért, hogy meglegyen nekik is minden, ami más gyerekeknek van, még akkor is, ha magától kell megvonnia dolgokat. Igazán csodálatos anya.

Nagy család. Nagyon kedves család annak ellenére, hogy úgy Illa, mint

A szárhegyi Lázár család 1702-es grófi címere

férje fogyatékosak. Nagyon szeretik egymást, és sohasem vitatkoznak. Illa le van bénulva és csak a fejét és kezét tudja mozgatni. Férjének jelentős bénulásai vannak a bal oldalán, és enyhébbek a jobb oldalán. Ennek ellenére gondoskodik feleségéről és örökbefogadott fiáról Kálmánról, aki 8 éves volt áprilisban, és akit 3 éves korában fogadtak örökbe, mivel nagyon szerettek volna egy gyereket, és akit nagyon szeretnek. Illa matematikából korrepetál gyerekeket, hogy Kálmánra több pénzüket jusson.

Mindig örömmel látják a vendégeket, és órákat tudnak beszélni magukról, családjukról.

Kálmán is ott volt a nyári táborunkban. Nagyon szegénylős fiú, aki legtöbbször magában játszott. Szülei aggódtak is kissé, mert nem sokat beszél arról, hogy mi történik vele az iskolában vagy a házon kívül. A táborban összebarátkozott Vilmosmal, aki szintén nagyon visszahúzódo természetű. Egész nap együtt játszottak, beszélgettek, egymás mellett ültek, egy szobában laktak.

Illa szeretne egyszer kimenni, hogy zöld füvet és fákat láthasson. Ezért is voltak olyan boldogok, hogy legalább fiuk elmehetett a táborba, mert ők sehová nem képesek elvinni Kálmánt.

Német család. Egy kis fészerben laknak Katalin szüleinek az udvarán. Katalin 26 éves, két kislánya van: Beáta (1997) és Klára (2000). Az első gyermek születése után házasodtak össze. Mivel férje dolgozott, volt elég pénzüket az alapvető szükségleteikre. Még egy egyszobás lakást is tudtak

bérelni. A második gyerek születése előtt azonban férjét lopásért 5 év börtönre ítélték. Katalin ekkor eladóként kezdett dolgozni, de terhessége miatt nem dolgozhatott tovább. Mivel a lakbért, vizet, villanyt és egyéb számlákat nem tudta tovább fizetni ki kellett költöznie Beátával és az újszülött Klárával szülei házába. Az a néhány hónap, amit ott töltöttek, nem volt könnyű Katalinnak, míg végül is alkoholista apja onnét is kirakta őket, és vissza kellett költözniük a régi fészerbe szülei udvarán, amit csak valamennyire tudott rendbe rakni. Most is itt lakik és várja férjét, hogy hazajöjjön a börtönből. Néhányszor meglátogatta a gyerekekkel, de a vonat drága és így ha pénze van rá, inkább levelet ír.

Egyetlen bevétele a minden gyerek után járó havi 130,000 lej (\$4). Szeretne esténként testőrként dolgozni (Románia karate bajnoka volt), de senki sem akar alkalmazni egy női testőrt, és így alkalmi takarításokat próbál vállalni. Sajnos Katalinnak nem könnyű olyan legális munkát találni, hogy egyben gyerekeit is el tudja látni.

Szabó család. Anna és férjének 20 éves házassága végig olyan boldog volt, akár az első napon. Férje György a bányában dolgozott. Vettek egy 4 szobás lakást, ahol 4 gyerekükkel élnek. Egy évvel ezelőtt György nyugdíjba ment, majd miután egy napon a kertben dolgozott, hirtelen szívrohamot kapott és meghalt. Amikor a gyerekek apjukra emlékeznek, most is sírva fakadnak, és Anna is minden nap megsiratja férjét. Anna sohasem dolgozott, így szinte lehetetlen munkát találnia 44 évesen. Mivel pénzüket nem volt, a legidősebb fiúnak egyetemi tanulmányai mellett dolgoznia kellett a bányában. Ő az egyetlen a családban, aki dolgozik. A többi gyerek is mind kiváló tanuló az iskolában.

„Egyedül a gyermekeim, akik még életemben örömet okoznak” szokta Anna mondani.

Szántó család. Ki kellett hogy költözzenek a lakásukból, mert nem tudták fizetni számláikat, és a szegénynegyed iskolájának egyik osztályába költöztek be. Öt gyerekük van. A férj beteg, az asszony és az idősebb fiú dolgozik, ha valami alkalmi munkát találnak a nyár folyamán. Az erdőbe viszont az egész család kijár gombát, fát, vagy erdei gyümölcsöt szedni, amit majd a piacon adnak el.

A gyerekek kedvesek, udvariasak és az iskolában is jól tanulnak. A lányokat az anyjuk megtanította ruhákat kötni, mivel új ruhákra nincs pénzüket.

Uracs család. Négy gyerekük van. Anyjuk, Margit gyakran összevekedett apjukkal, ezért hat hónapja külön élnek, és Margit a gyerekekkel az anyjához költözött. Úgy tűnik, komoly problémák lehetnek Margit idejével, mert apró dolgokon ideges lesz, és állandóan ordít az gyerekeivel. Mivel Margit nem dolgozik, és anyjának nyugdíja nem elég, a két nagyobbik gyerek nevelését nagynénje vette át erre az évre. Mindezen problémák ellenére a gyerekek igen értelmesek.

Veres család. Sok más csángó családdal együtt kerültek a Zsil völgyébe, hogy a bányában dolgozzanak. Négy gyerekük van, mind általános iskolás. A 11 éves Mártonról januárban kiderült, hogy megfertőzték HIV-vírussal a kórházban. Szülei megdöbbenéssel vették tudomásul, hogy fiuk halálán van. Petrozsényben van egy külön iskola HIV-fertőzött és leukémiás gyerekeknek. Márton is oda járt egy darabig, de később abbahagyta, hogy ne kínozzák még a tanulással is. Szülei nagyon egyszerű emberek, és képtelenség meggyőzni őket, hogy engedjék a gyereket iskolába. Márton csendes gyerek nem sokat beszél, de jó tanuló volt. Hittan órákra is szívesen járt.

Anyja szerint mostanában egyre nehezebb bevetetnie vele orvoságait. Olykor azzal veti el őket, hogy úgy is meg fog halni, minek szedjen orvoságot. Márton anyja, mint a legtöbb csángó asszony, háztartásbeli, apja pedig még dolgozik a bányában. Viszonylag jól keres, de fizetése az orvoságokra, külön diétákra és az összes más számlákra nem elég.

Mónika, Márton legfiatalabb húga nagyon aktív, mindig mozgásban van, még nem tudja, hogy Mártonnak nem sok van már hátra, és mivel nagyon szereti testvérét, számára ez nagy csapás lesz.

Aninoszabányatelepi családok a Bukucs, Fülöp, Vértes. Ezek hasonló tipikus csángó családok, így nem írok róluk külön. Négy-öt gyerekük van, az asszony nem dolgozik, a férfi aninoszabányatelepi bányász és alkoholista. Mind katolikusok, és rendszeresen járnak templomba.

A kormány itt 500 munkahelyet már megszüntetett, és további 2000 hely szűnik meg hamarosan, mert be akarják zárni az aninoszabányatelepi bányákat is.

Fülöp Sándor már elvesztette munkáját. Felesége szerint jobb így, mióta férje nem dolgozik, mert a munkanélküli segélyét a postás hozza, amit el tud rejteni, hogy férje ne igya el.

Gyerektábor

A zsongófürdői gyerektábor nagyon jó alkalom volt arra, hogy meglássuk mire van ezeknek a gyerekeknek szükségük, milyen szinten állnak, hogyan reagálnak bizonyos helyzetekben, miként viselkednek együtt csoportokban, vagy egyedül.

A legfontosabb dolgok, amit a táborban először meg kellett hogy mondjunk, tanítsunk vagy mutassunk nekik: mossák meg a kezüket evés előtt, hogy állandóan van melegvízünk, hogyan és mikor mossák meg a fogait, hogyan húzzák le a WC-t használat után (ennek ellenére legtöbbször használat előtt húzták le), zuhanyozzanak le naponta, hogyan kell a kést és villát használni, mondják hogy kérem szépen, és köszönöm szépen, amikor kell, ne beszéljenek csúnyán, helyezték a szemetet a szemetesládába, ne verekedjenek más gyerekekkel, ne okozzanak fájdalmat másoknak, próbálják békésen megoldani problémáikat, hogyan segítsenek egymáson, hogyan dolgozzanak együtt csoportosan, hogyan éljenek egy közösségben más emberekkel, bízzanak egymásban, hogyan játszanak anélkül, hogy ne ártsanak más gyerekeknek, szeresék az embereket maguk körül, mindentől függetlenül szeressék testvéreiket, (néhány gyerek nem akart egy szobába maradni saját testvérével) szüleit és családjukat, legyenek fegyelmekkel és megbecsüléssel mások iránt...

Néhány gyerek a táborban evett életében először banánt. Volt olyan is, aki csak karácsonykor és húsvétkor szokott húst enni, mások esznek rendszeresen, de sose eleget.

Néhány gyerek az önkéntes nevelőket ölelgette, és azokon csüngött egész nap. Kiáltott róluk a szeretetigény. Volt ott egy 4 éves fiú, aki szinte 24 órán keresztül állandóan az egyik nevelővel volt, mintha csak árnyéka lett volna.

Kétszer voltunk a közeli úszómedencénél, ahol még a nagy szúnyogok sem riasztották vissza a gyerekeket. Teljesen izgalomba hozta őket, hogy ilyen sok helyet látogatunk meg egy hét alatt.

Vacsora után a játszótéren játszottak, ami nincs odahaza, így alig lehetett őket lefektetni 10 órakor, akármennyire fáradtak voltak is.

A tábor utolsó napján gyerektől gyerekeig kellett futkosni, hogy megnyugtassuk őket, mert mindannyian azért sírtak, hogy ne kelljen még hazamenni.

Ennek a tábornak köszönhetően a gyerekek önállóbbak lettek, és a mindennapi életben olykor jobb döntéseket hoznak, mint saját szülei. Egyhétnyi tábor nem sok ugyan, de olyan sokat tanultak ott ez alatt az idő alatt, hogy az sokuknál több volt, mint amit egész életükben tanultak odahaza.

Mikor visszajöttünk, jó volt látni, ahogy a szülők és testvérek várják a gyerekeket, hogy újra láthassák őket. Így legalább ők is érezhették, milyen fontosak a gyerekek, és azt is megtanulhatták, milyen sokat tanulhatnak a gyerekek a táborban, olyan dolgokat is, amiket még ők sem tudnak. A Németi szülők azt mesélik, hogy gyerekeik nem esznek addig, amíg el nem énekelnek egy imádságos dalt, amit a táborban tanultak.

A gyerekek tanítják és megosztják szüleikkel azt, amit a táborban tanultak. Egyik családban, amelyikben mindenki kézzel evett, a tábor után a gyerekek tanították meg az egész családot, hogyan kell kést és villát használni.

Mi is sokat tanulunk mindebből. A tábor első napján Aradi Anna elkezdett sírni az első csoportos játék közben. Csak később értettem meg valójában, mi is történt. Életében először fontosnak érezte itt magát, mert a csapata nem tudta befejezni nélküle a játékot, amiben a többiek a véleményét kérték. Odahaza a nagymama az, aki eldönti, mi is fog történni, sosem szokta a gyerekek véleményét kérdezni. Később Annáról kiderült, hogy csodálatos vezető, aki hasznosítja mindazt, amit előzőleg tanult.

Amikor egy vándorcirkusz érkezett a városba, arra gondoltam, hogy elviszek néhány gyereket az előadásra, ahová mintegy 40-en érkezünk meg. Annak ellenére, hogy a műsor nem volt színvonalas, a gyerekek sok örömet leltek a sok, számukra ismeretlen állatban, a bohócokban, akrobatákban, zsonglőrökben. Még a szünetben sem akartak elmozdulni helyeikről, akkor sem, ha WC-re kellett menniük, nehogy lekéssenek valamit az előadásból. Az előadás végén megkértük az egyik bohócot, hogy készíthessünk egy közös képet vele meg a gyerekekkel.

Ezek a családok és gyerekek üzenik azoknak, akik ugyan messzi távolban élnek, mégis segítenek nekik, hogy adjam át a legnagyobb „KÖSZÖNÖM SZÉPENT” ami a világon csak létezik, mert megérdemlik azt, hiszen nélkülük nem tudnák így túlélni mindennapjaik nehézségeit.

Horváth Tholdy Péter
Brisbane – Ausztrália

Naplójegyzetek

ÉS AKKOR JÜRGENS A ZSEBÉBE NYÚLT...

És Jürgens úr akkor zsebébe nyúlt, majd meglengette a koronás igazolványt, azt az ördögtől való. Európa pedig szörnyülköde legott.

Benes dekrétum igen, státustörvény nem. Ebben minden benne van.

Ime a minket tárt karokkal váró Európa igazi arca.

Soha nem fogják megérteni, ha Trianont magyarazzuk, s ha mégis megértenék, akkor azt nem vallanak be, mert nem érdekük megérteni.

Soha nem fogják elfogadni a Trianont orvosló kísérleteinkről szóló magyarázkodásainkat. Mit kellene tanulmányokba fektessen például egy európai, hogy megértse mondjuk csak a Szent Korona tanát, s pláne annak az érzésnek rugóit amit az minden magyarnak jelent. Amíg jelent még, s aki nek.

Körülöttünk hét érdek, s mi közepesen hétfelé védekezvén, miközben legnagyobb ellenségeink már a kapukon belül támadnak.

Én nem tudom mi lehet ennek az ellenszere, ma sem tudok jobbat mint egy nagy közös erőfeszítéssel valami nagyot csinálni. Nem, nem véráldozatra gondolok, bár az sokszor egyszerűbbnek tűnt ennek a nemzetnek. Én tartós áldozatvállalásra gondolok. Itt az anyaországban, egy világgrázó felindülés elérése céljából.

Ha ez sikerülne, akkor más lenne a Jürgensek helyzete, mikor kívülről ravaszul támogatott érveikkel söpörnek el a tárgyalóasztalok mellől.

Néhány éve még csak egy kis felindülés volt észlelhető és volt mellé egy méltóságteljes, határozott külpolitikai magatartás. Akkor született meg a Jürgens által kért megegyezés a legkeményebb tárgyalóféllel, Romániával.

Amint észrevették, hogy gyengül a tartásunk, semmisnek nyilvánították aláírásaikat. És ezt mi innen kéretlenül is támogattuk, mert nem az aktuális vezetés aláírásait vették semmibe.

Mikor tanuljuk meg, hogy kikkel tárgyalunk?

Mikor tanuljuk meg, hogy itt csak a kemény és hátteret felmutató tartás hathat. Az is csak úgy, ha folyamatos-

nak bizonyul. Szükségük van ránk. Ne adjuk ingyen támogatásunkat.

És ha valaki megint azzal érvel, hogy kisebbségeink túszként élnek odaát, akkor figyeljünk az ő szavukra is. Ők tudják, hogy az ilyenfajta óvatosság rajtuk nem segít.

NATO belépés előtt visszaadják a Református Kollégiumot és mi ott örvendezünk gyönyörű Farkas utcánkban. Aztán ha már nem sürgős, visszaszívják. Indokolatlan. Nincs elég gyerek.

NATO belépés előtt hamut hintenek fejükre a holokauszt miatt és törvényt hoznak az azt tagadók ellen. Belépés után azt deklarálják amit a törvény tilt.

Röhögnek saját törvényükön, a saját markukba.

Végre, végre ébredjenek fel azok akiket másfél évszázada az orruknál fogva vezet ez a Kárpátokon kívülről Európára leselkedő kiflipolitika, ez a levantei gondolkodásmód. Ébredjenek amíg végleg nem késő.

És, hogy kik a félrevezetettek?

Nem csak mi a nagy vesztesek, de egész Európa is. Nagyobb lesz vesztesége mint a remélt nyereség ha „belépnék”. Így ahogy írva van.

De félrevezetett minden erdélyi román is, sőt a kifli lakói is.

Mert örökké nem lehet csak táblajátékot, triktraktot játszani.

Sem a gyárban a munka helyett, sem a történelem színpadán.

A politikát legyőző gazdasági érdek lehet a vesztlük.

Máshol már láthattuk ezt működni.

Persze addig is túl kell élnünk. Hát erre összpontosítsunk és vívjuk napi küzdelmeinket.

ÉRTELMENTLEN BÖLCSELKEDÉS

Szolgáltatói társadalomban élünk, és keressük nap-mint nap azokat, akik minket jól és becsületesen kiszolgál-
nak.

Nehéz ilyeneket találni. Nehéz, mert ez a világ nem a szolgáltatókról szól. Az csak szólam. Ez a világ, melyet buzgón építenek – majdnem azt

mondtam, hogy nekünk – de természetesen maguknak azok, akik a nálunk 50 000-rel több nemzetársunkat tudták elkábítani, szóval ez a világ másról szól. A szolgaságról és a kiszolgáltatottságról, melyekre az eddigi történelem során soha nem tapasztalt ügyességgel húzzák rá a demokrácia jelmezét.

Amit az Isten képeire teremtett ember, az Istennek való megfelelés felé vezető úton, belső értékekben fel tudott halmozni, vagyis a jó, nagy hátrányban van azzal ami ellene hat.

A jó ugyanis nem a kellemes, a könnyű, az olcsó kielégülést ígérő valami. Azok akik elérték persze tudják, hogy általa ezeket meghaladó boldogsághoz juthat el az ember, de odáig nehéz út vezet s ezenközben a rossz, a sátáni, nagy előnyt élvez. A gyenge emberek s köztük fontos helyet elfoglalva a kevéssé tehetségesek is (!) hajlanak a karnyújtásnyira levő külsőségek, a könnyedén elérhető élvezetek megszerzésére. Bármilyen áron.

Az ilyenek a megismerés, tökéletesedés és az ezzel járó boldogság kapui-
nak kitérőkhöz szükséges nehéz próbatételeket nem vállalják.

Hogy honnan származik ez a talán ide sem illő néhány banális mondat, mely láthatóan mégsem egy jeles filozófiai tanulmány, vagy emberismereti dolgozat bevezetőjét képezné, az ezután derül majd ki.

Szolgáltatót keresvén kerültem kapcsolatba egy bizonyos tevékenység átlagos szinten nyújtó emberrel. (E szó pontos definícióját lásd Medgyessy összes művei...) Kicsit imitt-amott átvért, de még a tűréshatáron belül. Ja kérem a mai világban...

A jeles úr a kádári kor, a puha diktatúra, jellegzetesen megmunkált alakja, ki egyetemi diplomáját vállalkozóként kamatoztatja, de mégis, vagy ahogy köreiből mondják: alapvetően, egy felső fokozatú képzettségű magyar. Ráadásul erre ad is.

Utazásomról kérdez.

Megemlítem, hogy módomban volt látni határon túli magyarellenes atrocitások megmaradt emlékeit, melyek lassan bújnak elő a mesterségesen felettük tenyésző dzsungelből.

Csodálkozva néz rám.

Igen mondom. Volt ilyen nem egy. Fejszével lenyakazott magyarok, ka-

szával fatörzsre felszúrt magzat. Disznók által felfalott tetemek. A golyó szinte kegyelemnek számított.

A magabiztos és szemináriumokon edzett értelmiségi azonnal fontosnak tartja, hogy szóljon, mégpedig az internacionalizmus jegyében.

Uram, mondja, hasonló disznóságot mi jóval előbb is már elköveltünk. Az ön által említettől semmiben sem különbözik Szent István tette, ki ellenlábását ezer évvel előbb már felnégyeltette.

Nem először élem meg magamban a lemondó megadás filmjének gyors lepergését.

Mit lehet elmagyarázni egy ilyen embernek. Szinte hallom amint védi álláspontját, amint a kézenfekvő ellenérveket nem fogadja el, amint nem akarja, vagy nem képes felfogni az álláspontja képtelenségét igazoló mondatokat.

Visszaemlékezek eddigi tapasztalataimra.

Egyszer, nem régen – hasonló helyzetben – szóba került egyik nagy (választott) vezetőnk mulatozása egy kétes társaságban, ráadásul amikor országos feladat elől tűnt el – a baloldali választótól érkező rövid válasz így hangzott: Ő is ember, neki is kell kapcsolódás.

Nos ez az embertípus, a saját mintájára szabott vezetőknek mindent megbocsát. Nekik akár azt is elnézné, ha szüleiknek gyémántbányái lennének középből. Ők a bűnözőkkel is bulizhatnak és parolázhatnak. Mi több lehet, hogy önfeláldozásként állítják majd be tetteiket.

Ez az embertípus az amely a biztos baloldali szavazó. Csak hozzá kell még kaparni innen-onnan valamennyit és egy kis szerencsével, egy kis ügyeskedéssel, kecsgetéssel, külföldnek tett alázatos ígérettel, de elsősorban vádaskodással, együtt a győzelem minden feltétele.

Ezt jobboldal nem képes megcsinálni, mert akkor már nem jobb oldal. De így enyészik el, válik semmivé, a valódi baloldalban még hívók feje felől is a baloldaliság délibábja.

A hatalomnak ez a modell kell, ez az melyet szaporítani szükséges, ebbe az irányba kell mindenkit nevelni.

Ez nyugodt jövőjük kulcsa.

Ezért küzd az aktuális magyar oktatáspolitiká is.

A szolgáltatótól rövid úton távozzom. Sejttem, hogy valószínűleg utolszor voltam nála.

Megyek tovább. Előre a lenini úton.

Erről eszembe jut egy párttitkár, ki azzal dicsekedett, miszerint ő mindenkor a **lenini** úton jár. Az egyik jelenlevő ivócimborája kellőképpen töl-

tött állapotban megjegyezte, hogy ez így igaz. Ők ketten minden reggel együtt szoktak **lenni inni** az utca aljában levő kocsmában. A titkár elvtárs ráadásul ingyen. A cimbora ezzel több éves absztinenciát nyert egy nem alkohológiai jellegű intézetben. Szerencséje volt, hiszen ennyivel feltehetően életkora is megnyúlt. A párttitkár megmaradt a lenini úton. Ma is azt járja nagy következetességgel és eredményességgel.

ÜNNEP ÉS RÉCESORS

A korosodó ember időszámítása szerint gyors ütemben visszatérő augusztus huszadikák újra meg újra gondolkodásra serkentenek.

Egy friss hír megint keserű iróniára fakaszt.

December 1. után, augusztus 20. is megünneplésre került a lassan már duálökká váló, közös nyelvet beszélő kormányfők részéről.

Medgyessy Péter és Adrian Nastase együtt vadásztak a Hortobágyon.

Ezt a hírt olvasva nem csupán a felénk különös hangsúllyal bíró kormányfői vadásztatások visszatérő emlékei ébresztenek irónikus gondolatokat, de véletlenül az áldozatok mibenléte is. Ha igaz, a népek barátságának e lóporzagú megpecsételése, 2000 előre nevelt „tőkés” réce sorsát is megpecsételé.

Az már csak nekem ötlik fel, hogy Romániában még működik tudtommal olyan társaság, mely „A Dnyesztortól a Tiszáig” jelszó alapján, e récek tenyésztőületét is ősi román földnek tartja. Még emlékszem arra a könyvre, s ha nem tévedek Romániában ma is szabadon cirkulál, melyben arról tettek említést, hogy a magyarok Trianonban igen szerencsés feltételekkel köthettek békét, s azt is, hogy ezt bizonyos budapesti luxus prostituáltak párizsi állomásztatásával támogatták meg. Ugyancsak saját emlékeim szerint, e hatékony beavatkozási módszerről eddig ezzel szöges ellentétben levő információk láttak napvilágot.

Itt pedig eszembe jut az, hogy más olvasmányaim a bizantín módszerek között sorolják fel az ellenfélnek saját bűnökkel való megtámadását.

Erre utalnak a magyarok által elkövetett atrocitásokról kifüggesztett különféle táblák, mint pl. Kolozsváron a Biazini épületén békésen tájékoztató hazugság. Erre utalnak könyvek, melyekben mint azt szakértők megállapították a szörnyű dokumentumképeket színészekkel készítették, s még

arra sem ügyeltek, hogy egy-egy művész ne két szerepben tűnjön fel. Ha értesülesem nem hibás, ilyen például az észak-erdélyi Horthy terror témájában kiadott, és ma is gyakran idézett könyv.

A bizantín módszerekről aztán eszembe jut, hogy a történelem folyamán a korrupciót állítólag Nagy Konstantin fejlesztette módszerre, s így tudta az immár vajazott fejű alattvalóit kézben tartani.

Na most már, ha ehhez hozzá vesszük az államhatalommal mindenkor (még a nagy Szovjetunióban is, még Ceausescu Romániájában is) összefonódó ortodox egyház bizánci szellemét konzerváló szerepét, és azt, hogy a bolsevizmus minden ateizmusa ellenére, egy ortodox világ terméke volt, mert ilyen gondolkodásmódú tömegek talaján termett, akkor a kör bezárulni látszik.

Akkor már teljesen mindegy, hogy a Szovjet *Unióra* lesó szocialista főtítkárok, vagy az Európai *Unióra* váró posztiszocialista eredeti felhalmozók lőnek e tőkés récéket a Hortobágyon.

Meg bakokat bársonyszékeikben.

Durva lennék, ha arra asszociálnék, amit senkinek semmi kárt nem okozva a derék Clinton tett a bársonyszékekben? S mekkora cirkusz lett belőle. Pedig a récéket nem bántotta s a bakokat sem.

Egyébként pedig egy – a közös vádazat előtt megjelent – sajtóhírt mellesleg röviden: Hatályos törvény szerint augusztus 15-től indult a vízi-szárnyasok vadász-szezona. A fő zsákmánynak számító récefélék között a tőkésréce lőhető, de csak korlátozott darabszámban. Napi összesen nyolc ejthető el.

Arról nincs szó, hogy a törvények kire vonatkoznak.

De hát ez van. Nagy a kánikula és tőkéseknek alacsonyan repülnek a récék.

Egyébként az ünnep szépen telt. Volt akinek füttyös kedve is támadt tőle. Ezt is a Miniszterelnököknek köszönhetjük.

Hogy illik-e a nemzeti ünnep előestéjén füttyülni néhányaknak vagy nem, arról vitázhatunk. De illik e folyamatosan füttyülni mindnyájunkra? Ünnep és hétköznapokon. Ezt meghalló jobb, és erre süket baloldalra egyaránt.

Erről talán a récek tudnának beszélni.

Vigasztalásul azonban megjegyzem: ők is hiába lettek tőkések. Sorsuk belétesült.

Szász István Tas

'56 egy kárpátaljai kisvárosban

Azokban az őszi napokban megváltozott a Tisza-parti kisváros lakóinak hangulata, amit mi iskolások is észleltünk: mintha mindenkinek halaszthatatlan dolga akadt volna: az emberek póker arccal siettek, nem álltak meg egy Hogy vagy?-ra, a kézfogások elvetéltek a karlendítés indulásakor, az üzletekben nem cseréltek mosolyt, a napi piacon is csak a kóbor kutyák ödöngtek némi betevő után matatva, a korai szürkület meg parancsszóra hazakényszerített mindenkit, szinte senki se ment látogatóba s nem is várt viszont valakit – vakító volt a nappali szürkesség, fülsüketítő a hangos hallgatás és a néma panaszkodás.

Szüleim ingerküszöbe is nagyot zuhant: a legkisebb botlást az addig sosem tapasztalt fenyítés követte, megtiltották a baráti látogatásokat, nem volt szabad rádiót hallgatni, ám ha mégis, úgy lelkekre kötötték, időnként szinte rimádkodtak: nemhogy szót ejtsék a hallottakról az utcán, az iskolában, mert akkor elhurcolják őket, árván maradok. Estéknél, mikor végérvényesen eluralkodott a sötétség és a csend, többször is ellenőrizve kulcsra zárták az ajtókat, leoltották az égőt, s a hallhatóság alsó szintjére parancsolva az éter hullámaint a rádióhoz tapadtak, melyből a zenével köretezett hírek hol özönlöttek, hol tétován bukdácsolnak s azonnali reflexiót váltottak ki, melynek – ez átszűrődött a hálószobába – többnyire édesapám volt hallgatója:

„Istenem, segítsd őket! ...Mikor jönnek már azok az amerikaiak?! ...A muzsika tankok legyilkolják őket... Örök időkre büszkéek lehetünk...”

Hallottam édesanyámat is, aki sírással küszködve ékelte közbe:

„...elhurcolnak minket is ...megbosszúlnak ...mi lesz velünk...?”

Másnap, mikor már dörzsölgette tenyereit a szorgos reggel, szüleim ábrázata olyan volt, mintha hófehér rármával kereteznék Munkácsi Siralomházát: a tragédia ólomszürke mezejét pipacsoknak otthont adó vékony sávnymi-mezsge övezte, a mérhetetlen csalódás és bánat-tenger mélyén néhány igazgyöngy, a remény és fájdalom keserűen aránytalan egyvelege. Zsenge próbálkozásaim, hogy kiolvassak valamit szemeikből, homlokaik redőiből, kudarcot vallottak s amit akkor sehogy sem értettem: édesanyám reggel asztalsimára vasalt pionírnnyakkendőt terített nyakamba s többször megismételte némi esedező fenhanggal, hogy nehogy levegyem, nehogy összepiszkítsam, legyen a nyakamban, míg haza nem érek.

Az iskolába, azaz az iskola-utca sarkáig is elkísért szorosan fogva kezem és várt óráink befejeztével is, hogy hazakísérjen, mialatt szaporította lépteit.

A városka hangulata beköltözött az iskolába is, kivételt csak az elemisták jelentettek, mert ők akkortájt is birtokolták a hangpaletta magas céjét az órák közti szünetekben, de nem lehetett látni csoportokba verődött, szórakozó tanítókat, tanárokat, ám tették ezt a felsősök, de szokatlanul békésen, hal-kan, beszélgetés közben körbepásztázva az udvart és szétszéledve, amint nemkívánatos személy közeledett. Közkedvelt tanítóink és tanáraink, azok, kik tanították már szüleinket is, akik a régi világból maradtak deprimáltak lettek, óráik megfakultak, némelyikének vörösben pislákkolt reggelenként a szemhéja. Kivételt magyar nyelv és –irodalom tanárnőnk jelentette, aki mazzor hangulatban vezette le óráit, hatványozta humorát, senkinek sem adott elégtelen, vagy rossz jegyet, viszont minden órán felkérdezte a házi feladatként betanulásra ránk parancsolt Talpra magyar-t és a Szózatot is amennyiben valamelyikünk – voltak ilyenek – érzelmi hangot vitt a szövegmondásba, úgy azon kívül, hogy csillagos ötöst kapott – habár nem ez a két vers volt a tananyag – Éva néni megsimogatta fejét és hosszú pillanatokra magához szorította, majd megkérdezte:

Ugye érzed is, nemcsak érted, mit mondott, mit üzent a költő?!

Osztálytársaim válaszaire – ha voltak egyáltalán -, nemigen emlékszem, de arra határozottan, hogy Éva néniink gyakran emelte zsebkendőjét szeméhez.

Nem szerettük osztályfőnökünket, aki egyike volt az újaknak. Magyarul sem igazán tudott s a hivatalos, tanrendi osztályfőnöki órákon kívül az orosz órákból is – nem bántuk éppen – kanyarintott tíz-tizenöt percet, melyeket nevelésünkkel töltött ki. Úgy emlékszem: ezek az órák, a plusz tizenöt

percek üresjáratok voltak, az elhangzott monológokat csak annyira fogadtuk be, amennyire azok izmosították szellemi immunrendszerünket, mert általában és merőben mást mondott, mint amit otthon hallottunk és mindezt nem felkínálva, hanem ráerősztakolva.

Ezekben a napokban meg aztán különösen aktív volt: hálátlanoknak, bűnösöknek nevezte a magyarországi magyarokat, gyilkosoknak és fasisztáknak titulálta, káromolta őket, miközben nekünk szegezte a kérdést:

Nektek mi a véleményetek? Mi az, ami Magyarországon mostanság végbemegy? Otthon melyik rádiót hallgatjátok?

Persze: senki sem vállalkozott reflexióra, magunkban cipeltük a napon-ta ismétlődő otthoni intéseket. De – úgy tűnt – ő nem is várt választ, egyre emelkedő hangnemen folytatta a becsmérelést, mialatt idolátriás (bálványimádó – a szerk.) szózatokat is megeresztett.

Nem csak emiatt nem kedveltük, hanem azért sem, mert ismétlődött a tavalyi, meg az annak előtti őszi „betakarítás”, ami azt jelentette: készülni kell az őszi, járási mezőgazdasági kiállításra, aktívan részt kell vennünk benne.

Ennek a Potyomkin-rendezvénynek, ami hat-nyolc nappal az októberi szocialista forradalom esedékes évfordulója nyilvános megünneplésének napjai előtt vette kezdetét, a városka főutcája adott otthont: a járás minden kolhoza bódékat húzott fel, kipingálta, kitupírozta, jelszavas plakátokkal aggatta tele, belvilágát meg termékeivel telítette s persze – ez volt a kiállítás lényege – az átlagot jóval meghaladó méretűekkel: lehetett kóstolgatni, bámulni és persze, szinte kötelezően, csodálkozni, dicsérni. A bodegák homlokzatán olvasható volt a kiállító neve általában a párt tagjai kinagyított fényképeinek holdudvarában. Az építmények hézagait büfékkel tették tartalmasabbá; ahol is sültekkkel, főttékkal, no meg az elmaradhatatlan vodkával és borral kínálták az érdeklődőket.

Voltak vendégkönyvek is, de ezekbe csak az arra elhivatottak írhattak véleményt, mert tartalmuk figyelembe vételével minősítették a kiállítókat, aminek apogeuma a járási pártszervezet oklevele volt a zárás napján.

Egyszóval: napokig tobzódott Até, hogy a kiállítás zárónapján, november 7.-én szemlét tartson hódolói zenés-cirádás-színes felvonulását élvezve, mert a bódék sorfalai között vonultak el a

kolonnák, hogy a térre zúduljanak, ahol katonás sorrendben felsorakozva – erről a kivezényelt milicisták gondoskodtak – órákig kellett figyelemmel kísérni a vörös tribünön sorjázó még vörösebb leitereket.

A kevésbé tudatosak már menet közben elmaradoztak, vagy visszaszállingóztak a bodegák közé, hogy számtalan áldomást igyanak a számtalan felszólaló egészségére, miközben próbára tették a deszkaalkotmányok állóképességét és a környező talaj szűrő- és befogadóképességét, valamint hozzártartozóik türelmét.

A mi szerepünk ebben a szemfényvesztésben áldatlan volt: mivel osztályfőnöknőnk férje a városka kolhozának elnöke volt, amivel háborús érdemeit méltatták, nekünk, azaz szüleinknek kellett feltölteni a Kommunizmus útja nevű tákolmány polcait. Ki volt adva az ukáz: túlméretezett terményeket, többnyire takarmány tököt, cukorrépát, káposztát, karalábét, kukoricacsöveket kellett a megadott napon az iskolába hozni. Osztályfőnöknőnk elfogadta a nagyobb fejű hagymát, kövérebb sárgarépát, petrezselymet is, ám ezeket nemigen favorizálta, azok inkább pincéjébe, mint a polcokra kerültek.

Szerencsétlen szüleink, rokonaink dohogtak, elégedetlenkedtek, de teljesítették – volt aki a szomszédos falu piacán vásárolta meg – a kérés-parancsot és kommentálni se merték.

Azokban a napokban, mintha összebeszéltek volna, a megadott napon majd mindenki tököt hozott: hatalmasakat, sárgás zöldeket, s néhány sütőtököt, valamint cukorrépákat. Főnöknőnk szemléje során ambivalens lett: nem tetszett a monoton gyűjtemény, de a tökök mennyisége és méretei – jelek szerint – dugig tömhetik férje kolhozának vitrinjeit.

A gyűjteményt, annak rendje-módja szerint, elszállították, hogy majdan viszontlássuk a hivalkodás színpadán.

A demonstráció előtti napok a kezdeti reménykedést felváltó kilátástalanság és félelem irányába tendáló hangulatban teltek.

November 7-én már a kora reggeli órákban felsorakoztunk iskolánk udvarán, ahol az igazgató, helyettesei, valamint osztályfőnökünk kínos pontossággal, többször megismételve, számba vette a hiánytalanul megjelenteket, néhány társunkat arra utatíva, hogy azonnal kerítsenek és tűzzék ki a komszomol jelvényt és kössék nyakukba a háromszögű kendőt, mert azok hiányoztak.

Zászlókat, emblémákat, plakátokat nyomtak a kiválasztottak kezeibe, majd az elhangzott parancsszóra, idomított nyájöszönünk látható megnyilvánulásával elindultunk a fútca felé, ahol – a bódék sorfalai között – elfoglaltuk az iskolánk számára kijelölt szakaszt az egyre nyújtózó sorban, miközben pattogó indulókat, jelszavakat és

Gróf Kálnoki Antal (1706–1783)

mondásokat zúdítottak ránk a villanypóznákra aggatott katyusák.

A kissé meglazult sorok pontban tíz órákor katonássá egyenesedtek, mert felcsendült a szovjet himnusz, ami a felvonulás kezdetét jelezte. A befejező akkordok után Ballal indulj! felszólítást követően megmozdult az emberhernyó és ebben a pillanatban – szintén a forgatókönyv szerint – kinyitottak a kiállítás pavilonjai.

Aztán hirtelen és váratlanul megtorpant a menet, az óvatlanok egymás sarkára léptek, meglökték társukat, egynéhány zászló, plakát megingott, volt amelyiket elejtette cipelője, a rezsek egyik-másikja kokast fújt. Arasznyi csendet és tétovázást követően futkosás vette kezdetét, innen-onnan kiáltás hangzott, de nem a megszokott; a pártot és a forradalmat éltető és dicsőítő szlogenek, hanem valami szokatlant, kibogozhatatlant.

Néhány perc telt el, mígnem egyre több és több milicista, majd katonás polgári személy sietett a sorok mentén és odarohanva a bódékhoz szinte kiáltva utasították az ott-tartózkodókat az azonnali zárásra, amit azok érthetetlenül, ám megkérdőjelezhetetlenül teljesítettek.

Nem találtunk elfogadható magyarázatot, ám a menet elejétől visszatérő igazgatónk és osztályfőnöknőnk halálsápadt arcáról és rémületet tükröző tekintetéből sejtettük: valami extraordinális, valami baj történt.

Ólomlábakon cammogott az a tíz, tizenöt perc, melyek elteltével újra rendeződtek a sorok és az oszlop nekilódult a nem messze várakozó Lenin tér irányába, s amikor odaértünk furcsamód nem kellett megállnunk, felvinnünk a kiszabott alakzatot, hogy többórás hallgatásra predesztináljuk magunkat, ha-

nem a jelenlévő parolisok és bőrkabátosok ideges terelő mozdulataival kísérve elsiettünk a tribün előtt – visszatértünk az iskola udvarába.

A tantestület tagjai élükön az igazgatóval, helyetteseivel és persze hogy főnökasszonyunkkal robbanásig izzó transzformátorok, de inkább csapongó ideggubancok voltak: jártak-keltek, de inkább futkostak, ujjukat tördelték, ráncigatták az éppen kezük ügyébe tévedő tanulókat, hol ordítottak, hol hangjukat vesztették. Mi pedig álltunk, ácsorogtunk, mert ez volt a parancs: utasításig nem hagyhatjuk el iskolánk területét.

Úgy másfél óra teltével több, lehetek vagy hatan, bőrkabátosok érkeztek, bevonultak az iskola épületébe maguk előtt terelve a tanítóinkat és tanárainkat.

Talán két óra hosszat tartózkodhattak benn, miközben mi már egyre türelmetlenebbül tébláboltunk. Észrevettem édesapámat a kerítésen kívül toporgó szülők között, odamentem. Markáns arcának lecsurgó redőiben némi mosolyfélélt vettem felfedezni.

Megvárak, fiam. Légy türelmes, majd mindent elmesélek, ha hazaértünk. Ha kérdezni fog bárki, ne tudjál semmiről semmit!

Aztán ötösével szólítottak, de mindegyikünket más-más tanterembe kísérték, ahol az idegenek vártak, majd kérdezősködtek:

Láttunk-e idegeneket a városban az előző napokban? Mit mondtak tanítóink a magyarországi eseményekről? Hallgatunk-e otthon rádiót? Szeretjük-e hazánkat? Ki hozott takarmánytököket az iskolába? Kinek az utasítására tettük? Szeretünk-e fúrni-faragni?, meg ilyesmiket.

Azt válaszoltam: idegeneket nem láttam, rádiót nem hallgatunk, a magyarországi eseményekről otthon nem beszél senki, takarmánytököket meg a többi mi hoztuk osztályfőnökünk utasítására.

Végezetül az idegen faggató füzetlapot tett elem és rámparancsolt, hogy nyomtatott cirill betűkkel írjam, amit diktál: Éljen a nagy októberi szocialista forradalom 39. évfordulója! A szovjet hadsereg a béke óre!

Oda kellett írni még nevemet, címet!

Tenyérizasztó procedúra volt, amit a diktáló cinikus mosolya tett még kínosabbá, mert bizony hadilábon álltunk akkoron még az orosz nyelvvel és a zilált hangulat, az eljárás is fokozta szorongásomat.

Elcsigázva, éhesen értünk haza a sűrűsödő homályban. Igyekeztünk, mert figyelmeztettek, hogy nem szabad este kimenni a városba.

Éppen a Kommunizmus útja kolhoz pavilonja előtt várakoztunk, mikor a himnuszt játszották és onnan indultunk volna annak befejeztével. Mikor elhalt az utolsó hang is, kinyil-

tak a bódék ajtajai, ablakai. Kezdetben egy, majd egyre többen hördültek fel és mutogattak a kitárulkozó stand felé. Odanéztem, vagyis néztünk. A kinyílt deszkaablak mögött egy hatalmas tők ringott felakasztva. Azaz már nem is tők volt, hanem egy halálfej, amit ti is faragtok, meg mi is faragtunk ott a betakarításkor egymás ríogatására, szórakoztatására: üres szemek voltak, nem volt orra, kéttenyéri szájából hatalmas tépőfogak meredeztek. De ez még semmi! A tők tejejére kartonlap volt erősítve, melyen nagy nyomtatott cirill betűkkel ez

állt: Ruzszik haza! Szabadságot a magyaroknak!

Édesapám, ez szokatlan volt, elérzékenyült, nyelt kettőt-hármat, majd folytatta, de inkább hangosan gondolkodott:

De jó volt látni. Öröm volt olvasni...

...Sosem tudták meg, ki volt a tettes. Mi napokig nem mentünk iskolába, rendkívüli szünetet hirdettek. Egy hét elteltével, mikor újra indult a tanítás, már nem találtuk osztályfőnökönket. Érdeklődésünkre az volt a válasz, hogy áthelyezték a férjével egyetemben.

Éva néni az egyik irodalmi órán az étkezésről beszélt és mosolyogva mondta, ismeretei szerint a takarmánytököket a disznók kedvelik, ám ő próbaként főzeléket készített belőle és nagyon-nagyon ízlett. Ezek után beiktatja étrendjébe.

Otthon elmeséltem az Éva nénétől hallottakat. Szüleim mosolyogva néztek egymásra. Ez volt az első őszi mosolyuk azokban az őszi, megváltozott hangulatú napokban...

Szöllősy Tibor

Erdélyi válaszutak

Döntő év következik a romániai közéletben.

Mielőtt a súlyos gondolatok kifejtésébe kezdenénk, emlékeztünk arra a korszakra, amikor Romániában – tehát sajnos Erdélyben is – minden esztendő döntő jelentőségű birt az öt éves (nem száznapos!) terv teljesítésében, ezért nem csoda, hogy megszületett a következő politikai vicc:

Mórickának a tanfelügyelő felteszi a félnehéz tesztkérdést, hogy mikor született, mire a nebuló kisvártatva kinyögi, hogy nem tudja. No, hát legalább az évre bizonyára emlékezik, hiszen az eseménynél jelen volt – faggatja tovább a tanügyi ellenőrző közeg, amitől Móricka feje tovább lötyög jobbra-balra. Hát azt tudod-e kislány, milyen évben vagyunk most? – hangzik el az újabb szalmaszál-kérdés, mire Móricka szeme felcsillan: – Döntő évben! Erre a helyes válaszra csillagos jelest kapott Móricka tanítója és a kisegítő iskola igazgatója.

Újabb döntő évek

Eddig a vicc. A továbbiakban minden komoly, még ha egyes mozzanatok viccesnek is tűnnek. Például az is, hogy egyesek szerint az egykori szocialista aktivisták által épített kapitalista demokráciában szintén minden esztendő döntő jelentőségű. Korszakváltást jelentett többek között a 2002. év, mert az RMDSZ operatív vezetőségének „közeli ismerősei” (így nevezték a szomorú emlékü választások idején a kebelbarátokat) visszakerültek a magyar kormányba. 2003 azért döntő, mert az RMDSZ kongresszusának sikerült el-

távolítani Tőkés Lászlót a tiszteletbeli elnöki tisztségből, egyébként minden kudarchalmazó politikust megerősítettek pozíciójában. És állítólag döntő a 2004-es esztendő is. A következő év elején megpróbálják szilárdítani az RMDSZ monopóliumát a helyhatósági választásokon, mert az egyszínűség áll vagy bukik minden. Ugyan, mitől lenne döntő ez a mozzanat?! Ha sikerülne is néhány magyar településen nem-RMDSZ-es önkormányzatot és polgármestert választani, annak a kezét-lábát a román hatóságok hathatós támogatásával legalább annyira gúzsba kötnék, mint most a székelyudvarhelyi városvezetést, amely nem hajlandó a hivatalosan elfogadott nótát fűjni.

A választási egységeszmény válsága

A 2004-es év második fele viszont tényleg döntőnek tűnik.

Az erdélyi magyarság közhangulata azt jelzi, hogy a szavazótestület jelentős része komolyan fontolgatja a parlamenti szavazás bojkottját. Bizonyos rétegek – amelyek nem részesednek az RMDSZ-vezetőség hatalomszolgáltatásért járó haszonból – kiábrándultak abból az egységeszményből, amely a közérdeket csak olyankor hajlandó zászlajára tűzni, ha szavazatok kell begyűjteni. Így volt ez az előző parlamenti választások idején, amikor az RMDSZ államelnökjelöltjének támogatói listájához árukapcsolták a státustörvényt szorgalmazók névjegyzékét. Most a kettős állampolgárság iránti tömegvonzást igyekeznek meglovagolni az erdélyi magyarság népszerűsége-

vesztő állítólagos legitim vezetői. A siker egyre kétesebb. A szavazópolgárok emlékeznek, és arra gondolhatnak, hogy alkalomadtán az RMDSZ vezetői a kettős állampolgárság visszavonásához vagy legalább kilúgozásához is áldásukat adják, ha Kovács Lászlónak úgy lesz kényelmesebb.

A politikai kiábránduláshoz társul a sötét gazdasági reménytelenség. A telhetetlen globalizációs monopóliumszellem egyre kíméletlenebbül taszítja a periferiára a kisembereket – legyenek azok vállalkozók vagy bér munkások – és a nagymenőknek kedvező törvények, kormányhatározatok előkészítésében, elfogadásában és megszavazásában az RMDSZ-képviselő, mint kormánytámogató tényező, nyakig benne van. Egy apró példa: a nagy gépkocsiszervek nyomására a kis autójavító műhelyek egyre kevesebb szolgáltatást vállalhatnak. Törvényi előírás van arra, hogy súlyos pénzbüntetés terhe mellett tilos többek között kereket le- és felszerelni dinamométeres csavar kulcs nélkül. Mintha az országúton defekt miatt kereket cserélő autós nem folytathatná útját, amíg nem vásárolna számítástechnikai eszközökkel vezérelt kerékkulcsot. Az intézkedés egyetlen értelme az, hogy akinek nincs pénze különleges kulcsra, az adja be a kulcsot.

Szavazói számmisztika

Korábban a nagy dilemma az volt, hogy ha az erdélyi magyar szavazópolgár nem megy el szavazni, akkor voltaképpen másokra bizza a parlamenti összetétel eldöntését. Olyanokra, akikkel nem mindenben vállal érekközös-

séget. A kiábrándult választó azonban egyre inkább idegeneknek érez olyan képviselőket is, akiket saját maga juttatott a parlamentbe. És még egy változó tényező: az erdélyi magyar választó szomszédja, vagyis a többségi nemzet tagja, szintén otthon marad a választások napján, mondván, hogy üsön bele a mennykő mindegyikbe. Úgy érte: mindegyik jelöltbe. Amikor a közömbösség társadalmi méreteket ölt, értelmét veszti a versengés, amely a különböző pártok körüli egységbe tömöríti a szavazókat.

Minél kevesebb a szavazók összlétszáma, annál nagyobb annak a valószínűsége, hogy az erdélyi magyarok kevés szavazattal is parlamentbe juttatják az RMDSZ-t. Kínna-bajjal meghaladják az öt százalékos küszöböt. De ez a számítgatás már a késélen táncolás előjele. A pánik egyre erősödik, és a legkisebb megmoccanásra megszólalnak a riadószirénák azok ellen, akik egyelőre még belső ellenzékként a szervezeti egységre törnek és ezzel a romániai magyarság parlamenti képviseletét veszélyeztetik.

Kint és mégis bent

Sokan elhiszik, hogy az RMDSZ kiesése a parlamentből egyet jelentene a romániai magyar politikai képviselet világvégével. Ez természetesen korántsem igaz. Ha az RMDSZ nem lesz parlamenti párt, vezetői majd emlékeztetik az illetékeseket (romániai közeli ismerőseiket) azokra a nemzetközi egyezményekre, amelyek előírják a nemzeti kisebbségek arányos képviseletét az államhatalmi szervekben, főleg azokban az intézményekben, amelyeknek kiemelt szerepük van a nemzeti önazonosság megtartásában. Például a művelődési, oktatási, egyházügyi, tömegtájékoztatási tárcáknál nemcsak alacsonyabb beosztású aktatologatók, hanem államtitkárok kell hogy legyenek a bizonyos részarányt meghaladó nemzeti kisebbségek képviselői, függetlenül attól, hogy a törvényhozásban emelgetik-e vagy sem a kezüket. Az államhatalom helyi szerveiben hasonlóképpen kellene eljárni. Ezek a dokumentumok már akkor is érvényben voltak, amikor az RMDSZ 1996-os kormányba lépésének előnyéről folyt a hozsanna, de akkor a nagyobb politikai és gazdasági haszon feledtette az egyszerűen intézményesíthető eljárást. Pedig egyetlen rátermett magyar oktatási államtitkárnak sokkal életrevalóbb ötlete támadhatott volna a kormánytanácsban kihordott és halvaszületésre ítélt lombikbőbinél, a Petőfi-Schiller Egyetemnél.

Egyszóval a parlamenti kiesés után az RMDSZ-csúcs megrázza magát, és követeli jussát az államhatalom szerveiben. És megkapja, mert jó fiú volt és mert Romániának még inkább politikai és gazdasági előnyére válik a kedvező nemzetközi megítélés. A világ szemében az lesz a legfrissebb balkáni modell, a nemzetiségi kérdés igazán végérvényes megoldása, amikor az RMDSZ nem lesz a parlamentben és mégis mindenben benne lesz.

A legújabb dilemma

Vajon kik közül toborozzák majd a romániai magyarok államhatalmi képviselőit? Ugye, milyen könnyű eltalálni! A valamivel kevesebb főtisztviselői állásba garantáltan nem neveznek ki olyanokat, akik a tizennégy év alatt nem bizonyították minden kétséget kizáróan lojalitásukat állami pártunk vezetői iránt. Az RMDSZ szavazógepezeteiben, a képviselőjelölt-listákon még elfér 10-15 százaléknyi ellenzék szemszúrásból, de az államhatalom az más. Oda kizárólag elvtársak kellene. Olyanok, akik nem tagadják meg a koccintást Medgyessyvel és Năstaseval bizonyos szocialista nemzeti ünnepeiken.

Az RMDSZ kiesése a parlamentből egyet jelentene az RMDSZ jelenlegi vezető rétegének teljes hatalomátvételével. Tehát az erdélyi magyar szavazó választhat: ha nem megy el szavazni, kineveztetni zsiros állásokba azt a csoportot, amellyel a legkevésbé sem lehet elégedett. Ha elmegy szavazni, a nagy magyar egység listáján bejuttathat a parlamentbe olyan képviselőket is, akik nem felejtették el, kiknek köszönhetik magas pozíciójukat, és esetenként megpróbálták ellenszegülni a kisebbség- és kisembersújtó merényleteknek. Igaz, az RMDSZ újabb választási sikere megerősítené azok társadalmi, gazdasági, politikai pozícióját, akik immár 13 éve visszaélnék az egység-eszmével. Nem is olyan könnyű tehát döntés abban a döntő évben.

Választási lehetőség

A probléma jelentősen leegyszerűsödne, ha létre lehetne hozni konkurens pártot vagy pártokat, mint az összes többi kisebbségi magyar közösségben. De nem lehet. Ezt is szépen elintézték. Úgynevezett vidéki, tartományi pártot Romániában nem jegyeznek be a törvényszéken, márpedig egy új magyar pártnak aligha akadnának hívei például Tulceaiban. A párttörvény ilyen mó-

dosítása ellen román politikusok is tiltakoztak, természetesen hiába. A most körön belül lévő pártoknak érdeke, hogy a többpártrendszer ne fejlődjék, sőt ha lehet, fejlődjön vissza.

Az RMDSZ-nek 1990-től van egy riválisa, eddig nem sok vizet zavart, csak elenyésző mértékben járult hozzá a legutóbbi helyhatósági választásokon a marosvásárhelyi magyar polgármester kibuktatásához. Ez a párt be van jegyezve, létezik, függetlenül attól, hogy egy kisbuszban megtarthatja kongresszusát. Visszamenőlegesen nem kéri a negyven megyében bejegyzett tagok és szervezetek nyilvántartását. Most kapva-kapott az alkalmon, és megpróbálta albérletbe kiadni magát az RMDSZ belső ellenzékének. Csak-hogy a romániai magyarság érdekvédelmi szervezetének eredeti célkitűzéseihez ragaszkodó politikusok aligha találnák meg a helyüket egy olyan pártban, amelynek a nevében szerepel a szabaddemokrata jelző. Nem passzolna az autonómia fogalomkörével.

Körvonalazódik más lehetőség. A szövetségi törvény nem tiltja "vidéki" polgári szervezetek létrehozását. Egy ilyen szervezetben tömörülhetnének azok az erdélyi magyar politikusok, akik alternatívát jelenthetnének az RMDSZ-politikával szemben. Ez a szervezet a választások előtt hallgatólagos koalíciót köthetne a "partiképes" párttal. A nem hivatalos szövetségi szerződésben szerepelnének az alapvető politikai célkitűzések és megfelelő arányban (például a taglétszám arányában) olyan képviselőjelöltek, akik biztosítékot képeznek a polgári szervezet törekvéseinek megvalósításához. A szövetségi szerződés aláírásakor a polgári szervezet vállalná, hogy minden úton-módon előmozdítja az RMDSZ-listák diadalát. Ha szövetségi szerződést nem írnák alá, akkor nem. Akkor elmaradna a választási kampánysegítség. Világos. Ám az is világossá válna, kik számára nem is olyan létkérdés az egység.

Időzavarban

Nem kétséges, hogy az RMDSZ 13 évi tevékenységével elégedetlen politikusok köréhez közel ég már a gyertya. A polgári szervezet létrehozásához, tagjainak toborzásához, megszervezéséhez, választási kampánystratégiájának kidolgozásához, taktikájának bejáratásához, képviselőjelöltjeinek kiszemeléséhez nem elég egy-két hónap. Gyorsabban kellene cselekedni. Ha már lékésték az önálló politikai párt létrehozását.

Nits Árpád

LEVÉL ÉDESANYÁMHOZ MIKES KELEMENRŐL

ÍRTA: TAMÁSI ÁRON, KOLOZSVÁROTT, 1935. MÁJUS 1.

Szeretett és jó Édesanyám!

Lássa más, mint vélekedik rólam, de én mingyárt nevetéssel kezdem el ezt a levelemet. Hát hogyan is ne kezdeném avval, mikor ekkora nagy és irtóztató levéllel rontok bé a házba s kied azt gondolhassa, hogy immár meg is kaptam azt az elmebéli zavarodást, melytől a tavaly olyan erősen féjtett. De várjunk, mert mindennek vagyon magyarázatja, azonképpen ennek a levélnek is.

Nem is rég volt, mert csak egy esztendeje, hogy otthon lehettem Farkaslakán s egy kicsi időt együtt tölthetünk. Szép tavaszt értünk akkor, de még a szép tavasznál is szebb volt, amikor én rakásba tettem eddigvaló könyveimet, amelyeket én mind a magam nyughatatlan elméjéből töltöttem meg, s akkor azt mondtam nagy gyermeki és igaz örömmel; lássa-é Édesanyám, ezeket mind én írtam teli! Akkor esett meg, hogy kied egyfelől a megélhetésemet búsulotta, másfelől pedig az elmebéli megbillenéstől féjtett. De az aggodalom után mingyárt felderült a kied orcáján a menyboltozat s abban a két nevető tatáros szemiben is feltündöklött az anyai csillag. Jól észrevettem, hogy örömit találja bennem és elmém gyümölcseiben, de egy csepp mégis hiányzott a tengerből. Nagy epekedéssel azt monda nekem ugyanis: még csak azt szeretném megérni, hogy nekem is írni valami szépről, valami szépet.

Hát ez a magyarázatja ennek a hosszú levelemnek.

Mert én attól a perctől fogvást folytonosan csak azt kerestem, hogy találnék valami szépet, amiről úgy tudnék írni, mint azt a vágyam sarkalja és Édesanyám megérdemli. Most nagy öröm vagyon, mind az én szívemben, mind pedig a papíroson, mert reátaláltam arra a szépre. S nem is kitalált dolog, amiről szólok, hanem Ember és annak az embernek valóságos története. S a tetejiben még székel ember is; igaz, hogy nem udvarhelyszéki, hanem csak háromszéki, de abban azután a legjobb féle, mondhatnám példakép.

Ha szükség volna reá, akkor is csak egy hibát lehetne találni benne; ez az egy is nem más, minthogy megholt, mégpedig elég rég, mert ennek

előtte 174 esztendővel. Szükség azonban a hibatalálásra nincsen, mert olyan ember volt ez a háromszéki, aki a holta után egy könyviben feltámadott s még mindegyre jobban támad.

Elképzelem, hogy kied most mily figyelemmel és nagy kíváncsisággal várja, hogy megmondjam ennek az embernek a nevit s elbeszéljem az ő kincses életit; valamint azt is, hogy mit tudott írni abban a feltámasztó könyvben, olyan nevezetést. De erre még egy kicsit várni kell, mert az a világ, amelyben ő született és gyermekeskedett, mindenképpen megkívánja a fülön való ragadást. A bárány mondatja velem, vagy éppen a galamb a fülön való ragadást, mert amicsodás idő volt az, kegyetlenebb elbánást is megérdemelne. Mert ha el tudja képzelni, akkor képzelje el, hogy milyen lehet legvalóságosabban a siralom völgye. Nohát olyan volt akkor mind egész Magyarország, mind pedig az erdélyi tartomány. Minden hely teli volt rakodva német katonákkal, akik ott is üzték a törököt, ahol török egy szikra sem volt. De bezzeg volt magyar és volt más hazai lakos s török helyett százszor török volt az minden német katonának. A sereges és nagyugró sáska, vagy a ragadozó erdei állat s még a vészesen terjedő ragadó betegség is mókás dolog ama kegyetlen és pusztító németek mellett. Féltetek is úgy a szegény magyaroktól, hogy aligha félhettek úgy még a tatároktól is. Azt mondja a történelem, hogy példának okáért egyszer öt magyar falu, amelyik egymás mellett volt s meghallotta a németek jövését, futni kezdett ropogós télben az erdők felé. A gyermekeket szorgos futásukban elhullatták az útakon s azok ott fagytak meg szegények, de a nagyok sem menekedtek meg benn az erdőkben, ahol étel és ital helyett mind csak megülő hidegben részesültek. Ha akarná valaki személyes tanút is idézhetne, aminthogy történelem is idéz egy hadi bírót, aki maga is német zsoldos katoná volt, de mégis némi csekély emberséggel, mert ilyeneket írt a fellettes németeknek: „A német katonaság elnyomatása alatt valósággal oda jutott a magyarság, hogy előbb ökreiket, azután földjeiket, s legvégül a feleségük és a gyermekük testét ként-

lenek eladni. Gyermekeiket a töröknek adják el rabszolgaságra, mert a német katona nem kérde, hogy honnét a pénz, hanem csak legyen!”

Hát ebben a világban született az a csecsemő ember, akiről írom a levelemet. S amicsodás volt az a bánatos idő, azonképpen érkezék a világra ő is. Nem a családot, vagy a belsőséget s a házi gazdagságot gondolom, mert azt mind szerencsésnek lehetne nevezni, mivel az apja s az anyja egyaránt jóva nemesek voltak, igen módos udvarházzal és megélhetéssel. Hanem az apát hiába kereste volna szeminek első kinyílásával a gyermek, mert a háborúban időzött éppen s nem is lehetett tudni, hogy mely részen. Csak későbbben vették a szomorú hírt, hogy a székely kurucokkal együtt egy bizonyos Thököly nevű vezérhez állott, ami így nézve méltó cselekedet is lett volna, ha győzni is tudnának vala. De sajnos, úgy megverődtek a zernyesti csatában s éppen a gyermek születési esztendejében, hogy futásra kellett fogniok a dolgot. Egyenesen befutottak Havasalföldjére, ahol még a török basáskodott akkor. A szegény háromszéki vitéz azt gondolhatta, hogy immár biztonságos helyzetben van, de bezzeg felnyílik hamarosan a szemé, mert a havasalföldi vajda kiadta őt az Erdélyben kevélykedő német generálisnak, aki Fogarasra vitette s ott nagy kegyetlen kínzásokkal halálba küldte.

Ezt a vitéz székely embert Mikes Pálnak hívták, a fia pedig a keresztiségben a Kelemen nevet kapta. Mivel pedig falujuk Zágón volt, amely ma is jóhírben áll mind az egész környéken, azért az árva fiút Zágoni Mikes Kelemennek nevezik mindenütt, ahol magyarok laknak.

Bajos igazat szólani, hogy vajjon szerencse volt-é az, vagy éppen szerencsétlenség, amikor néhány esztendő múlva elétűnt egy Boér Ferenc nevezetű másik nemes ember és azt mondta, hogy ő bizony elvonné feleségül a háborús özvegy asszonyt. Ha az asszonyt tekintjük, ő szerencsének nézhetne, mert feleségül ment a nemeshez. Egy legfelsőbb ítélettel, ha az egész magyarság életire és jóhírnevire gondolunk, talán ismét a szerencsét emlegethessük, mert eme második há-

zasság nélkül Mikes Kelemen talán sohasem lett volna az az útmutató csilagunk, aki így lett. Mert a mostoha apa nagy változásokat vitt az árva fiúval végbe. Először is átkereszteltette őt a katolikus vallásra, mivel az édesapa református volt, de ő maga katolikus. Azután pedig elküldötte a legénykét a kolozsvári jezsuita papok iskolájába, ahol sokat és szorgalmasan tanult, legkülönösebben a deák nyelvből.

Nem illendő dolog az istenre ráfogni mindent, ami velünk, vagy mással történik. De ebben a jelenvaló esetben mégis fel kell sohajtanunk a legmélyből, hogy mily csodálatos az Isten csendes igazgatása, mellyel minden utat befödöz, csupán egyet hagy nyitva, hogy azután azon az egyen futhassunk az Ő akarata szerint! Mikor volna lehetséges, jobban látni az efféle rendelkezéseket, mint éppen a Mikes Kelemen életiben? Azt kell felelni, hogy soha. Ugyanis minden úgy következett egymásután, ahogy a stációk a keresztúton szoktak következni. Először csak befogadta a katolikus Anyaszentegyház a háromszéki bárányt, azután már ment is jezsuitákhoz, ahonnan hátra marasztotta nekünk azt a rajzos munkácsiáját, amely ilyen címmel ékeskedik: „Hit, remény és szeretet.” Ez az ő jelmondása maradt egész életében, de amikor leírta akkor még bizonyosan nem gondolta, hogy északi Magyarországon nemsokára zászlóra fognak írni egy másik jelmondat is, amely így hangzott által a szegények siralomvölgyén: „Pro libertate!”

Vagyis szabadságért, amely elvétett a magyaroktól.

Ezt a szabadságos magyar zászlót egy szegény falusi ember emelte elsőben az egek felé, ahol az Isten lakóhelyét minden vallású ember egyaránt keresi. Hamar és bőségesen lettek társai Esze Tamásnak, mert így hívták azt a magyar falusi embert. De jól tudták, hogy egymagukban nem sokra mehetnek a nagy és elterjedt német hatalommal szemben, azért vezért kerestek szorgosan. S ki lehetett volna valaki más a kuruc magyaroknak a vezére, mint éppen Rákóczi Ferenc! Csak ő lehetett s ő is lett, mert ismerete jól a magyar nép elnyomását, melyet szinte nézni sem tudott már, hanem egy-egy kurta időre elbujdosott előle. S mi lett a kurta bujdosásokból? Elsőben lett a kurucok általános felkelése, azután pedig egy sírirtató és nagy bujdosás.

A nagy bujdosásig van azonban még egy és más, amit egyszer mi s egyszer pedig a németek emlegethettek erősebben.

Nekünk legerősebben azt kell emlegetni, amikor annyira haladtak volt már a kurucok, hogy Rákóczi Ferencet Erdélyben fejedelemmé választották. Ez nemcsak azért nevezetes, hogy egyszer ilyen fejedelmünk is lehetett, hanem jelesen azért is, mert Mikes Kelemennel nagy dolog történt éppen ebben az időben. Ugyanis a nagy és szépséges fejedelem, akinek északi Magyarországon egy milliónál is több holdban volt a földje, úgy magához, mind fejedelemségéhez méltó udvart akart támasztani. Azt gondolta, hogy ezt a célját semmivel sem érheti el jobban és érdemesebben, mintha megalapítja az erdélyi „Nemes Társaság”-ot. Atal is váltotta mingyárt cselekedetté ezt a gondolatot, mert Kolozsvár városában, ahol őt fejedelemmé emelték, helyből meglétesítette az erdélyi magyar ifjakot.

Tudni kell, hogy Boér Ferenc úr, mármint a Kelemen mostoha apja, mindenütt ott szokott volt lenni, ahol valami kedvező dolog rügyezésébe fogott. Ígyhát az erdélyi nemes urfiakot sem lehetett nála nélkül összeválogatni, mert mingyárt jelentette a fejedelemnek, hogy neki is volna egy arra való fia. A fejedellemmel beszélni lehetett s azt válaszolta, hogy hol vagyon hát az a nemes ifjú? Jótól kérdezte, mert Kelemen már ott is állott a fejedelem előtt. Szép öltözetű és szelíd ábrázatú ifjúnak látta őt a fejedelem s mivel időre is éppen megfelelt, mert tizenhét esztendő volt, azért maga mellé vette. Egyenesen apródnak tette meg, hogy az ő legbelső dolgaiban legyen a szolgálatjára. Nem kellett sok idő, hogy a fejedelem észrevegye: no, ebben az egyben jobban választottam, mint a generálisokban, mert amíg ezek makacs természetűek és mindenben a legnagyobb tudósok, addig ez az ifjú serény és ügyes a szolgálatban, okos és derűkeltő a beszédjében, és szépen ragaszkodó minden cselekedetében.

Az is az Isten titka, hogy miben és hol adja az embernek az ajándékot.

Bátran el lehet mondani, hogy Mikes Kelemen ilyen titkos ajándéka volt az Istennek, mind a fejedelem számára, mind pedig a mi számunkra.

Az ajándékban Rákóczi tudott hamarabb gyönyörködni, mert attól az időtől fogvást, hogy Kolozsvárott egymás szemibe tekintettek, Kelemen soha el nem hagyta az ő urát és a szegény magyarok vezérét. Jóban és rosszban huszonnyolc esztendőt töltöttek együtt, de inkább a rosszban töltötték mind a huszonnyolcat, mert négy esztendő múlva leesett a kurucok csillaga s talán elbujt valahol a

magyar földbe belé, hogy még kincsebb legyen az a föld.

A csillag lehullása után azt üzenték a labanc németek Rákóczinak, hogy akarná-e magát s a vagyont és társait épségben megőrizni, mert ha akarná, akkor hódoljon meg s úgy lesz. Rákóczi erre nem is felelt, hanem csak eszibe jutott a kurucok zászlója és azt gondolta, hogy inkább földönfutó lesz, csakhogy a zászló ragyoghasson mindig, amíg él a magyar nép. Meg is mondta abban a helyben az ő generálisainak s más társainak, hogy hívségben marad mindazokért, akikért az Isten és a Haza rendelése szerint harcolt, de immár nem kívánczik bírása lenni senkinek. Ilyenformán ki-ki maga bíraskodott önmaga felett. Valahányan voltak, olyan ítéletet hoztak maguk felett, hogy nem tekintik a német szót, hanem Rákóczi mellett maradnak és vele együttesen vállalják a zarándokságot. A fejedelemnek könnyben ázott a szeme, hallván a hűséges vallomásokot. De leginkább a fiatal Kelemen orcáján nyugtatá a szemet, mert ez az ifjú nemcsak leghűségesebben állott melléje, hanem huszonegy esztendő óta ilyen bölcs szavakat is mondott: „Nagyságos fejedelem, az Isten rakás kenyeret hintett el imitt-amott az ember számára” s az velünk is úgy vagy: menjünk tehát s ahol megtaláljuk, a magunk részét szedjük fel.

Így indult el a halálig tartó bujdosásra Rákóczi Ferenc, és vele együtt a hűséges csapat, mintegy ötvenig való ember. Az utjukot Lengyelországon keresztül vették s ahogy ott megközelíthették a tengert, egy Danzig nevű kikötő városban hajóra szállottak s egyenesen Angolországba mentek. Itt azonban bal lábbal találtak partra ereszkedni, mert az angol királyné Rákóczival még beszélni sem akart. Ha nem is akart, azért még nem szökdöstek belé a bujdosók a tengerbe, hanem elmentek Franciaországba, melynek a királyával rokonságot tartott Rákóczi. Elsőben is ide kellett volna jönni nekik, mert szíves fogadtatásra találtak. Meg is ülték úgy magukat a franciáknál, hogy amikor elmentek innét, már ötödfél esztendővel voltak idősebbek.

Mikes Kelemen kiváltképpen nagy hasznát vette a francia vendégségnek, mert nemcsak megtanulta annak az országnak a nyelvit, hanem sok okos és útbaigazító könyveket is olvasott. Fiatal és jóféle értelmivel ezekből mindent kivett, ami neki kellett. A legnagyobb lelki remzdülést mégsem ezek az okos könyvek idézték fel benne, hanem egy szép és nevezetes francia asszony-

nak a levelei. Ezeket a leveleket akkor még nem tette volt nyomtatásba senki, de a csemegés és pajzán dolgok miatt, melyek azokban a levelekben rejtőzködtek, mégis szélesen és hosszan el valának terjedve. Azt is mondják némely tudós és babra emberek, hogy Kelemen innét nyerte volna a kedvet és a sugallatot, hogy ő is levelekben írja meg, amit a szívében hordozott s amit a világban tapasztalt.

Én nem tennék esküt arra, hogyan és miképpen volt, de azt biztosan lehet tudni, hogy ez a háromszéki fiú elmebeli szükségben nem szenvedett. Ha netalán a szép francia asszony adott volna neki mintát és buzdítást arra, hogy belső gazdagságának a gyümölcsseit nekünk levelekben hagyja hátra, akkor legalább találtunk egy asszonyt, akit bátorsággal dicsérni lehet. De lám csak, nem igen van időn a dicséretre, mert Rákócziék ismét tengerre szálltak, hogy valahol máshol szedjék fel azt a rakás kenyeret, amit Kelemen szerint, az Isten elhintett az ő számukra. Nagy volt a hír, hogy a török császár milyen bőséges ígéretekkel hívta az országába őket; de talán az ő reménységük még a török ígéretnél is nagyobb volt. Hát azt nem is lehetne csodálni, ha nagyobb lett volna, mert abban reménykedtek, hogy a hatalmas császár nagy hadat fog melléjük adni s ők annak a hadnak az élén tollason és zászlósan fognak Erdélyországba visszamenni. Erről a reménységről szólottak egymás között a bujdosók, amíg a tenger hányta-vetette őket. Volt idejük elegendő, hogy fülitől farkáig cirógassák a reményt, mert huszonöt napig ringottak a nagy vízen. Nem egyszer, de sokszor megesett, hogy Kelemen a bajtársaitól különhúzódva mélyedezett. Talán azt hihették, hogy bűnük esett az a jószágú és csendülő lelke, de ő bizony egyéb dolgon jártatta a pillangós eszét. Ez az egyéb dolog nem más volt, hanem az, hogy neki van egy ismeretlen Nénje s annak a Nénjének ő levél formájában mindent meg fog írni.

Úgy is történt, ahogy a fejibe vette, mert ahogy megérkezettek Gallipoli városába, még azon a napon papírosat terített maga elé és belekezdett az első levélnek a megírásába, emígy:

„Édes Néném, hála légyen az Istennek, mi ide érkeztünk ma szerencsésen.”

Bizony, nagy szó volt az, hogy szerencsésen, mert még ma is jól meg gondolja az ember a tengerre szállást, hát mezőgazdaság abban az időben, amikor a mérges szelek és a morgó vízhegyek kedvükre térengethették a hajókat, mivel azok a máiaknak csupán a tojásai voltak. Nem csoda hát,

hogy a tenger erősen ijedtit vette Kelemennek, aki ezt nem is átalotta a Nénjének bévallani, mert azt írta: „Én olyan bátor vagyok a tengeren, hogy ha a hajó egy oldalára fordul, már azt gondolom, hogy a halaknak leszek vacsorára. Még szent Péter is megijedt volt, mikor a vízben sipadoztak a lábai; hát mi bűnösök hogyne félnénk!?”

Hála légyen az Istennek, ezt a tengeri ijedtséget hamar kiújult a még az „etyepetyéje” is jócskán megjött, csak éppen a jóféle ennivaló hiányzott a megkerült etyepetyéhez. Mert a töröknek olyan vallása van, hogy sem disznóhúst nem eszik, sem szalonát nem tart, sem pedig töltött káposztát nem rotyogat. De ami egyebet adtak

László György: Anyám áldott neve

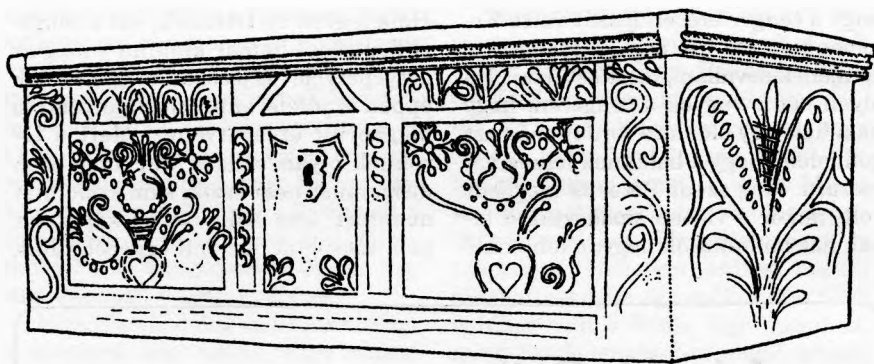
Ki úgy szerettél, mint a csillagokat
ha estéknént a tornácon állva
szentelve fogadtad a távolokat,
s égi fényzemcsék szálltak le – lestem el én –
szemed szentjánosbogaras mezején.

Ki homlokod alatt hordtad a rózsák havát
s igazad volt: ha belep a hó
nem villant ablak csodát,
zuhanni által társas magányban
két szelet kenyér között,
félreverted a sejtek szózatát
s toporogsz a glóriák fölött,
nem buktál a rossz jelek felé
nem lettél jelszó, jeltelenül
előkűsz szívedből a gyűjtőzsinór
s fészkelni szemedbe ül.
Fénytörés voltál és tompa lakat
kódolt eszmének szembekeötő,
szárnynak zszibongás, köldökcafát
ha múltat hazud a szembejövő.

Áldottak fehér csontjaid
nyirkuló hajfonataid
rögbe lapuló tenyered,
s hogy én is ottvagyok veled,
pupillád csipkebokrai
s mert örökre tudsz vallani
apám boltíván lobbanón,
rámtalálsz visszahozhatón,
de nem szólsz vissza, hihető
fényképpel köpköd az idő,
süket fotókra felfeszült
örökre szemeimbe ült
szolgáló élő, mind ahány
poharad üres, íze lám
ennyi, fulhat aki él,
azonos: remél, nem remél.
Múza-monogram, potroha
földnek benyalint, már soha
nem ültet ide érverés
csak sivatag érvelés.

Időhiányban, időörvényben
átmentve örömöd leled.
Magyar Nagyasszonyok közt
Bubi Kakas Kati
örökre áldott
a neved.

Reneszánsz hozományos láda

volna, avval is elég rosszul jártak a magyarok. Nevezetesen úgy volt a dolog, hogy a kajmakány, ki uraságban mingyárt a fővezér után következik a törököknél, egyszer meghívta őket délebré. Annyi igaz, hogy sokféle enni-valót hoztak a szolgák, de miképpen! Úgy, hogy csak megszagoltattak mindent s azután már el is vitték. Kelemen úgy kelt fel a „száraz ebéd” után, ahogy leült volt. Fel is fogadta abban az álló helyiben, hogy török vendégségbe máskor csak jólakva megyen. Várhatta azonban, hogy újól meg hívja valami gazdag török s legalább az orrát megvendégelje, mert hívatlanul maradt. Aki első embert meghívtak, második ízben az sem vágyódott, mert török nem csinál ilyenkor egyebet, csak „ád egy pipa dohányt, egy finzsa kávé, azután egy-két szó után, a hosszú hallgatás. Amikor pedig a füstölőt eléhozzák, már az arra való, hogy el kell vakaródnia a háztól.”

Azonban nemcsak asztalnál ember az ember, hanem egyéb állapotjában is. Így tekintve, sok dicséretet kaptak Kelemtől a törökök. Emberséges emberek voltak, ha a keresztényeket meg is vetették. Az érkezésnél is igen hathatós pompával fogadták a magyarokat és mindenféle tisztelő cifrasággal. Olyan nagy volt a láрма és a tódulás, hogy Kelemen azt gondolta: „no, most elrabolják őket, s már csak azt nézte, hogy melyik köti meg”. Szíves és jó ember volt maga a vendéglátó kajmakány is. Ez pedig nem akárki volt, hanem a török császár rokona, mivel a császár leányával hált. Nem irigyelte tőle azt senki, mert úgy beszéltek, hogy legendó csúf a császár leány. Elég csúf lehetett, mert a kajmakány őt is úgy szokta volt megvendégelni az ágyban, ahogy a magyarokkal cselekedett az asztal mellett. Emiatt panaszt is tett a leány az ő hatalmas apjának, aki úgy segített a dolgon, hogy az asszony-házba hívatta a kajmakányt s ott jól reávetett a bottal. Ezt a látványosságot nem Kelemen látta, mert az asszony-

házba még törökben is csak a kappanformájú megeréltek mehettek bé. Hanem az egyik magyarnak a felesége mosóné volt a kajmakány udvarában s ő hozogatta haza a jó törökös híreket. Kelemen azonban még a mosónénál is többet tudott, pedig nem kajtatott hírek után, csak a leveleket irogatta szorgalmasan az ő Édes Nénjének. Így tudta azt is, és jóslat formájában meg is írta már előre, hogy a kajmakányból rövidesen fővezér lesz. Amikor kérdették tőle, hogy ezt honét tudhassa, akkor így felelt: „Onné gondolom, mert a császár leánya jobban szeretne fővezérné lenni, semmint kajmakányné.” Bé is telt hamar a jóslat, mert a császár az addigvaló fővezértől elette a pecsétet és a kajmakánynak adta. Nekem is úgy tetszik, hogy helytelenül cselekedett, mert „jobban illik egy mézáróshoz, hogy jó hadi ember legyen, mivel úgyis minden nap vért ont.”

Amikor a pecsét ezen az úton az első vándorolta, akkor már a magyarok Drinápolyban voltak, mely mutatványosabbnak tetszett, mint az első. Itt egy jódarabig künn a mezőn laktak; sátorok alatt, valamint az izraéliták. Azután szállást csináltatott nekik a fővezér, de nem sokkal haladtak felül akkor sem a sátorozást. Egyedül a Rákóczi szállása volt emberséges, mivel azok a törökök még magyarban is nagyra nézték a legfőbb embert. A többi magyaré csak abban különbözött egymástól, hogy az egyik hibásabb volt a másiknál. Kelemen mégis jókedvvel írta a Nénjének: „A házam négy kőfalból áll, azon egy fatáblás ablak, azon a szél mind széllyire, mind hosszúra bújhat. Ha pedig papirossal bécsinálom, az egerék és a patkányok a papírost vasorájokon elköltik.” Az ágya a földre volt vetve, fűtőzni pedig egy cseréptálhoz járt, melyben egy kevés bakszén izzotta a meleget. Panaszolkodás helyett inkább azon tűnődött, hogy az ablakot micélnél vágják oly messze a magosba fel. Nem másért biza, hogy

egyedül azért, hogy ne lehessen azon kileskelődni a töröknéket szemre venni. Volt ott a házban egy kicsi fából való szék s leskelődés helyett Kelemen inkább azon üldögélt. Ilyenkor mindig a bujdosók sorsán gondolkozott, valamint a világ mutatványos és gyarló dolgain. Bélátta, hogy ennek így kellett történnie mert „az Isten azt szereti, hogy az ő akaratján fussunk.” Nincs jobb, minthogy „bízunk, amíg élünk.” Mert lám, mire mennek mások is a magok nagy szabadságával és a hatalomra való feltörekedésükkel! A mézárósból felhágott ezért is egy pillantás alatt a porba tevék, amelyből mindnyájan vétettünk, akár háromszéki nemes ember legyünk, akár vérontó mézárósok. Igaz, hogy gyönyörűség volt még egyszer meglátni Zágont, de ha az Isten másképpen végzett, akkor „holtunk után lássa meg más, akitől lehet.”

Igy töltötte Kelemen a négy kőfal között az időt, míglen egy esztendő múlva jött a parancs, hogy tovább kell menni. El is vonultak egy másik árosba, aminek Jenikő volt a neve s ott feküdt éppen a tenger partján. A szállással itt sem járt jobban, mint Drinápolyban, mert a tenger széle felett lakott egy cövekes házban. A padló alatt térdigérő víz locsogott folytonosan, hogy úgy tetszett éjjelenként, mintha feredett volna. A ház olyan emberé volt máskülönbben, akit tavolról főispánnak is lehetett volna neznia. Az is volt, de csak „a rókák között, mert szőcs” volt. Bútor semmi nem állott a házban, de a zsidóknak sem voltak bútoraik ennekülte s mégis milyen jól meg tudtak élni. az ablak alatt nagy halak úszkáltak s azoktól sokat kérdezősködött a Nénje felől, csak éppen a halak nem feleltek.

Nem kell mégsem azt gondolni, hogy csupán a halakkal társalkodott volna, mert a galambot jobban szerette. Ez a galamb egy Zsuzsi nevű lány személyiben rejtőzködött, a nagy Bercsényi házban, aki első generálisa volt Rákóczinak. Ennek a galambnak a cirógatására és a véle való turbékolásra sokat járt a generálisékhoz. De a víz itt sem folyt egészen leptiben, mert egyfelől Bercsényi erősen kungorgatta a nagy bajuszt, másfelől pedig Bercsényinének, ki „Ábrahám idejében még fiatal lehetett”, soha meg nem szűnt beszélni a szája. Mindig azokról a mulatságokról záporozott, amelyek még az ántivilágban, vagyis az ő leánykorában voltak. Kelemen hagyta, hogy beszéljen s úgy tett, mintha ügyelne is minden szóra. De azután hazament és megírta a Nénjének: „Én nekem amicsodás természe-

tem vagyok, elhallgatom az embert három óráig is, de azután kérdje meg kéd tőlem, mit beszéltek nekem? Mert én azon a hiten vagyok, hogy ha régi dolgokkal akarom az időt tölteni, akkor a Nagy Sándor históriáját olvasom; az elég régi.”

Isten őrizzen meg mindenkit, hogy ezt a generálisnak szemibe megmondta volna, mert kényes és rátartós asszony volt erősen. Még amikor egyik helyről a másikra akart volna menni, akkor is nagy pompával és karon kellett vezetni. Egyszer azonban mégis másképpen esett, mert földindulás lévén, Bercsényinének hirtelen az „ijedtség lett a hopmestere” s annak a karján futott egyedül a kertbe. Nem is lehet csodálni az ő megszeppenését, mert olyan goromba volt a földindulás, hogy még a Kelemen háza alól is egyszeriben elment a víz s „csak este jött haza.”

Ha „rák hátán” járt is az idő, de mégis szinte két esztendő múlt el emígy. Akkor ismét jött a török parancs, hogy más városba fognak menni. A nagy gályát már elé is állították a vízre, hogy azon utaznának. Látván a nagy nekirugaszkodást, mind megijedtek, hogy nagyon messze kéne menniök s azért a fejedelem elment tudakozódni a fővezérhez. Bár igen jóféle ember volt a nagy tollas, mégsem árulta el, még a fejedelemnek sem, hogy hol lesz a következő szállás. Csak mosolygott és így szólt: „Csak annyira vagyok, hogy ha a riskását itt megfőzi, odavihetjük melegen.”

Arról nem tudósította Kelemen a Nénjét, hogy csakugyan főztek-e riskását, de arról igen, hogy ismét hét napot a tengeren töltöttek. A hajót gályarabok siklatták, óriási lapátokkal evezvén. El lehet gondolni, hogy kicsoda dolog van ott, ahol kétszázhusz rabember, aki láncra vagyon verve, éjjelnappal dolgozza azokkal a nagy lapátokkal a vizet. Ezek a rabok mind keresztény emberek voltak, sőt még magyar is volt közöttük. Kelemen meg is kérdezte ezektől a szegény magyaroktól, hogy nem vágyódnak-e haza? Azt felelték neki, hogy a feleségük s gyermekeik eddig ügyis elvesztek otthon s így minek és hova vágyódnának hát.

A világnak akkori állapotáról találobb szókat a tengerbe pöknöni nem is lehetett volna.

De elég találót mondott Bercsényi generális is, amikor az új szállásra megérkeztek. Mert hallván, hogy Rodostó eme új városnak a neve, mingyárt megbolygatta a betűket, odafordult Kelemenhez és azt mondta: ez a hely lesz Ostorod. A jövődő igazat adott a generálisnak, sőt még annyival

Baricz Lajos: ERDÉLY KELL NEKEM!

Bocsáss meg, kérlek, szép erdélyi táj; –
az élet engem magával ragadt
és megmutatott számtalan csodát,
de rád gondoltam, hidd el, az alatt.
Fent jártam az Alpok magasán,
hol felhők kúsztak lábaim előtt,
s a kék ég adott élni ott erőt,
hogy ne roskadjon ingatag lábam.

Lent is jártam, hol kéken nézett rám
a megtisztító fodros tisztaság;
a vizek anyja – Csendes óceán.
Engem meg űzött, hevített a vágy,
hogy visszatérjek hegyei közé,
mert új világ fog megszületni itt,
amiről apám annyit álmodott,
de nem lehetett sajnos, az övé.

A félvilágot beutaztam már
és szívem-lelkem élménytől dagad.
Bár a világnak a másik fele vár,
de cserben hagyni téged nem szabad.
Erdélyi élet – ó, mostoha sors,
te bennem lüktetsz és bennem vajúdsz,
és szívem mélyén győzelemre jutsz.
Erdély kell nekem – Isten és a Sors.

Marosszentgyörgy, 2003. aug. 2.

megtetézte, hogy nemcsak Kelemennek lett Ostora, hanem mindnyájunknak, akik bujdosók voltak.

De még azelőtt sok nevezetes dolog történt. Elsőbben is, amikor meghallották, hogy itt Rodostóban sok időt fognak tölteni, akkor mindenki a maga fészket ügyekezett tatarozni. A törökök is egy kevésbé jobban megértették most magukat, mert embersegesebb szállást juttattak a bujdosóknak. Kelemen valami örménynek a házat kapta s ahhoz kicsi kertecskéje is volt. De a jószagú hírek mellett már az első napon egy csendülő hírt is írásba tett a Nénjének. Az örmények ugyanis erősen megijedtek a magyaroktól s hamar elfutottak a kádihoz, mondván: „Ezek a magyarok olyan hamisak, hogy az asszonyokon, a lányokon még az utcán is erőszakot tesznek.” Pápai Gáspárnak jutott a magyarok részéről a felelet, de Pápai nem is maradt adósa az örményeknek, mert a kádi előtt ezeket e szókat pöké ki nagy ügyesen: „Nem lészen

nekik semmi bajuk, de ha aztán az ötyükjok a mi kakasainkhoz jönnek, akkor semmiről nem felelek.” A kádi törökösen mosolygott s azt mondta, hogy örökké annak van igaza, aki a legjobban felel.

A békesség azért sohasem állott helyre a magyarok és az ottvaló lakosok között, akik görögök, örmények és zsidók voltak, szinte egyaránsú számban. Az örmények legfőképpen a „tyúkjaikat” féjtették, akikre a magyarok törvényt akartak volna tenni. A görögök szerfelett kevély népek voltak, a zsidók pedig ott is olyanok, mint egyebütt a világon. Háborúságra mégsem került a dolog, mert ott örködtek a szpáhi-katonák s azok egy szempillantás alatt bárki rendetlenkedőt felmagasztaltak a piacon.

A rodostói rák még lassabban járt a hátán az idővel, mint a jenikői. Kelemen sokat volt unadalomban, mert a kertben és a mezőkön való sétálása is beléun az ember. Unadalmában a régi királyok cselekedeteiről írt le-

veleket és példabeszédekkel bizogatta, hogy mindnyájan egyenlők vagyunk az Úr előtt és hogy „azt a szomorúságot kell nekünk jóneven venni, amelyet onnét fellyül küldenek reánk; és nem azt, amelyet mi csinálunk magunknak.”

Az ő szomorúságát felülről küldték reá s azért mindig „reménységgel pihegett”. Azt is minden nap reménylette, hogy egyszer eljön az idő, amikor visszamehet Erdélybe, mindek a címeribe az a hűtelen káposzta került. De az az idő egyre nem akart jöni. Helyette megérkezett ellenben a pestis és „sétálni kezdett közöttük”. Elsőnek egy Horváth Ferenc nevű embert ragadt el, aztán pedig Bercsényiné fellett kezdtek kaszálni a szénát. Tudni lehetett, hogy „már hamarébb meglátja a mennyországot, mint Magyarországot, de bizony jobb is az első a másikkal”. Amikor megholt, a vén Bercsényi nem tett nagy zokogásokat, mint ahogy gondolni lehetett volna, hanem inkább a kincses ládákat nézegette. Kelemennek egy szikrát sem tetszett a dolog, mert hideg és reszkető pennával írta: „Vallyon nem házasodik-e még meg? Mert itt nincsen más leány, hanem Zsuzsi. Zsuzsihoz pedig még más is tartaná közit, de aki gazdagabb a hatalmasabb”. Jól megsejtette a jövőt, mert a vén Bercsényi csakugyan szerette a báránnyal és nem sok idő teltével Zsuzsit feleségül vette. „Ilyen a világ! Rendszerént a szegény fogja meg a madarat és a gazdag eszi meg.”

A test után a szív is bujdosásra került hát. Csak éppen az elme maradt meg szabadnak és járkálónak. Bolygott is a Kelemen elméje ebben az időben eleget, mert a pápától elkezdve a módos püspökökig és a selyemhernyóig sok mindenkit felkeresett. S még fel egy haszontalan diákot is, aki a mátkáját nem akarta elvenni feleségül, mert a vigyázatlan leány tánc közben egy kis szelet talált bocsátani. De „amely deákból az olyan szél kifújja a szeretetet, az megérdemli, hogy a leányok sok babot és retket egyenek”.

S amíg így járkált az ő egészséges elméje, azalatt „az irgalmas Isten a Bercsényi úr lábaiba tette a purgatóriumot”. Dehát ilyen a világ! „A benne való életnek a kezdete nyomorúság, a közepe nyughatatlanság, a vége fájdalom és szomorúság.” Hanem a reménség a Bercsényi halála után is csak reménség maradt, mert Zsuzsinak igen kedves volt a grófné titulus, mit némi vagyon mellett az ura hagykozott reá. Inkább elpályázott grófnésan Lengyelországba, semmint a Kelemen felesége legyen. Úgy kifogytak

tehát az asszonyi nemből, hogy bátron lehetett írni: „Még végtire olyan szokás lesz közöttünk, valamint az Áthos hegyén lakó görög barátoknál, ahova nemhogy szabad volna menni az asszonyoknak, de sőt még semminemű nőstény állatot nem szabad tartani.”

Zsuzsinak a nyomán öregedni kezdett lassanként az idő s elfogyott a szerelem is, mint a lassújárású hold. Dehát „akármelyik nagy tűz elaluszik, ha annak eledelt nem adnak.” Csak éppen az a tűz nem aludt el, amelyiknek a közepiben a Kelemen Édes Nénje ült, olvasván nagy gyönyörködéssel „az ésszel és a nyájassággal írott leveleket”. De azokat lehetett is nagy gyönyörködéssel olvasni, mert szép dolgok és élvezetesekek állottak bennök, ami a törökök életit és legkivált furcsa vallását illeti. Ők is sokmindentől megtartózkodnak, amitől a keresztény embernek is kötelessége volna, de sőt még az ő nagybójtjökben nemcsak a tiltott eledelektől, hanem attól az édességtől is, melyet az asszonyember nyújthat csupán. Jó is az, mértékletesnek lenni, mert aki nagy mohósággal gyúrja bé magába az ételt, az a „fogával ás magának vermet”. Akinek pedig a hasa nem árvízben, hanem „árborban” úszik, arról mijót lehessen mondani? Azt bizonyosan nem, amit arról, „aki idős leánnyal hál, mert az olyan jó cselekedet, mint a szegényeknek való alamizsnálkodás.”

Sohasem esik haszontalanba, ha valaki mértékletességre akarja tanítani az embereket, de hol van az a nagy és hatalmas, aki a halált tudná megtanítani erre? Mert ímé, minél többet megevett már bujdosók közül, annál többre és nagyobbra fente a fogát. Eljött már a fejedelemért is s mihelyt megállott az ágya mellett, már „a lélek kiment belőle s csak a halál maradt benne.”

Fekete angyal vitte el a lelkit.

Most már csakugyan „olyanok lettek az árva magyarok, mint az evangéliumi beteg, aki harminc esztendeig volt a tó mellett: várván, hogy valaki vesse belé, amikor az angyal felzavarja.” Az angyal felzavarta a kicsi magyar tavat, de nem akada, aki belévesse őket a tóba. Egyszeriben felbomlott a rend, s bizony Kelemennek sokszor eszibe jutott, hogy mit mondott volt neki egyszer a fejedelem: „Hadd el, még sokszor eszedbe jutok, ha meghalok.” Hiába jött el a szegény nagy fejedelem öregebbik fia, mert az „igen messze esett az alma a fájától” s még azt a kicsi rendet is felforgatta, ami még megvolt.

De „az Isten azt akarja, hogy fusionsunk az ő akaratján.”

Azt akarta a török császár is, amit az Isten, mert ember sohasem akar na mást, mégha olyan nagy és hatalmas is, mint a császár. Ezen az „akaratton” azután igazán futni kellett, mert a török császárnak valami olyan nagy galuzskát adtak a németek, amit nem akart lenyelni: azt gondolta tehát, hogy megszalasztja a bujdosó magyarokat s megjártatja őket Erdély körül, hadd legyen a németnek is az ijedtség a hopmestere. Hamar elindultak tehát Konstantinápoly felé, ahol elsőbben is meglátogatták a török fővezért, kihez Kelemen szerint „nagy vizes pompával” mentek, mert éppen nagyon esett az eső. Itt a török császár Józsefet Erdély fejedelmének nyilvánította és a többivel együtt Csernavodára küldte. Mindent szaladva cselekedtek, sőt folytonosan repülőfélben voltak, de a halál jobban tudott repülni, mert Csernavodában utolérte a friss fejedelmet és meghívta magához.

Minden olyan jegyben állott, hogy immár „apostolok eloszlása leszen”.

Kelemen Bukarestbe ment, hogy a vajdát szép szavakkal meglátogassa. A vajda táborban volt, vagyis sátor alatt a maga káposztás kertjében. Itt beszélgettek egy kurta időt, aztán pedig Molduvába indult Kelemen. A kövér és virágos mezőkön sok kedvit talált, de a szeme mégis inkább járt az erdélyi hegyek irányába. „Öröme stemént volna Zágónba, de az Úr befedezte előtte az odavivő utakat.” Íghát csak Jász városába mehetett el, ahonnét két hónap múlva a kozákok megszalasztották. Ismét futni kellett az Isten akaratján, melynek a végiben ott állott Rodostó. Rodostóban pedig a halál.

Három török császárt szolgált ki és ötvenöt török fővezért. De gondolatot csak egyet: az Istenét, mely egyben a magyaroké is volt.

*

Hát szeretett és jó Édesanyám, én csak az embernek az életinél szebb megírni valót nem találtam a kied számára. Most a levelem végén, ahogy elgondolkozom, különösképpen kicsordul a szívemből valami és kicsordul a szememből a könny is. Mert csak mi tudjuk ketten, hogy kied is számkivetett életet élt örökké, melyet úgyszintén csak nyájas elmével és béaranyozott türelemmel tudhatott elviselni.

Hálá legyen az Istennek a nyájas elméért és a béaranyozott türelemért, melynek szárnyai alatt talán a jövődében is reménységgel piheghetünk. Ámen.

Párt és kormányküldöttség Romániában

1958. február 20-28 között Kádár János és Kállai Gyula vezetésével magyar párt és kormányküldöttség járt Romániában. Ami nem került nyilvánosság elé: a magyar fél különböző jegyzéke, hogy a két ország közötti vitás kérdéseket végre rendezze, amelynek létét korábban Rákosi, ekkor Kádár sem tagadta. A találkozón elsősorban a nemzetiségi kérdésben elért eredményekre tették a hangsúlyt, és természetesen megköszönték azt a segítséget, amit a román elvtársaktól kaptak 1956-ban a forradalom leverése alkalmával. Kádár ha nem is rajongott Gheorghiu-Dejért, tisztában volt azzal: országlása nemcsak a szovjet szuronyokon, de a népi demokratikus tábor „baráti” támogatásán is múlik. A romániai sajtó nagy terjedelemben foglalkozott a látogatással. A magyarországi vendégeknek mindenhol óriási ünneplésben volt részük főleg a magyarság körében, egészen Kállai Gyulának a Magyar Autonóm Tartomány központjában, Marosvásárhelyen elhangzott beszédéig, aki kijelentette: „Megmondjuk világosan. Nekünk semmiféle területi igényünk sincs. Külön öröm számunkra, hogy ...a velünk szomszédos államok a területükön élő valamennyi nemzetiségi kisebbség számára a teljes jogegyenlőséget és „az önálló fejlődés minden feltételét” biztosítják. Ezt egészítette ki Kádár, aki közölte a román elvtársakkal: Magyarországnak szomszédaitól nincs szüksége egyetlen talpalatnyi földre sem. A magyarság úgy értékelte a magyar vezetők nyilatkozatát, hogy egyszer és mindenkorra lemondtak Erdélyről. Annál inkább elégedettek voltak ezzel a román elvtársak, és megtették a nemzetiségi politikában a lépést – visszafelé.

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG NAGYKÖVETSÉGE
AMBASSADE DE LA REPUBLIQUE
POPULAIRE HONGROISE

„SZIGORÚAN TITKOS!”

Bukarest, 1958. március 29.

Tárgy: A magyar párt és kormányküldöttség romániai látogatása után

Készült: 3 példányban

2 példány: Minisztériumnak

1 példány: Nagykövetségnek

Sík Endre

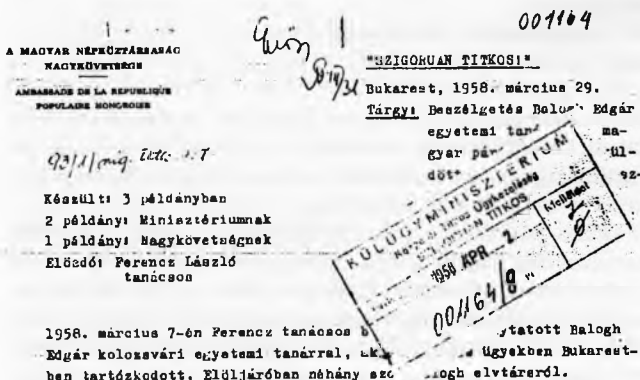
külgügyminiszter elvtársnak

Budapest

A magyar párt és kormányküldöttség romániai látogatását összes román és nem román barátaink igen nagyjelentőségűnek könyvelik el, amely komoly mértékben erősíti a két nép barátságát és az egész szocialista tábor egységét. Mindazok, akiknél érdeklődtem, akár személyes tapasztalatuk volt, akár másoktól hallották, vagy a sajtóból értesültek, egyaránt kiemelték a küldöttség vezetőjének és tagjainak közvetlenségét, egyszerűségét, ahogyan barátkoztak a dolgozókkal, elvegyültek a tömegekkel. E tekintetben egyesek összehasonlításokat tettek erősen a magyar vezetők javára. Kiemelik az elhangzott beszédek őszinteségét, azt, hogy az elvtársak nem takargatták el a hibákat sem és sokszor nem papírról, hanem szabadon beszéltek.

A román vezető körökben és a román dolgozók között osztatlan a meglegedés. Ezt természetesen a határokkal kapcsolatos magyar megállapítások idézték elő. Itt-ott vezető elvtársakkal folytatott beszélgetésnél – ezt szovjet diplomatakon keresztül hallotta – most kiderült, hogy a román vezetőket nyugtalanította ez a kérdés. Lényegében a felszabadulás óta bizonytalanságban voltak e tekintetben. Szerintük Rákosi a jelenlegi magyar-román határokkal kapcsolatban azon az állásponton volt, hogy ennek nincs történelmi múltja és alapja, a határok megvonása 1945-ben bizonyos mértékig a véletlenek műlt, s csak azért húzták ott meg, ahol vannak, mert a magyar uralkodó osztállyal egyformán bűnös román uralkodó osztály szerencséjére előbb ugrott ki a háborúból. Ennek a nem tudom igaz, vagy nem igaz Rákosi-véleménynek tudták be a román elvtársak az MDP nem egészen világos álláspontját az elmúlt évben a magyar nacionalizmus, a magyar-román határok kérdésében. (Emlékszem 1956. tavaszán a Központi Vezetőség állást foglalt Erdély kérdésében, amelyet zárt levél útján a párttagság megvitatott, számos párttag nem tett magáév.) Ezért a határok kérdésében tett nyilatkozatokat a román elvtársak igen nagy örömmel fogadták, erősíti országépítő törekvéseiket és úgy látják, hogy ez a kijelentés megfelel annak a nyíltságnak és őszinteségnek, ami általában az MSZMP és Kormányunk politikáját jellemzi.

Hasonló meglegedést váltott ki ugyancsak ez a kijelentés mindazon magyarok részéről, akik politikai, állami vagy bármilyen kulturális területen a Román Népköz-

társaság egységének és fejlesztésének szolgálatában állnak. Ezeknek az elvtársaknak nincs könnyű dolguk, gyakran éri őket olyan vád magyar sovíniszták részéről, hogy elárulták a magyarságot stb. Fazekas János elvtárs egész megrendülten jelentette ki nekem, hogy milyen végtelenül boldog, mert politikájának helyességét látja igazolva Kádár elvtársék kijelentésében. Számtalanszor vágta a fejéhez, hogy önző, karrierista célokból lepaktált a románokkal. Ki sem tudja mondani, milyen boldog, hogy a magyar elvtársak most őt igazolták. Kovács György nagynemzetgyűlési képviselő és író kérdezte tőlem többek között: tudom-e, hogy árulónak tartják sokan a magyarok közül. Bugyi Pál a Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsának elnöke ugyancsak jólesően közölte, milyen jó, hogy a határkérdést Kállai elvtárs említette Marosvásárhelyen, mert ha ők kimennek a falvakba, akkor a parasztok csak legyintenek és azt mondják: Erdély kérdése még nincs végleg lezárva. E három magyar elvtárs esete lényegében az egész itteni magyar funkcionáriusok helyzetét példázza.

Ugyanakkor meg kell mondani azt is, hogy az itt élő magyarság véleménye megoszlik a határok sérthetlenségével kapcsolatban tett kijelentésről. Ismerve az itteni magyarság egy részének politikai felfogását, nem is különös, ha a magyar párt és kormányküldöttség romániai tartózkodásával kapcsolatban több helyről hallani, hogy az említett kijelentés csalódást keltett. Mondják egyesek, hogy Kolozsvárott és Marosvásárhelyen visszafojtott hangulat volt, mert a magyarok nem merték nyíltan kifejezni örömeiket a küldöttség látogatásával kapcsolatban félve attól, hogy igen sok román van a tömegben, őszinte tetszésnyilvánításuknak esetleg következményei lehetnek. Mondják, hogy magyar parasztok a Marosvásárhelyi környező falvakból csapatostól mentek be a városba azért, hogy legalább 1 órahosszat láthassák a magyar zászlót.

A küldöttség látogatása és az elhangzott beszédek, nyilatkozatok élénk politikai vitát váltottak ki az embekekből. E tekintetben meg kell említenem, hogy sokat vitatkoznak itt magyar részről a magyarság egyenjogúságának kérdéséről. A Magyar Autonóm Tartomány körül itt állandóan folynak viták. Az elmúlt hetekben ez felélénkült és sokan felteszik a kérdést, miért nevezik ezt a tartományt autonómnak, amikor ennek semmivel nincsenek több jogai, mint bármelyik más román tartomány. Egyes túlzók olyan kifejezést alkalmaznak, hogy az egész elnevezés szemfényvesztés. Ugyancsak elhangzanak túlzó kijelentések arról, hogy az egész romániai magyarságnak alig egyharmada él a Magyar Autonóm Tartomány területén, jó kétharmada azon kívül, amelyeknek nemzetiségi problémái nincsenek kielégítően megoldva. Kétségkívül vannak megoldatlan problémák, azonban jelentős nacionalizmusra vall az elért eredmények, a kétségtelen fejlődés elhallgatása.

Szóvá kell még tennem, hogy ugyancsak a küldöttség itteni látogatásával kapcsolatban terjedt el elég széles körben egy magyar-román vámunió létrehozásának gondolata. Sok magyar beszél erről, és megvalósíthatónak tartja. Ezzel kapcsolatban felhozzák Egyiptom és Szíria egyesülésének tényét is. Egyes vérmesebbek már a magyar-román államszövetség elnökének, miniszterelnökének személyét is találgatják. Nem nehéz kitalálni, hogy kikről van szó.

Természetesen ahogy az idő múlik, úgy megy feledésbe a küldöttség itteni tartózkodásának emléke. Az itteni sajtó a közös nyilatkozat megjelenésének másnapján

szerkesztőségi cikkben kommentálta a nyilatkozatot, s az utána következő napokban már nem tért vissza a magyar küldöttség itteni tartózkodására. Jelentést adott azonban a budapesti aktíváról és más vonatkozásban továbbra is közölnek tudósításokat Budapest különböző politikai eseményeiről.

Meg kell jegyeznem, hogy Biharpüspökiből való visszautazásunk alkalmával beszélgettem Malnasan és Mogyorós elvtársakkal. Malnasan elvtárs egyből bírálólag lépett fel, mondván, hogy a magyarországi sajtó nem foglalkozik jelentőségének megfelelően a küldöttség romániai látogatásával. Amikor megkérdeztem, hogy mire alapozza a nézetét, felvette az asztalról a Népszava egyik számát, ahol az első oldalon három hasábos dupla betűvel szedett cím alatt számoltak be a küldöttség útjáról, s a tudósítást átvitték a 2. oldalra is. Az első oldalon több más, kisebb cikk is volt, többek között egy 1 hasábos és 10 soros tudósítás, valami győri tüzesetről Ciceró fettel szedve. Az elvtárs szerint az olvasó elsősorban ezt fogja észrevenni a lapban, s ez elnyomja a küldöttség látogatásáról szóló tudósítást is. Malnasan elvtárs néhány erősebb megállapítást is tett, amit Mogyorós elvtárs tapintatosan tompított. Ellenben utóbbi, mintegy váratlanul megkérdezte tőlem, hogy meddig fogjuk mi még a mai magyar himnuszt megtartani. A kérdésből kiderült, hogy a román elvtársak aggodalommal figyelték a magyar himnusz hatását, különösen a magyar lakosságra és szívesen vennék, ha már más himnuszunk lenne. (Ha valamelyik költőnk, illetve zeneköltőnk megajándékozna bennünket egy nagyszerű új himnusszal, ezt mi is szívesen vennénk. Ezt meg is mondtam az elvtársaknak.)

(Keleti Ferenc
nagykövet

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG NAGYKÖVETSÉGE AMBASSADE DE LA REPUBLIQUE POPULAIRE HONGROISE

„SZIGORÚAN TITKOS!”

Bukarest, 1958. március 29.

Tárgy: Beszélgetés Balogh Edgár egyetemi tanárral a magyar párt és kormányküldöttség kolozsvári visszhangjáról.

Készült: 3 példányban

2 példány: Minisztériumnak

1 példány: Nagykövetségnek

Előadó: Ferencz László tanácsos

Sik Endre
külgügyminiszter elvtársnak
Budapest

1958. március 7-én Ferencz tanácsos beszélgetést folytatott Balogh Edgár kolozsvári egyetemi tanárral, aki hivatalos ügyekben Bukarestben tartózkodott. Előljáróban néhány szót Balogh elvtársról.

1928-34 között Csehszlovákiában a „Sarló” kommunistává vált főiskolás mozgalom vezetője volt. 1934-ben kiutasították, visszatért Erdélybe, ahol ugyancsak bekapcsolódott a haladó főiskolás mozgalomba. Együttműködött Gaál Gáborral, a Korunk szerkesztőjével és jelentős publicisztikai tevékenységet folytatott. Egyik vezetője lett a MADOSZ-nak. Kapcsolatba került az illegális romániai kommunista párttal, később KMP-vel is. (Kállai

Gyula elvtárrsal – Egyébként már Csehszlovákiában a kommunista párt tagja volt.) Több könyvet írt. A kommunista vezetőkkel együtt fontos szerepe volt az 1944. évi erdélyi eseményekben, majd a felszabadult Romániában a MADOSZ-ban. 1950-ben letartóztatták azzal a váddal, hogy a MADOSZ-ban nacionalista tevékenységet folytatott, de 1954-ben rehabilitálták, visszakarta párttagságát és egyetemi katedráját (történelem szakos) a kolozsvári Bolyai egyetemen. Jelenleg a kolozsvári szellemi élet egyik vezető alakja. 1957-ben a Nemzetiségi Főigazgatóság bevonta a munkájába és az Oktatási és Népművelésügyi Minisztérium kollégiumának a tagja lett. Ezenkívül a Korunk felelős szerkesztője és az ezévi márciusi választások alkalmával beválasztották a kolozsvári néptanácsba is.

A fent említett bukaresti beszélgetésből a legfontosabb a magyar párt- és kormányküldöttség kolozsvári nagygyűlésének a visszhangja. Balogh elvtárs szerint a Korunk szerkesztőségében e látogatás legnagyobb jelentőségét abban látják, hogy megkönnyítette a romániai magyar kommunisták munkáját, mert jelentős mértékben tisztázza őket a jobbfelel, de néha még kommunisták részéről is hangoztatott hazaárulás vádjá alól. Kádár és Kállai elvtársak világosan kijelentették, hogy a Magyar Népköztársaságnak nincsenek területi követelései a Román Népköztársasággal szemben, tehát a magyar párt és kormány ugyanazt az álláspontot vallja ebben a kérdésben, mint eddig a romániai kommunisták. Nem tartják azonban szerencsésnek, amit Kállai elvtárs indoklásában mondott, hogy „Magyarországnak magának is van elég földje stb.” Szerintük helyesebb lett volna történelmi okokra hivatkozni. Balogh elvtárs szerint a határok kérdése most már nem nagyon izgatja a kolozsvári magyarokat, ellenben felizgatta őket az, hogy Kádár elvtárs Kolozsvárott a Főteret említette, holott az állomás előtti téren beszélt. Ebből sokan arra következtettek, hogy Kádár elvtársnak tulajdonképpen a Főtéren kellett volna beszélnie, de a román vezetők ezt megváltoztatták, hogy ezáltal is csökkentsék a beszéd jelentőségét és a hallgatók számát.

A kolozsvári elvtársak is észrevették, hogy a népgyűlés elején a hangulat rezerváltabb volt, mint a román vidékeken. Ennek oka Balogh Edgár szerint nem valamilyen hatósági vagy pártintézkedés volt, hanem a félelem és bizonytalanság, amely a magyar nemzetiségű emberekben még mindig meg van, noha a román kormány politikája erre már nem ad okot. Az emberek féltek, hogy a jelenlévő román felettesek később szemükre fogják hányni a magyar küldöttség lelkes fogadását. Kádár elvtárs közvetlen beszéde azonban elfeledtette a hallgatókkal a kezdeti félelmet és tartózkodást. Először az emberek csak a beszéd román fordítása után mertek tapsolni, később azonban a magyar beszéd egyes tételeit – nem várva a fordításra – azonnal lelkesen megtapsolták. Ugyanez a félelem okozta azt is, hogy a magyar nemzetiségűek nem vettek a kezükbe magyar nemzetiségű zászlókat, holott Bukarestben rengeteg ilyen zászlót lobogtattak. Balogh elvtárs úgy tudja, hogy a párt és a néptanács részéről nem volt semmilyen tartózkodás, ellenkezőleg mindenkit mozgósítottak, hogy jelen legyen a nagygyűlésen.

Balogh Edgár elvtárs szerint a közös nyilatkozat jó volt, mert a diplomácia nyelvén magában foglalta a romániai magyar kommunisták politikájának három alapelvét:

a) a hatóságok állandóak

b) a magyar nemzetiségnek a román elvtársakkal együtt kell építeniök a szocializmust, és együtt kell boldogulniuk is

c) törekedni kell a magyar-román állami kapcsolatokat kiszélesítésére és elmélyítésére.

A további beszélgetés során szó esett a Magyar Autonóm Tartomány gazdasági fejlődéséről. A MAT gazdasági fejlődése az elmúlt évtizedben nem volt olyan mérvű, mint Romániáé általában. Ennek oka szerinte geológiai tényezők mellett az is, hogy nem fejlesztették eléggé a mezőgazdaságot, az úthálózatot és nem végeztek alapos geológiai feltárást. A magyar nemzetiségű kommunisták úgy érzik, hogy az utóbbiért ők is jelentős mértékben felelősek és ezért elhatározták, hogy felvetik a MAT ásványkincseinek gyorsabb feltárást. Egyik eredménye ennek az akciónak egy rézbánya felfedezése, amelynek helyére régi Mária Terézia korabeli adatok alapján jöttek rá.

A magyarországi ellenforradalmi események hatásáról beszélve Balogh elvtárs közölte, hogy a párt még az ellenforradalom kitörése előtt egy hónappal széles aktívát hívott össze Marosvásárhelyen, amelyen megtárgyalták a nemzetiségi kérdésben, főleg az iskolakérdésben végrehajtandó változtatásokat. Az indoka ennek az volt, hogy az erdélyi magyarság körében, főleg az értelmiségiek és a diákok körében olyan hangulat kezdett terjedni, mint Magyarországon. Az Irodalmi Újságból abban az időben Kolozsvárott több példány forgott közkézen. Csak a párt erélyes preventív intézkedései akadályozták meg, hogy komolyabb bajok nem történtek. Ez az aktív meggyorsított egy folyamatot, amely valójában már korábban elkezdődött Iosif Bogdannak, az asszimilációs nemzetiségi politika hívének eltávolításával a pártpolitikából. (Jelenleg Bogdan a Tudományos Ismeretterjesztő Társaság titkára.) Bogdannak az volt a nézete, hogy a nemzetiségek beolvadása természetes folyamat, amelyet nem kell és nem szabad megakadályozni. Hivatalos pártpolitikává ugyan ez a nézet soha sem vált, de a gyakorlatban, főleg az iskola politikában ezt a nézetet érvényesítették.

Beszélgetés folyt a Korunk szerkesztőségének munkájáról is. Balogh elvtárs közölte, hogy sokat vitatkoztak Meliusz József íróval, aki magyarországi látogatásáról visszatérve cikket akart írni a Korunkba Ilyés Gyula reakciós nézeteiről. Balogh és a szerkesztőség nem helyeselte, hogy romániai lap kezdje meg Ilyés Gyula leplezését és így beavatkozzék a magyarországi irodalompolitikába. A Korunk szerkesztősége egyébként arra törekszik, hogy frissebbé tegye a folyóiratot és megrövidítse az előzetes átnézés és jóváhagyás idejét. Ez eddig egy egész hónapot vett igénybe. Ezen úgy kívánnak segíteni, hogy az egyes cikkeket külön küldenek fel jóváhagyásra Bukarestbe.

Balogh Edgár jelenleg három tudományos munkán dolgozik. Témái: a Kossuth-Balcescu probléma, az 1907-es parasztlázadás osztrák és erdélyi vonatkozásai. Non György a Kossuth-kiadó részéről felkérte, hogy Romániáról írjon egy könyvet, de Balogh még gondolkodik, hogy nagy elfoglaltsága mellett belekezdjen-e ilyen nagy műbe. Végül köszönetét fejezte ki, hogy meghívást kapott a Nagykövetségtől a párt és kormányküldöttség tiszteletére rendezett fogadásra, sajnos a meghívót a fogadás után kapta meg.

(Keleti Ferenc)
nagykövet

FEJEZETEK A SZÉKELYEK 19-20. SZÁZADI TÖRTÉNETÉBŐL

1. Székely migráció és emigráció a dualizmus korában avagy: Hová tűnt 145 000 székely?

A történelem során annyi viszontagságban senkinek sem volt része, mint a magyarság székely ágának. Mátyás király óta küzd szabadsága visszaszerzéséért a székely nemzet, amely katonáskodás fejében adómentességgel és önkormányzattal bírt. Egymást érték a természeti csapások – az 1717–19-es pestis és éhínségidején csak Csíkban 11348 ember halt meg, az életben maradtak száma alig volt több 14 438 személynél. Háborúban a török, tatár, békeidőben a német tizedelte, végül több román rezsim tűzte ki célul elrománosításukat.

Akárhogy nevezzük azt a jelenséget, amelynek lényege, hogy a székelyek elhagyták szülőföldjüket: **bujdosásnak** – már Mihai Viteazul Havasalföldre menekült székelyekkel tört be Erdélybe –, **menekülésnek** az 1717–18-as éhínség, az 1763-64-ben a határőrvidék erőszakos szervezése idején, az 1848–49-es forradalom leverése után; **kivándorlásnak** a dualizmus korától napjainkkal bezáróan: Romániába, mert a határ kelet felé, a román fejedelemségekbe, majd a királyi Romániába a tömösi, ojtói, bodzai, tölgyesi, gyimesi szorosokon át mindig nyitva volt; Kelet és Nyugat-Európába, Amerikába, pótolhatatlan vesztesége a magyar nemzetnek, mert ők az idegen népek tengerében talán örökre elvesztek számunkra.

És bizony a Monarchia idején Székelyföld Bécstől, Budapesttől egyaránt messze esett. Az, hogy a székely nép nemes volt és szabad, nem jelentette egyúttal azt is, hogy az összes életfeltételek birtokában volt. Magyarország-

gal, de még Erdéllyel egybevetve is a 16 368 km²-nyi Székelyföldön volt a legkevesebb a mezőgazdasági termelésre alkalmas szántó és kert, és itt voltak a legnagyobb kiterjedésű erdőségek, amint az az 1. táblázatból is kitészik.

Amiből a székely családnak meg kellett élni 2-5 hold, 2-4 szarvasmarha, néhány háziállat, 50-100 juh, kiegészítő háziipar, közös legelő- és erdőhasználat volt. A földek állam által elrendelt tagosítása és arányosítása az ő hátrányukra történt: az 1884-es magyar-román vámháború az ő ipari termékeik romániai és balkáni forgalmazása elől zárta el az utat; hitelfelvétel esetében a bankok 10-22 százalékos kamatot kértek tőlük; az út- és vasúthálózat fejlettségi szintje rendkívül alacsony volt.

Székelyföld népének óvása azért lett volna fontos, mivel kivéve Maros-Torda megyét, döntő többségében magyarok laktak. A különböző népszámlálási adatokból világosan kitűnik: arányszámuk már a múlt században csökkenő tendenciát mutatott, ellentétben a románokkal, akik száma egyre nőtt. 507 községből 211 színmagyar volt, 7 községben a románok száma 99%-ot tett ki, 99-ben többségben voltak, 105-ben számuk 1% alatt volt. 212 községben szászok is laktak, de csak 5-ben alkottak többséget.

1880-1939 között Székelyföldön a természetes szaporulat 9,2 ezrelék volt, Magyarországon alacsonyabb: 8,7 ezrelék. Számokban kifejezve ez azt jelentette, hogy 1880–1930 között 145 000 lélekkel nőtt a székelyek száma. **Ez azonban csak 5 ezrelékes szaporulatot jelent! 10 ezrelékes szaporulat esetében 290-300 000-rel kellett volna nőjön a számuk. Hová tűnt 145 000 székely?**

A székelyek országának természeti-földrajzi viszonyai határozták meg a lakosság foglalkoztatottsági statisztikáját:

A székelység társadalma egyre inkább kezdte felvenni a csonkatársadalom arculatát: a tendencia ugyanis nem a polgárosodás, komolyabb humán és szakértelmiségi réteg (közép- és felsőszintű) kialakulásának irányába mutatott, mint más egészséges európai társadalmaknál, hanem az elproletarizálódás felé. Ezt a folyamatot azután 1920-tól minden lehetséges eszközzel siettetette a román rezsim.

2. TÁBLÁZAT

	Erdély	Magyaror.
a mezőgazdaságban	76,5 %	66,5 %
iparban	10,6 %	14,2 %
kereskedelemben, közlekedésben	1,8 %	5,5 %
egyéb	11,1 %	12,8 %

A 19. századtól a Székelyföldön jelentős számú munkaerő többlet jelentkezett, akik azonban csak a román királyságban, Óromániában találtak munkát. Az történt ugyanis, mint a korábbi századokban, amikor az erdélyi földbirtokosok szívesebben dolgoztattak román jobbágyokkal, parasztokkal, beleértve a havasalföldiek és moldvaiak behívását. Ezen kívül több száz szlovák igénymunkást szerződtek le Erdélybe – kb. ugyanennyi székely volt kénytelen Romániában munkát vállalni aratás idején; de például a Marosvásárhelyen a cukorgyárban is 450 szlovák munkás dolgozott –, és szintén ennyi volt azoknak a székely munkásoknak a száma, akik a bukaresti Mandrea gyárban helyezkedtek el. Székelyek dolgoztak Azugán, Pitestiben. Brailán a század elején, 4-5000-es Ploiestiben, 1200-1500-an Galacon és Konstancán.

A legnagyobb székely város: Bukarest volt. 1900-ban kb. 26 000-re emelkedett az itt élők száma, akkor, amikor ugyanekkor Marosvásárhelynek 17 284, Csíkszeredának 2622, Sepsiszentgyörgynek 8030 lakosa volt. A román főváros tele volt magyar nevet viselő cégtáblákkal, a Calea Mosilor külső részét a lakók származása után Csíknak nevezték. A hivatalos román forrásoknak 100 000 Erdélyből származó és Romániában élő magyarról volt tudomásuk. Ott igen elismertek voltak a „nyugatról” jött székely iparosok, kereskedők, munkások, mezei munkások, cselédek. Nem nagy dicsőség, hogy Ba-

1. TÁBLÁZAT

	Székelyföld	Erdély	Magyarország
szántóföld	22,7 %	28,5 %	47,8 %
kert	1,4 %	1,7 %	1,4 %
rét	15,9 %	15,2 %	9,7 %
szőlő	0,1 %	0,2 %	1,1 %
legelő	11,7 %	14,2 %	12,4 %
erdő	48 %	39,9 %	27,2 %

rabás Endre szerint Bukarestben fel lehet állítani a székely szakácsnő és a székely cseléd lány szobrát. Az pedig különösen nem, hogy a rosszlányok negyedében a megesett székely cseléd lányokat valamennyi román városban, kikötőben meg lehetett találni.

Folyamatos volt a kivándorlás a nyugati országokba is, amely 1903-ban tetőzött. Ekkor több mint 10 000 úti okmányt adtak ki a hatóságok. Pontos adataink vannak arról, hogy 1988-1913 között hányan hagyták el a Székelyföldet, és mi volt az úti cél (3. táblázat).

1902 augusztus havában Csík-Tusnádon az I. Székely kongresszus egyik legfontosabb vita tárgya az volt, hogy hogyan lehetne útját állni a kivándorlásnak, a székelység romlásának? Egyeséges álláspont alakult ki azzal kapcsolatban, hogy a résztvevők milyen teendők teljesülése mellett látták megmenthetőnek Székelyföldet. Ezek a következők voltak: a mezőgazdaság reformja, tőkebefektetés, kedvező hitelek, az úthálózat kiépítése, a kézműipar, háziipar támogatása, a székelyföldi kereskedelmi, közgazdasági egyetem felállítása, mindenekelőtt az iparosítás. Erre minden feltétel adott volt: az ásványkincsek gazdagsága (szén, vas, réz, ólom, stb.), és a munkaerő mindekelőtt.

2. Gazdasági felemelkedés és nemzetpolitika összefüggései Székelyföldön a XX. században

Székelyfölddel „a magyarság egy leg-erősebb és legszükségesebb védbástya-ja omlik össze, mely zuhanásában az egész magyar államot magával ránt-hatja.”

A gondolat Bethlen István gróf politikai pályájának legelejéről, tehát az 1900-as évekből származik. A székelység egyes kérdéseit tehát nem lehet regionális kérdés-ként kezelni, azok összefüggnek az összmagyarság nemzetpolitikai érdekeivel. Tény és történelmi tapasztalat is, hogy gazdasági önállóság, megerősödés nélkül nem léteznek sem személy, sem szervezet, párt, régió, nemzetiség vagy nemzet függetlensége. Ide meg a leg-tisztább erdélyi baloldali személyiség, Kurkó Gyárfásnak, a MNSZ elnökének szavai illenek 1947-ből:

3. TÁBLÁZAT

	Romániába	Németországba	Amerikába
Csik vármegyéből	152	2829	7
Háromszék megye	258	4476	4
Udvarhely megye	5881	3837	35
Maros-Torda megye	1790	1738	22
Marosvásárhely	219	45	1
összesen:	8300	12925	69

„... gazdasági alap nélkül minden munkánk a levegőben lóg... a gazdasági létalapjaink ellen intézett bármilyen támadás a népünk elleni támadással egyenlő.”

A helyzet orvoslására már az 1902-es tusnádi kongresszuson több tervezet született. Ezek többek között a következőket tartalmazták: a szövetségi mozgalom fellendítése, általában a mezőgazdaság fejlesztése céljából a pénzügyi feltételek biztosítása az állam részéről, telepítési politikával kivédeni a románok térhódítását, egy a kárpátaljai Egan-féle misszióhoz hasonlóan akcióval a Székelyföldön, azaz a térség kiemelt támogatásának biztosítása az állam részéről, támaszkodva a kis és középbirtokosságra és az értelmiségre, mint irányító szellemi vezetőkre. Ahogy szintén Bethlen mondotta 1907-ben Marosvásárhelyen: az erdélyi magyarság restaurálását a Mezőségeen és a Szamos mentén kell kezdeni, (azóta a Mezőség számunkra elveszett a román tengerben)

Néhány évvel később az 1914-ben az erdélyi ellenzéki pártok közös szervezetének, az Erdélyi Szövetségnek

(ESZ) háború utáni programja gazdasági fejezetében a vasút hálózat fejlesztése és egy olyan, földosztással is számoló birtokpolitika állt a középpontban, amely egyszer és mindenkorra megoldja az erdélyi magyar földműves társadalom gondjait. Megjegyzendő az ESZ programja foglalkozott Magyarországgal és az összes román részek, tehát Regát vámuniójával. Az ESZ programja a győzelemre készült. Helyette jött a vereség. Magyarországra, a magyar birodalomra a nagyhatalmak és a környező országok is „halál rá”-t kiáltottak, ha képletesen is. Ilyen körülmények között természetesen szó sem lehetett gazdasági megerősödésről Erdélyben 1920 után.

Regátban 1921-ben földreformot hajtottak végre, a kisajátítás alsó határa: 100 hektár volt, és összesen 2 millió hektárt alig érte el. Erdélyben földelkobzásról lehet beszélni. Itt a kisajátításnak nem volt alsó határa és kb. 8-10 millió hektár földet sajátítottak ki. A cél az volt, hogy 1. minél több jogalapot találjanak a kisajátításra, 2. a román paraszti birtokok növelése és közös legelők létesítése mellett a köz-

Erdélyi főúri viselet a XVII. század második felében. 1. Haller István (†1657) küüllői főispán és Erdélyország generálisa; 2. Haller Gábor (†1663) zarándi főispán; 3. Haller János (†1697); 4. Erdélyi és havaseltvi főúr (Mihály havaseltvi vajda arcképe után); 5. Haller Péter (†1650 körül); 6. Ifj. Haller Péterné Bethlen Zsófia;

tulajdonnak nyilvánítottak minden olyan területet, amely a román nemzeti ipar fejlesztésének céljait szolgálták, 3. földreform címén elősegítették a románság városiasodását, azaz a román tömegek megjelenését, az erdélyi városokban.

Érdeemes megnézni a tejes kisajátítást milyen esetekben írta elő a törvény:

- Idegen államok alattvalóik.
- Az abszontisták birtokai.
- Az összes falusi birtokok és városi kültelkek, amely jogi személyek (alapítványok, testületek, intézetek, templomok, egyetemek, városházák, iskolák, vármegyék stb.) birtokában vannak.
- Az örökbéri szerződés alapján használt földek akár be vannak ültetve akár nem.
- Azok a földek, amelyeket bérleti szerződés alapján a falusiak használtak, a rajta lévő házakkal, malmokkal stb.
- A koronauradalmak, alapítványok, köz és magánszemélyek birtokai, az örökjogon tulajdonban lévő földek, azok a falusi birtokok, amelyeket 5 éve bérelnek.
- A távollévők falusi földje.
- Az erdők.

A székelységet különösen érzékenyen érintette a csíki Magánjavak, a csíki közbirtokosság 64 000 hektár kisajátítása amely a Népszövetség elé is került.

Amikor 1926 októberében Gyergyószentmiklóson összeült az Országos Magyar Párt újonnan felállított közgazdasági szakosztálya, Gyárfás Elemér elnöki beszédében azzal is indokolta az erdélyi magyarság gazdasági megerősödésének fontosságát, mivel csak így képes a magyar intézményrendszerét iskoláit stb. fenntartani. Az erdélyi magyarság önmegtartó feladata igényelte tehát a magyar társadalom megszervezését, mégpedig intézményes formában. Lásd a közjogi, közművelődési, gazdasági intézményeket és szervezeteket. Mivel a magyarság 73%-a falun élt, ezért vált különösen fontosá a magyar földműves társadalom megszervezése, tevékenysége szakmai, egészségügyi, kulturális színvonalának emelése. A mezőgazdasági, kereskedelmi, pénzügyi panaszokat egyúttal kisebbségi sérelemként kezelték.

Az előadások aláhúzták – 1945–47 közötti helyzetfelmérések ugyanezt mutatták – egyenlőtlenség mutatkozott a hitelnyújtás, vetőmaggal, gépekkel való ellátottság tekintetében Erdély és a Regát vonatkozásában. A telekpekuláció is a kisebbségek rovására

történik. Az iparosítással kapcsolatos tennivaló átgondolását, beleértve a szakoktatást, azért találták szükségesnek, hogy megakadályozzák a magyarok elvándorlását Románia területére, különösen ami a székely vidékekről történő belső migrációt illeti. Aki Regátban talált munkát, esetleg családot alapított, az nem igen tért vissza. Így lett a két világháború között Bukarest a második legnagyobb magyar város. Magyar házmesterek, szakmunkások, házvezetőnők, cselédek és székely prostituáltak városa.

Referátumok hangzottak el a mezőgazdaságról és állattenyésztésről, a szőlő bortermeletről, háziiparról, az iparos és szakmunkásképzésről, a falvak kulturális életének felemelkedéséről, népkönyvtárak, gazdasági előadások, és természetesen – elsőként is említhettem volna – a hitel, termelő és értékesítési és fogyasztási szövetkezeti mozgalom felfuttatásáról. Amelyet mint általános gyógymódként kezeltek a romániai magyar, közelebből a földműves társadalom megerősödése, stabilizálása érdekében.

Megjegyzendő: a szövetkezetek 1929-ig a budapesti központok alapszabályai szerint működtek, és nem kaptak anyagi támogatást a román államtól. 1929-ben a Maniu-kormány alatt hozott szövetkezeti törvény engedélyezte a nemzetiségi alapon felállított szövetkezetek működését, így a magyart is. A román bankoktól tehát 1929–30-ig nem kaptak pénzt, a magyar magánbankok magas kamatra adtak kölcsönt. Ennek ellenére 1931-ig létezni tudtak. 1931–34 között a mezőgazdasági adósságot rendező törvény ideje alatt a hitelélet szinte megállt. Ez meghozta a maga negatív következményeit.

1933-ban az OMP nagygyűlésén kiadták a jelszót: a szövetkezeti mozgalom fejlődése nélkül a kisebbségi lét fejlődése is bizonytalan. A 30-as évek közepén:

Hiteliszövetkezetek:
magyar 300
román és német: 500
Taglétszám: 100 000 fő
Termelő és értékesítő: 171
Fogyasztási: 300
Taglétszám: 70 000 fő

Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület (EMGE) 1884 óta kiemelt szerepet játszott Erdély gazdasági életében. Jelentősége a hatalomváltás után természetesen nőtt meg. A fordulat 1936. virágvasárnapján következett meg a szervezett életében, amikor Szász Pállal megválasztott új vezetőség a megújulás jegyében kimondotta: a magyarság népi élet fejlődésének feltétele a társadalom megszervezése, amely a gazdasági előrehaladás által

lesz megalapozott. A magyar gazda kötelessége: fejlett mezőgazdasági, állattartási tevékenységet folytatni, megerősödni, szervezkedni, intézményrendszere hálózatával beszöni Erdélyt. A földtulajdon nagyobb része a törpebirtokosok, kisgazdák kezén volt, Szász Pál szerint ők az alapja a szűkebb értelemben a gazdatársadalom, tágabb értelemben az erdélyi magyar társadalom megerősödésének. Az EMGE központjai: Nagyvárad, Pusztakamarás és Marosvásárhely voltak. Kb. 50-60 000 főt tett ki az EMGE és a gazdakörök tagsága.

3. Az erdélyi gazdasági élet egyes kérdései Groza álkormány 1945-1947 között

Az MNSZ elnöke, Kurkó Gyárfás szeme előtt egy erős, független nemzeti társadalom képe lebegett. Jogos igénynek tartotta, hogy az állam anyanyelvű iskolákat, sajtót, színházat stb. tart fenn a magyarságnak, és pontosan felismerte, hogy akárcsak a két világháború között a magyar gazdasági intézmények a nemzetvédelem alapbástyái, kell legyenek. Ezért ameddig halvány lehetőség mutatkozott, tehát a baloldali fordulatig – l. a román baloldal állítólagos győzelmét 1946 novemberében –, nemzetközi téren a békeszerződés aláírásáig, a magyarság képviselői óriási erőfeszítést tettek a magyar intézmények fennmaradása érdekében. Tekintettel arra, hogy hivatalosan csak a kommunista párt befolyása alatt álló MNSZ-t ismerték el, főleg e szervezet törekvéseit vehetjük számba. Ebben a szűk periódusban 45-47 között még teljesíteni tudta nemzetvédő szerepét.

Az MNSZ első, 1945 májusi kongresszusa után számba vették a magyar gazdasági intézményekkel kapcsolatos legfontosabb teendőket, és pontokba foglalva terjesztették a kormány és az állami szervek felé. Elsőrendű panaszuk a 45-ös agrárreformhoz kapcsolódott. Több mint egy millió hektárt osztottak ki 900 000 személy között, a nemzetiségek összesen 10%-ot kaptak. Pl. Bonchidán, ahol a lakosság 45%-a magyar volt a kisajátított földnek mindössze 10%-át kapták meg, de Kolozson a 135 magyar igénylőből egy sem jutott földhöz. Ugyanez volt a helyzet a telepésfalvakkal. Az elhagyott német portákra telepítéssel, 1945 folyamán 9 német faluba 64 magyar családot akar-

7. Id. Haller Péterné Tarnóczi Sára (1670 körül); 8. Haller Zsigmondné Kendy Krisztina (1650 körül). Az eredeti a szoknya narancssárga, fején recés főkötő van; 9. Haller Pál (†1685) küllői főispán második neje, Barkóczy Judit; 10. Haller János (†1697) kincstárnok és tordai főispán neje, Kornis Katalin; 11. Haller István (1657) küllői főispán első neje, Kendy Judit

tak telepíteni, de azt a románok megakadályozták, a példák pedig számosak. A CASBI jogkörébe tartozott sérelem volt, hogy a harci cselekmények miatt eltávozó ingó és ingatlanok elkobzásra kerültek. 1945-től ismét kezdetét vette a küzdelem a Csíki Magánjavak visszaszerezéséért jogos tulajdonosoknak.

1946 január elején Székelyudvarhelyen a Székelyföld legfőbb problémája, a mezőgazdasági termelésre alkalmas földhiány okozta elvándorlás megszüntetésére, az erők fogyása miatt létszükséggé vált iparosítás végett Székelyföldi Bányászati Intézet alakult Erdély valamennyi magyar bányászati és ipari szakembere részvételével. Januárban tartotta ülését az MNSZ gazdasági szakosztálya is, ahol a súlyos kifogások között merült fel, hogy a magyar szövetkezetek nem részeseinek vetőmag- és állattellátásban, egyetlen magyar állatorvos sem működik Erdélyben, ugyanakkor itt a legnagyobb és magyar lakosságot sújtja elsősorban a beszolgáltatás.

Ezt követte január végén Marosvásárhelyen az EMGE választmányi ülése. A 100 000 tagot és az 1100 gazdákört 600 küldött képviselte, amely mintegy előkészítette az EMGE centenárium ünnepségét, ahol új vezetőséget választottak, és tudomásul vették, hogy a megszüntetést kivédendő – román részről a magyar nagybirtokosok képviselői szervét látták az EMGE-ben – az MNSZ politikai védnökséget vállalt felettük. Ezzel azonban reményeikkel ellentétben, sem a mellőzést sem a felszámolást nem tudták elkerülni.

Miről is volt szó tulajdonképpen? Amint Kós Károly az 1946. áprilisi Marosvásárhelyen tartott szövetkezeti kongresszus előkészületeinek időszakában megállapította: az árú ellátást monopolizáló román szövetkezeti központ, az INCOOP másfél éve teljesen mellőzte a törvényesen működő szövetkezeteket és tevékenységüket ellehetlenítette, a 80 fős Csíki Erdőgazdasági Szövetkezetet megszüntette. Korparich Ede, a Hangya elnöke: a magyar szövetkezetek ügye: lét vagy nemlét kérdése. Lakatos István: nem felel meg a demokrácia elvének az INCOOP erőszakos beolvasztási tendenciája. Kurkó: a magyarság a közteherviselésben elől jár, más téren másodrangú állampolgár. A kongresszuson nagy súlyt kapott a kérelem: ne kényszerítsék be a magyar szövetkezeteket a román központokba, kapjanak adókedvezményt, a Kaláka fogyasztási szövetkezeti központ – 460 fogyasztási és értékesítési, 64 hitel, 5 tej, 8 vegyes szövetkezett tartozott alája – kapja vissza a marosvásárhelyi sörgyárat, a Hangya viszont a hűtőházát és a bortárolót, a tejszövetkezetek tagjai a beszolgáltatott tejtermékekért kapjanak iparcikket, a Szövetkezeti minisztériumba nevezzen ki magyar tisztviselőket is.

Erdélyben természetesen 1946 nyarán az élet nemcsak a gazdasági intézményekben forrongott: ekkor dolgozta ki az MNSZ a magyarság közigazgatási autonómiáját is magába foglaló nemzetiségi törvénytervezetet, - tudni kell természetesen, hogy a magyarság leszerelésére bízta meg ezzel a Groza-kormány a párizsi béketárgyalások időszaka-

kában. A törvénytervezet kimondotta: abban az esetben ha egy tömbben él, mint például a székelyek, akiket a választási küzdelemben a Maniu-féle Nemzeti Parasztpárt azzal is biztatott, hogy Székelyföldön magyar zászló leng majd és magyar csendőrt tart rendet, számukra biztosított az autonómia.

Látszólag, 1946 májusában Brassóban az Országos gazdasági konferencián újabb előrelépés történt azzal, hogy megalakult csúciszervként a Romániai Magyar Gazdasági Tanács, hogy az elvi síkon vegye kezébe a magyar gazdasági élet irányítását Romániában, valamint megalakult a Horizont nevű részvénytársaság, ugyanennek a gyakorlati irányítására, mindenekelőtt a tőke mozgásának elősegítésére, a termelés megszervezésére és értékesítésére, s elsőként kellett volna említeni: Székelyföld kincseinek kiaknázására, az iparosításra. A RMGT feladata lett volna a magyarság gazdasági helyzetének felmérése, a magyar érdekeltségű vállalatok védelme és fejlesztése, a kezdeményezések közvetítése a kormány felé, a gazdasági jellegű kormányintézkedések végrehajtása. 1946 június elején megalakult a Gyergyói Fakitermelő Erdőtulajdonosok Szövetsége a kőbányák kezelésére, és a fakitermelés kézbevitelére.

Nem sokkal ezt követően, 1946 nyarán a magyar szövetkezetek léte került veszélybe azzal, hogy az INCOOP rendeletet adott ki, mely szerint csak azok a szövetkezetek maradhatnak meg a jövőben, amelyek növelni tudják alaptőkéjüket. Erre hivatkozva rögtön 40 hitel és tejszövetkezetet számolt fel.

Amikor 1947 elején Kurkó Gyárfás meghatározta az MNSZ munkatervét, elsősorban a gazdasági típusú feladatokra helyezte a hangsúlyt. Nemcsak azért, mert hivatalosan 1947 a „gazdasági csata” évének számított, hanem az MNSZ függetlensége biztosítása érdekében. Mindenekelőtt a szövetkezetekre gondolt, amely ellen – mondotta – két éve „valósággal idegháború folyik”. Felmerült a borvíz hasznosítása, a gazdaságtanfolyamok hagyományának felelevenítése, a gyorssegély kiutalása az MNSZ kasszájából a 46-os aszály sújtotta székely megyéknek. Szóba került még, hogy a magyarok iparendeléjének felülvizsgálásakor szabálytalanságok merültek fel, csak Kolozsváron 109 iparostól vették el az engedélyt, a magas adók, hogy a magyar bankok vagyonát nem szabadította fel a CASBI. Ekkor még elég jelenős volt az Erdélyt beszövé magyar bankhálózat különböző kisebb helységeiben lévő fiókjával. Arról is megállapodtak: a 47-es költségvetési vitán az MNSZ, melynek 42 képviselője volt a román parlamentben 12%-ot igényel a magyar intézményeknek.

Mikklósvár – a kastély délkelet felől

Reményt veszve

1947 áprilisában a Kaláka Szövetkezeti Központ marosvásárhelyi közgyűlésén azonban kiderült, hogy az INCOOP január óta újabb 40 szövetkezetet számolt fel, többek között a 800 tagú Csíki Erdőgazdasági Szövetkezetet, székházát pedig elvette. Ugyanebben a hónapban Csíkszeredán a Székely Közbirtokosság I. kongresszusán a székely vármegyéket képviselő itt megjelent 300 gazda azért gyűlt össze, hogy őseik javaiból végre részesülhessenek az új román demokráciában, hiszen az adatok szerint egyetlen megélhetési forrás az erdő volt, és egykor a székely közbirtokosságnak 651 000 hektár volt a tulajdonában, Románia erdőterületének 11%-a ami az éves fenyőkitermelés L-ét adta.

Derült égből villámcsapásként hatott, mikor 1947 júniusában nyilvánosságra hozták, hogy a Kaláka és a Szövetség szövetkezetek igazgatósága úgymond kérte a felvételét a román központba. A valóságban szó sem volt annak az ígéretnek a teljesítéséről, hogy megtarthatják függetlenségüket. Sokkal inkább arról, hogy a teljes vagyonnukra rátette a kezét a román központ. Ezzel párhuzamosan megkezdődött a magyar szövetkezeti vezetők, valamint az EMGE vezetőségének politikai üldözése. Kurkó Gyárfás hiába érvelt az MNSZ III. kongresszusa előkészítése előtt, 1947 novemberében, hogy nem szabad hozzájárulni az európai színvonalú magyar szövetkezetekhez és a jó magyar szakembergárdához. Hiába. Vasile Luca az RKP részéről ahhoz a feltételhez kötötte Kurkó maradását az MNSZ elnöki tisztségében, ha lemond a magyar gazdasági intézmények önállóságáról. Ezt azonban, pontosabban a következményeket,

hogy fel kell adni azt a koncepciót, hogy a magyarság önerejére támaszkodva, intézményrendszerének bástyái mögött őrizheti, fejlesztheti nemzeti önazonosságát, és ehhez elengedhetetlen a gazdasági alap, a gazdasági függetlenség, Kurkó nem vállalta. Jött helyette más, Kacsó Sándor népi író, jöttek még mások, akik hajlandóak voltak teljesíteni, sőt túlteljesíteni ezúttal kommunista színben jelentkező román hatalom utasításait.

A békeszerződés aláírása Románia javára, a hidegháború megjelenése a nemzetközi politikában – a világ két részre szakadt, a hidegháború kezdetén vagyunk –, az egypártrendszer kialakulása a szovjet szatelit államokban, majd a szabad és a népi demokratikus országok között, Jugoszlávia kizárása, mind a romániai nemzetiségi politika leépülését eredményezte először az intézmények önállóságának megszüntetésével, amely a román-magyar intézmények egyesítésével zajlott, a kirázásokkal, majd a politikai üldözésekkel, kitelepítésekkel és hosszú-hosszú évekre szóló börtönbüntetéssel, kényszermunkatáborral, nehéz börtönnel, a romániai magyar koncepció perек következtében.

Ennek nyitánya, egyben a kommunista párton belül a szélsőséges irányzat, az osztályharc megindulásának volt a kezdetet Luka László ama 1947 május 2-iki cikke a kolozsvári Igazságban. „Nem igazi demokrata az, nem a népi erők demokráciája megerősítéséért küzd, aki csak általában beszél a reakció elleni harc szükségességéről, de nem talál, nem akarja felismerni az ellenséget az EMGE, az EMKE, a Dalosszövetség vezetői között, az MNSZ egyes vezetőiben, a Bolyai Egyetemen, a folyóiratoknál... Ha a romániai magyarság eltér a román nép politikai, gazdasági, kulturális életétől és harcá-

tól, akkor az elszigetelődés végzetes veszedelmébe döntheti”. Ismerős szavak? És nem is olyan messzi történelmi távlatból? Mondjuk úgy két – három év távlatából?

Visszatérve: félelmetes és pontos jóslat volt ez. Ugyanis ugyanebben a sorrendben indultak meg a tisztogatások, a magyar intézmények megszüntetése amely ekkor kezdődött, 1947-ben és befejeződött 1959-ben a romániai magyar felsőfokú intézmények megszüntetésével. Még 1947-ben leváltották az EMGE éléről Szász Istvánt. Nem kímélték az Erdélyi Múzeum Egyesületet sem, György Lajos, Balogh Artur, Venczel József és mások – a sor igazán végtelen – mint hétpróbás gazemberek, megcsontosodott reakciócsok, népellenes elemek, az erdélyi magyar revizionizmus képviselői jelentek meg az újságcikkekben, a közvélemény előtt, Balogh Edgár, Tamás Gáspár, Gáll Ernő, Erdélyi László, Bányai László és mások tolnának jóvoltából. Szerencsére ez ma már a múlté. A múlté?

Sajnálatos: az elmúlt száz év alatt, a különböző társaságok, társulatok, egyletek programjából vajmi kevés valósult meg. 1914-ig a központi segítség volt igen szerény. 1920-tól napjainkkal bezárólag elmaradt az iparosítás. Amikor 1970-ben megindult, nem az öslakosok, a székelyek látták hasznát, hanem a betelepített románok. Úgy látszott még a 90-es évek végén, hogy számukra sincs más megoldás, mint a gyérülő ingázás, elvándorlás Románia más, túlnyomóan románok lakta területeire, a kivándorlása a házastárs jogán Németországba, Svédországba, Izraelbe, az áttelepülés Magyarországra. 1890 és 1940 között 101 789 székely hagyta el szülőföldjét. Ha belegondolunk, hogy az elmúlt 100 esztendőben hányan fogtak vándorbotot a kezükbe, akkor igazat kell adni annak az állításnak, hogy „valamennyi székely falunak a világon megvan valahol a megfelelője”. A felelősség emiatt csak részben hárítható el rólunk magyarokról.

Ma, az Úrnak 2003. esztendejében, úgy tűnik, a székelyek megunták, hogy a régi dicsőségükön, szabadságukon és függetlenségükön keseregjenek. Azt mondták: elég! Elég, hogy a székely nemzet morzsolódik, fogy, elhagyja szülőföldjét, átadja vendégnek, idegennek. Úgy tűnik, a székely nemzet talpra áll, és példát mutat az egész magyarságnak. Ha így lesz, akkor tudomásul kell venni: a magyarság Napja Keleten kél! Székelyföld – s talán egész Erdély és a többi nemzet rész – akárcsak a közép-korban a nemzeti egység, nemzeti gondolat bölcsője lesz.

Isten adjon hozzá erőt, erőt az egységhez!

Lipcsy Ildikó

JANICS KÁLMÁN (1912-2003)

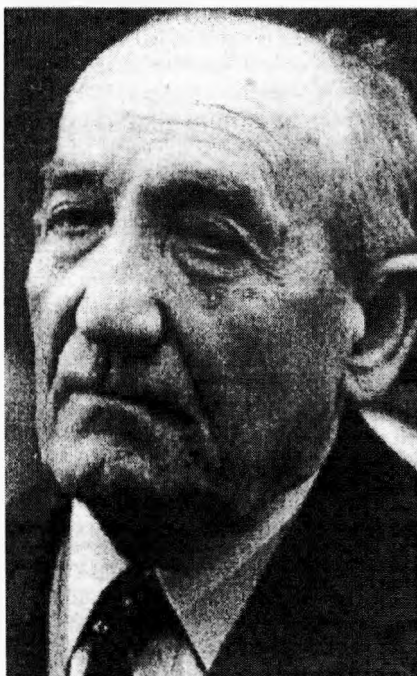
Dr. Janics Kálmán orvos és közíró 2003. augusztus 20-án 91 éves korában Nyitra megyében, vágkirályfai otthonában molsolygó arccal, csendben elhunyt. Ebben a családi házukban született és halt meg, a szemközti katolikus templomból 10 és annak temetőjében lévő családi sírjuktól 20 méterre. Íme a jelkép: hűség a szülőföldhöz! Édesapja kántortanítóként Esztergomból került ide a vágkirályfai kanonok-plébános nagybátyja meghívására. Édesanyja Dunaszerdahelyről származik.

Janics Kálmán az orvosi diplomáját Pozsonyban, a Komensky Tudományegyetemen 1936-ban szerezte meg. Első munkahelye a Vág völgyében Trencsén város volt. 1938 őszén a Felvidék magyarlakta részének békés visszacsatolásakor a Kis-Duna északi partján fekvő Nádszegre került (18 km-re délre Vágkirályfától) körorvosnak. A második világháború után orvos felesége szülőföldjének közelében Jolsván eleinte magánorvosként praktizált. 1978-ban hazaköltöztek Vágkirályfára a szülői házba, ahonnan nyugdíjasként a vágsellyei vegyikombinátban rövid ideig üzemi orvos volt.

1945-ben a csehszlovák állam visszaállításakor a magyarok üldözésének megkezdése idején a nyitrai Népbíróság elé idézték. Nem ítélték el, mert azok a nádszegi baloldali érzelmű emberek, akiket a háborús években az internálástól megmentett, kiálltak mellette.

Janics Kálmán orvosi gyógyító munkáját mindig közmegelegedésre végezte, de emellett nagy érdeklődéssel fordult a felvidéki magyarság sorsa felé. Az abnormális politikai események, a felvidéki magyarság súlyos, tragikus meghurcolása készítette a megfigyelői és elemző munkára. 1948-ig, a prágai kommunista puccsig, magánorvosként olyan anyagi helyzetben volt, hogy minden fontos könyvet, napilapot, folyóiratot megvett. Evek során sok dokumentáció gyűlt össze, s ebből kiemelkedően fontos volt az 1945-48 közötti évek publikációja, mert akkor még Csehszlovákiában többpártrendszer és viszonylagos demokrácia, sajtószabadság volt.

Logikus gondolkodása és nagyfokú bátorsága a legkényesebb témákban és eseményekben segített kideríteni az igazságot. Közírói stílusa tömör, határozott, lényegretörő volt és állításait mindig dokumentumokra alapozta. A politikai „meséket”, feltevéseket mellőzte. Az 1945-48-as időszak után 1967-68-as politikai erjedés tette lehetővé, hogy az ottani magyar sajtóban megszólaljon. Cikkei jelentek meg a pozsonyi

Janics Kálmán

Új Szóban, majd Budapesten az Agrártörténelmi Szemlében, az akkori főszerkesztő dr. Für Lajos (az Antall kormány honvédelmi minisztere, majd történészként ma Budapesten egyetemi tanár) biztosított helyet lapjában a csehszlovákiai magyar kisebbség hátrányos sorsáról készített írásoknak. Későbbi években cikkei jelentek meg nyugaton az Új Látóhatárban, Budapesten a Magyar Nemzetben, a Valóságban, az akkor még ellenzéki Beszélőben is. Rengeteg levelezett, írásai saját írógépén készültek, jól tudott gépelni. Sok elemző írása jelent meg néha csak stenciles sokszorosításban, vagy csak írógépen indigós másolással. Ha más lehetősége nem volt – orvosi fejlődés levélben, írásának származási hitelessége érdekében – 100 példányban is terjesztette fontos írásait, saját postaköltségén Pozsonytól Árcsernyőig terjedően.

Sok írása közül kiemelkedik három könyve.

A híressé vált, több nyelven megjelent művét: „A hontalanság évei, A magyar kisebbség a második világháború után 1945-1948” címmel Jolsván írta a 70-es évek közepén. A diktatórikus rendszer miatt előrelátóan óvatos volt, mert művének kéziratát hat példányban gépelte többszáz oldal terjedelemben! Ezeket nem tartotta együtt, hanem különböző helyeken őrizte. Az események igazolták óvatosságát. 1976-ban indult el kéziratának első példánya. Futár hozta volna Budapestre Illyés Gyulának. A csehszlovák vámosok Hernádsányban elkobozták. A kassai politikai rendőrség kezébe került. Volt végre konkrét bizonyítékuk, ezért megkezdődött Janics Kálmán zaklatása, megfigyelése, főleg a Pozsonyligetfaluban 1945 nyarán a csehszlovák katonaság által lemeszárolt 90 székelyföldi magyar levante tragédiájának publikálása miatt.

A kézirat második példányát sikerült Illyés Gyulának Budapestre eljuttatni, aki rendkívül fontosnak tartotta, hogy a nagyjelentőségű kézirat könyvként is megjelenjen nyugaton. Amikor Janics Kálmán Tihanyban meglátogatta Illyés Gyulát, aki megígérte, hogy először ír a könyvhöz. Az előző 19 oldalt tett ki. E kéziratot budapesti értelmiségiek egy évig visszatartották, ültek rajta, sőt ki akarták törölni a pozsonyligetfalui levante tragédiájáról szóló részt.

1978-ban Janics Kálmán Rév-Komáromban Jókai szobránál kért találkozót. Tájékoztatót kívánt, hogy kéziratával mi történik Budapesten. Arra kért, hogy a továbbítást sürgessem meg. Hazatérve elmentem Illyés Gyulához és segítségét kértem. Ennek hatására a kézirat végre elindult nyugatra, de Hegyeshalomnál gyanús körülmények között a magyar vámosok kezébe került. Üzentem Janics Kálmánnak, aki a harmadik kéziratot Jolsváról Koren Margit ismerősével (édesanyja a páciense volt) egyenesen lakásomra küldte. A kéziratot elvittem Kéri Kálmán barátomhoz (az Antall kormány idején rehabilitálták, visszaadták honvédtiszti rangját, illetve vezérezredesként rehabilitálták, majd az MDF képviselője, a Parlament korelnökeként nagyon intenzív munkát végzett, főleg a honvédség és a recski rabtársai érdekében). Kéri Kálmán a kéziratot egy japán diplomata barátjára bízta, aki diplomáciai metességet élvezve, sikeresen eljuttatta a kéziratot Svájcba az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetemnek Bernbe. Az első kiadás magyar nyelven 1979. október 26-

án Münchenben jelent meg, majd ezt követte 1980-ban a második kiadás. A harmadik kiadás angol nyelven dr. Borsody István professzor fordításában New Yorkban a Columbia University Press kiadásában 1982-ben jelent meg. A negyedik kiadás megint magyar nyelven, Kunszabó Ferenc kezdeményezésére a Hunnia kiadásában Budapesten 1989-ben jelent meg. Az ötödik kiadás szlovák fordításban 1992-ben a dunaszerdahelyi cserkésznyomdában az Aureum Liliumban készült. Az előszót Miroslav Kusy prágai professzor írta.

A könyv szlovák neve: *Roky bez domoviny*. A hatodik kiadás CD lemezen 80 magyar és kárpátmedencei angol nyelvű könyv között jelent meg. Ezt a kanadai magyar öregcserkészek Holló csapata Magyaródy Szabolcs vezetésével adta ki és eljuttatták Brüsszelbe és Strassbourgba is az EU politikusainak és parlamenti képviselőinek. A CD lemez előnye a nyomtatott könyvvel szemben, hogy sok könyv is ráfér, mégis a terjesztési ára csak 1,5 USD, vagyis körülbelül 350 Ft/db...! Reméljük, hogy végre az EU politikusai is megismerik a magyarság tragédiáját, amelyet 1920-ban a trianoni palotában erőszakoltak ránk, majd 1947-ben Párizsban még súlyosabbá tették.

Brutális módon járt el velünk Csehszlovákia és az önállóvá vált, de az EU-ba igyekvő Szlovákia se tudott még fél évszázad után sem a magyarellenes pánszláv koncepciótól megszabadulni, s ha a nemzetközi politikai érdekek miatt néhány kormányzati gesztust fel is mutat, a szlovák iskolákban, a sajtóban és a közélet formálásában továbbra sincs igazi megbékélésre mutató hajlam.

1938 nyarán Jugoszláviában, a szlovéniai Bledben Magyarország a kisantant államokkal normális kapcsolat kialakításra törekedett, ami miatt Hitler megdühödött ránk, méginkább amikor követelésére nem voltunk hajlandók Csehszlovákiát megtámadni. Ha 1918-ban, majd 1920-ban Prága és Pozsony a kölcsönös békés egymás mellett élés szellemében elfogadta volna a reális néprajzi határt, együttműködés alakulhatott volna ki a két ország között. Ők azonban nem akartak békés viszonyokat teremteni, Duna és a vasútvonalak stratégiai előnyére volt szükségük, békés együttműködés helyett. Pozsonytól Kassán, Beregszászon át a vasútvonal miatt 1 millió tömb-magyar csapatot el, hogy a fegyvertelen Magyarországot meg tudják fojtani, tönkre tenni. A határvonal mentén ezernyi géppuskás betonbunker épült, hogy a trianoni határt meg tudják tartani. Már akkor 1920 utáni években 100 ezer magyart üldöztek ki a Felvidékről. 1938-ban valóban 80 ezer cseh tisztviselő, katona, rendőr és

csendőr hagyta el a Felvidéket, de a magyar állam a hazatérésükhöz vasúti kocsikat adott. Nem a MÁV tehet róla, hogy a határon, s Szlovákián a bútorokkal átment vagonok sose érkeztek meg a Cseh-Morva Protekturátusba... S végül: az 1944 augusztusi beszercebányai szlovák felkelés leveréséhez a német SS hadosztályoknak a honvédség nem nyújtott segítséget, sőt Horthy kormányzó úr ezt egyenesen megtiltotta. Ezek után nem értem a magyarság elleni dühödt gyűlöletet ezért. Az a szomorú a felvidéki magyarság tragédiájában, hogy az EU a sok jogsértéssel szemben közönyös, mert ők csak a békés együttműködést a jogsérelmek orvoslása nélkül kívánják. Feltételezem, hogy a nyugati országok kisebbségeinek problémái (például baszkok, észak-írek) irritálják őket, s azt hiszik, hogyha közönyösek a mi gondjaink iránt, akkor a béke az EU-ban biztosítható. Nagy lesz a tévedésük, mert a kisebbségi probléma megoldatlansága, orvoslás nélküli asztal alá seprése majd az EU legnagyobb csődjévé fog válni...

Janics Kálmán másik jelentős könyve az *„Eltévedtünk Európában”*. Ebben 212 oldalon 36 publikációját foglalta egybe. Csehszlovákia, majd Szlovákia demokratikus átalakulásának gondjairól és a magyar kisebbség helyzetéről ír. Ez Pozsonyban 1994-ben a Madách kiadó gondozásában jelent meg, de elfogyott, és újabb kiadására még nem került sor.

Janics Kálmán harmadik könyve: *A kassai kormányprogram és a magyarság „kollektív bölcsessége”* címmel Pozsonyban 1994-ben jelent meg a Pannónia Kft. kiadásában. Ezt a fontos munkát idegen nyelveken, elsősorban angolul is ki kellene adni, hogy az EU politikusai megismerjék. De magyar nyelven újra ki kéne adni, és minden magyar politikusnak, történész tudós, történelem tanárnak el kéne olvasnia, hogy lássák mi a valóság a mai napig tartó ködösítéssel és mellébeszéléssel szemben.

Most csak a lényegesebb megállapításokat ismertetem; javasolom a könyv elolvasását. Az 1944 augusztusi szlovák felkelés egyik fontos célja a felvidéki magyarság rövid úton, katonai erővel történő kiűzése volt, hogy mire a békekonferencia összeül, már kész helyzet előtt álljanak. A felkelés két SS hadosztály hadművelete során gyorsan összeomlott, de nem csak ezért, hanem Sztálinnak az volt az érdeke, hogy ne a londoni kormány nemzeti érzelmű polgári irányzatú tábornokai érjenek el sikert. A helyzet hasonló volt a lengyelek varsói tragédiájához. Golian és Viest tábornokot a szovjet KGB a hegyekből lecsalta és a németek kezére adta, akik a helyszínen mindjárt agyonlőtték őket. Csak ezután indulhatott meg 1944. október 6-án Svo-

boda cseh kommunista tábornok hadosztálya Galíciából a Duklai hágón át Kassa felé. A felvidéki magyarok azért maradhattak meg otthonukban, mert a szovjet hadsereg nem akarta a Kárpátokban az erődvonalunkat megostromolni, mert sokkal több és nagy sikert ígért Románia átállása. Így a szovjet hadművelet délről észak felé mozgott. Nem volt hová menekülnie a felvidéki magyaroknak szemben a szeptemberi németekkel, akik Németországba futottak. Ha Horthy hadserege átáll („úgynevezett kiugrásról” szó se lehetett, ez csak történészek agyában született meg), akkor a szlovák partizán alakulatok Svobodához csatlakozva, könnyen kiűzhetnék volna a magyarokat. A hadműveletek azonban lelassultak, a tervezett két hónap helyett a szovjet hadsereg 8 hónapig harcolt Magyarországon, s emiatt nagy bánatokra nem tudtak a Rajnáig és Milánóig, a Po síkságára kijutni, s így nem kerülhetett sor Nyugat-Európában a francia és olasz kommunista párt segítségével a szocialista forradalom kibontására. Még az 1946-48. évi lakosságcsere ellenére is félmillió magyar maradt Csehszlovákiában!

Az úgynevezett „Kassai kormányprogram” nem Londonban, hanem Moszkvában, Klement Gottwald cseh kommunista emigráns-vezető agyában született meg, s Benes ahhoz csak csatlakozott. A program hivatalos első neve: „Csehszlovákia kommunista pártjának útmutatása a jövődől politikai számára”. Ez volt az oka annak, hogy Beneš ezt nem írta alá, nem a magyarok miatt, hanem mert látta, hogy álma, a polgári demokratikus Csehszlovákia helyett a kommunista diktatúra fog következni.

A végrehajtási dekrétumokat azonban államfőként aláírta, nem is tehetett mást, azokat Gottwaldék szerkesztették és hajtották végre. 1948-ban aztán utolérte Beneš is a végzete, mert Sztálin Moszkvába hívta, hogy a prágai puccs miatt ne tudjon ellenlépéseket megkísérelni. A puccs során hűségese munkatársát, az ifjabb Jan Masaryk külügyminisztert a minisztériuma ablakából az utcára dobták és az aszfalton lelte halálát. Íme, „a hála” Csehszlovákia helyreállításáért... 1968. augusztus 20-án aztán a szovjet-orosz „imádó” Csehszlovákia is megkapta a nagy pofont a nagyobbik szláv testvérétől. A történelem során egyszer mindenkinek fizetnie kell tetteiért... Emlékezzünk Churchill hírhedt mondására: „Hitlert legyőzzük, még ha ezért fél Európát át is kell engedjünk a bolsevistáknak!...”

A „kassai kormányprogramot” az azóta is sokat szidott Gustav Husak sem írta alá, de nem a magyarok miatt, hanem, mert az 1944-es beszercebányai felkelés idején a Szlovák Szocialista Kézfarsaságot akarták kikiáltá-

ni, de Sztálin utasítására Gottwald leintette őket. Sztálinnak ugyanis az egész Csehszlovákiára volt szüksége, egyrészt a nyugat elleni katonai hídfőként Németország hasáiban, másrészt szüksége volt a háború során nagyrészt sérülés nélkül megmaradt hatalmas hadiiparra, amelyet a németek a bombázások elől telepítettek Csehországba, a meglévő cseh kapacitás bővítésére, s a csehek mindezt a megszállás idején zokszó nélkül kiszolgálták...

Jellemző az akkori nyugati helyzetre, semmit se tudtak volna tenni a felvidéki magyarok kiűzése ellen. Lenyelték volna a népirtást, mint annyi más esetben is megalkudtak, mert Sztálin volt főlényben Közép-Európa keleti részén. Csak a békekonferencián 1946-ban védelmezték a felvidéki magyarokat, mert Budapesten 1945 őszén a parlamenti választások során a polgári Magyarország győzött (a Kiszgazda Párt, élén Tildy Zoltánnal, Nagy Ferencsel, Varga Bélával, Kovács Bélával). De még így is nagyon keveset tudott a nyugat rajtunk segíteni, mert Vorosilov mint helytartó – hiszen 1946 februárjában még fegyverszüneti állapotban voltunk – ráparancsolt kormányunkra, hogy a lakosságcsere egyezményt írjuk alá, mert különösen a csehszlovákiai magyarokat a szudéta földre deportálják. Az aláírás ellenére 50 ezer magyarnak ez a kegyetlen sors jutott. A lakosságcsere során 90 ezer jómódú magyar földművest telepítettek át Magyarországra, szemben a 77 ezer szegény szlovákkal. A teljes kiűzés azonban Ausztrália, Új-Zéland tiltakozásai miatt elmaradt. Szomorúan kell megállapítanunk, hogy a felvidéki magyarok teljes kitelepítését az a Franciaország és az a Lengyelország is támogatta, akikkel nem voltunk hadiállapotban, sőt hadifoglyait és menekülteit Hitler ellenére befogadtuk és elláttuk. A közelkeleti lengyel hadosztály nagy része Magyarországról ment ki az angolszászoknak segíteni.

Janics Kálmánt *A hontalanság évei* című könyve kéziratának lefoglalása után kezdték jobban megfigyelni, sőt zaklatni. 1978-ban hazaköltöztek Vágkirályfára. Itt, könyve megjelenése után, a galántai csehszlovák titkosszolgálat és a KGB többször is kihallgatta. Érdekes esemény volt, hogy 1980. április 13-án megjelent nála egy E. nevű csehszlovák tiszt, aki a következő népszerűközti beszélgetést folytatva vele, miután a pozsonyi Új Szó 1979. január 24-én nagyon durva támadást intézett ellene és ennek kapcsán megindult a gyakori zaklatása, kihallgatása: „Mindazt, ami Ön ellen történik, nem mi csináljuk!” „És az Új Szó cikke?” A kapitány válasza: „A belügyminiszter nem tudta megakadályozni!” ... Tehát Janics Kálmán a KGB-nek volt útjában, pedig sose állította, sőt

éppen azt bizonyította, hogy a pozsonyligetfalui mézszárlást nem a szovjet hadsereg követte el. A 80-as évben sok zaklatást szenvedett el. A vágsellyei üzemorvosi állásából menesztették. Faluja mellett a Vágon épülő vízelépcsőnél lett raktári munkás. A hontalanság évei könyvét a rendőrség megküldte véleményezés céljából a Szlovák Tudományos Akadémiának, hátha valamilyen cimen eljárást lehet ellene indítani. Az Akadémia azonban tárgyilagos szakvéleményt mondott, „dokumentumokkal bizonyított hiteles történelmi munka”. Két, barátinak hitt magyar férfi meglátogatta őt azzal, hogy „a szlovák oktatási minisztériumból hoztuk neked ezt a statisztikát. A magyar iskolák ellen írták, küldjed el Párizsba a Magyar Füzetek szerkesztőségének”: Szemük láttára betette a szekrénye fiókjába. Egy hét múlva házkutatás volt és a rendőrség csak arra az egyetlen fiókra volt kíváncsi. Magyar „barátai” miatt lett ekkor gyanakvó, nem alaptalanul. Az egyikre 1990-ben ráismert a brünni Rudé Krávó által nyilvánosságra hozott III/III-asok névsorában.

1998-ban kaptam a budapesti Történeti Hivataltól fénymásolatokat, amelyekben Janics Kálmánnal kiépült kapcsolatunkat olvashattam. Ügyünk egészen a belügyminiszter-helyettesig jutott el. Csak a közelgő rendszerváltásnak köszönhattuk, hogy nem állítottak bíróság elé a felvidéki magyarság érdekében végzett munkánkért. Szatmáry György (1940-2000) vágsellyei CSEMADOK titkár, Janics Kálmán falubelije, leghűségesebb segítőtje volt. Valahányszor átmentünk, mindig Vágsellyén tartottuk meg az összejöveteleinket, az információcserét és a további feladatokat. A szlovák kommunista rendőrség lefigyelt bennünket és jegyzőkönyveztek minket, de már nem indult eljárás ellenünk.

Eljött 1989 decembere, a csehszlovák diktatúra összeomlása. Janics Kálmán elemében volt. Nem igaz a budapestiek propagandája, hogy „Janics üldözési mániában szenvedő szenilis öregúr”. Ekkor 77 éves volt és teljes szellemi frissességgel, jó egészségben fogott hozzá Szatmáry Györggyel és Bugár Bélával a Szlovákiai Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom megszervezéséhez. Ennek első elnöke lett és 1992-93 között a szlovák Parlamentben képviselő. A kompromittált politikusok igyekeztek magukat a megalakuló pártokba átmenteni. Ezt Janics a Mozgalomban nem engedte, sőt nagyon ügyelt a Mozgalom tisztaságára. Az első parlamenti ciklust végig küzdötte, de felesége halála miatt újból már nem indult. Továbbra is otthonában írásain aktívan dolgozott, de a nagy magányt nehezen viselte. Ezért újra nősült – Ilosvai Koren Margitot vette feleségül.

A Bethlen Gábor díjat 1989-ben Budapesten kapta meg. „A helytállásért” kitüntetését Pozsonyból a MKP adományozta neki. A Magyar Köztársaság középkeresztjét 1998-ban. Az államelnöki kabinetirodának aktája szerint Janics Kálmán a kitüntetést 1999 február 16-án a pozsonyi nagykövettől kapta meg. Ez utóbbiról, a Magyar Köztársaság középkeresztjéről azonban családja semmit se tud, pedig ha átvette volna, tudniok kellene.

Janics Kálmán jelentős könyvein kívül sok fontos cikke, amelyek újságokban jelentek meg, vagy amelyeket stenciles formában publikált: „István nap éjszakája” Csehszlovákia 1968. augusztus 20-i megszállásának tragédiájáról szól, és emiatt persze a miénkről is. Duray Kutyaszorítóban című könyvében szereplő torzításokat is erősen bírálta. Dubček tragikus közúti halálos balesetének politikai hátteréről tanulmánya jelent meg a Magyar Nemzetben.

Közös témáink megvitatása során hallottam tőle, hogy

- ha 1944-ben az angolszászok katonai és politikai érdekkörébe tartoztunk volna, akkor a magyar hadsereg nagyon egyértelműen a nyugati hadseregeket támogatta volna, az volt a tragédiánk, hogy Churchill minket is eladott a Szovjetunióknak...
- arra is felhívta a figyelmet, hogy Kassa 1941. évi bombázását ne a németeken keressem, mert abban sokkal inkább a szovjetbe emigrált cseh pilóták, vagy a románok voltak ludasok.

Kezdetben Janics Kálmán Duray Miklóst is barátjának és magyar küzdőtársának tekintette, de az események hatása alatt elhidegült tőle, tartózkodóvá, sőt gyanakvóvá vált. Duray azonban nem Janics juttatta börtönbe! Igazságtalannak tartom ezért Janics Kálmánt rágalmazni, ahogy ezt Budapesten divatos... Az ellenséges légkör közöttük egy évtizeden át tartott, de a rendszerváltáskor a felvidéki magyarság érdekében kezdet fogtak. A tüske azonban mindkettőjükben továbbra is megmaradt.

Janics Kálmán emberi és magyar politikai nagysága tovább nő, amikor a szenvedélyek a mai nemzedékek elmúlásával megszűnnek.

Janics Kálmán temetésén Vágkirályfán augusztus 22-én családja, barátainak sokasága, a pozsonyi magyar politikusok egy része, a község vezetősége, a Rákóczi Szövetség küldöttsége, a Magyarok Világszövetsége nevében pedig e megemlékezés írója is búcsúztatta.

Harmincégy éven át barátja, segítőtje és küzdőtársa voltam. Jól ismerem őt, éppen ezért nagy tisztelettel és elismeréssel emlékszem rá.

Isten Veled, nyugodj békében!

Hábel György

EMLÉKEZÉS EGY FEJEDELEMRE aki bátran mert nagy király lenni

„Magyari urak, ügyeljete szorgosan Erdélyre, mert ha elvesztitek, elvész egész Magyarország, de ha megőrzitek, onnan egész Magyarországot visszaszerezhetjük.”

Báthory István Mohács néhány évtizedes élményét maga mögött hagyva, a két haza, Erdély és Magyarország Erdélyből történő egyesítésének feladatát hagyta örökül utódainak. Ma túl több Mohácson, a feladatot még mindig nem teljesítettük...

A csillagok pillanatnyi állása nem kedvező a magyarságnak. Bár a magyarok a Kárpát-medencében több országban szétszaggatva látszólag osztoznak a hatalmon a többségi nemzettel, valójában inkább az idegen hatalom foglyai. Mifelénk azonban a nép azt tartja, hogy a juhász is akkor örül, mikor esik az eső, mert utána kisüt a nap.

Mióta a magyar külügy jelszava nemcsak nemzet- de természetellenes is: **„merjünk bátran kicsik lenni”**, ez rányomja bélyegét minden magyar lelkiállapotára, éljen bárhol a világon. Ha csak az évfordulók kapcsán a hivatalos budapesti kultúrpolitikát vesszük, szembeötlő a Habsburg elnyomókkal békülgető Deák Ferenc előtérbe helyezése, a magyar törvények be nem tartása miatt a Habsburgokat trónfosztással sújtó Rákóczi-szabadságharcra szemben. Így nem véletlen, hogy szerte a Kárpát-medencében nagy lábon élnek azok, akik 15-20 éve még a proletárdiktatúra osztályharcosai és a Szovjetunió bálványozói voltak, és minden bűnbánás és hamuszórás nélkül ma a NATO és az Európa-unió új burzsuj zászlóvivői. Az elvtárs-urak a tisztesség, a hazaszeretet, a nemzetféltség emlegetésétől jobban félnek, mint ördög a tömjénfüsttől. Nem véletlen, hogy ezeknél a brókerezőknél a szabadságharc nem eukomform, és a vagyont, szabadságát a haza oltárán feláldozó Rákóczi név emlegetése kapcsán egyenesen lidércnyomásuk támad. Pedig még nagy tanítómesetereik uralkodása idején, az Aczél-Kádár korszakban is szép számmal jelentek meg könyvek tanulmányok

e történelmi időszakról, igaz sajátos ideológiai beállításban.

Ezek után egyáltalán nem csodálkozhatunk, ha az idén 470 éve született Báthory Istvánról nem sok szó esik a magyar kulturális és politikai közéletben. Annak ellenére, hogy az egykori erdélyi fejedelmet a lengyelek a legnagyobb királyaik között tartják számon, és tisztelik emlékét.

Báthory István 1533. szeptember 27-én született az akkor már a család ősi fészkeként számító Szilágy-somlyón a család harmadik fiúgyerekeként. Apja egy évre rá meghalt, így nevelése édesanyjára, Telegdi Katalinra hárult, majd az esztergomi érsek Várday Pál udvarába került, ahol rangjához méltó nevelésben részesült.

A XVI. század derekán a magyarságot a katonai erejének teljében lévő Oszmán Birodalom végleges elnyelése fenyegette. Ekkor kezdte meg katonai pályafutását az ifjúvá serdült Báthory István, nem is akárhogyan. Losonczy István parancsnoksága alatt 1551-ben részt vett Temesvár védelmében, ahonnan csodával határos módon menekült meg, de ennek ellenére 1552-ben már Eger várának legendás hírű hősi védői közt találjuk. Hét évre rá az alig 26 éves Báthoryt, Izabella királyné ki nevezte váradi főkapitánnyá. Ettől kezdve tekintélye ugrásszerűen emelkedett nemcsak a magyar főurak előtt, hanem a török és a német császár köreiből is. Ennek köszönhetően János Zsigmond erdélyi fejedelem korai halálát követően, 1571-ben őt, a katolikus főurat választották az ekkora nagyrészt pro-

testáns Erdély fejedelmévé a fenti két nagyhatalom bejegyzésével. Igaz pár évre rá egyik ellenlábasa, Bekes Gáspár némi Habsburg ármanykodás mellett megpróbálta félreállítani, de sikertelenül.

A korabeli fejedelmi székvárosról, Gyulafehérvárról a diplomáciai követségbe ott járt Lescalopier francia lovag ezeket jegyezte fel: **„Vára nagy és erős, mellette a forgalmas, tág, sűrűn lakott mezőváros. Itt nem laknak sem németek, sem oláhok: mindenki az ország eredeti nyelvén, magyarul beszél, ugyanis Erdély korábban Magyarország tartománya volt.”** Ezt követően hírneve tovább szárnyalt túl a Kárpátok északi csücskein, és 1576-ban meghívták a megüresedett lengyel trónra. E kihívást fel merete vállalni nem kisebb vetélytárssal, mint Miksa Habsburg császár és magyar királlyal szemben.

Báthory István elsősorban azt mérlegelte, hogy a lengyel korona mennyiben használ Erdély és a magyarság ügyének, és nem szomszédjai, vagyis az akkori Európa és világ nagyhatalmainak, a Török és Habsburg Birodalom érzékenységére figyelt. Jól példázza ezt egyik levele, melyet mint lengyel király intézett Erdély tanácsurainhoz, és amelyben Mátyás király figyelmeztetését ismételte meg: **„Magyari urak, ügyeljete szorgosan Erdélyre, mert ha elvesztitek, elvész egész Magyarország, de ha megőrzitek, onnan egész Magyarországot visszaszerezhetjük.”** Igaz ő elsősorban magyar hazája érdekének kívánt megfelelni, és nem idegen uralkodók vazallusaiként viselkedett, trónja mindenáron való megtartása érdekében.

Ha ma is ilyen intelmek érkeznének a magyar diplomácia első számú vezetőjétől Erdély **„legitim”** képviselőihez, aligha merné a román kisebbségügyi miniszter az Unióba igyekezve az erdélyi magyarság autonómia (egyébként az Európa Unióban széles körben alkalmazott joggyakorlatra) törekvéseire, a Frankfurter Allgemeine Zeitung-nak azt mondani: **„minden ilyen lépés közelebb**

viszi Erdélyt az autonómiához.” És a BBC ez év július 16-i tudósítása Románia uniós csatlakozási problémái felsorolásában a kisebbségek kapcsán nemcsak a cigányokkal foglalkozna, miközben a magyarokat meg sem említi. Sőt 13 évvel a diktatúra után a szilágysomlyói omladozó Báthory vár udvarát sem díszítené a szovjet, meg a „felszabadító” román katona emlékműve. Reméljük ezek is röviden az aradi szobor parkban kapnak végső helyet a magyar érzékeny-égre való tekintettel.

Lengyel királyként bátran szállt szembe a feltörekvő keleti hódítóval, akit saját hazájában is csak Rettegett Ivánnak neveztek. Többször úgy megverte az oroszokat, hogy azóta is csak kevesen, ezáltal biztosította Lengyelország keleti határait. A Varsóba 1582 augusztusában bevonuló Báthoryt a szejm következő ülésén Zamojski kancellár így köszöntötte: *„Azt kívánom Felségednek, hogy tetteiért s a szerencsésen befejezett hadjárataiban kivívott győzelmeiért bár annyi elismerés érje, amennyi egy szerény, de hálás gyülekezettől kijárhathat olyan királynak, aki hazáját szívből szereti és egy a köz érdekeivel.”*

Mindemellett két csata közben volt gondja és ideje figyelni Erdélyre is olyannyira, hogy 1579-ben Kolozsváron főiskola alapítását rendelte el, és gondoskodott fenntartásáról. Ezzel megvetette alapját a kolozsvári egyetemnek. A nevét viselő iskola mind a mai napig fennáll, és számtalan erdélyi magyar híresség indult el e falak közül a halhatatlanság felé.

Megállapíthatjuk, hogy célratörő, keménykezű, szuverén uralkodó volt, aki egyaránt alkalmazta Erdélyben és Lengyelországban is az ellenséggel szemben a gyors leszámolást, de ugyanakkor nem volt tőle idegen a megkegyelmezés sem. A kerelőszentpáli csata után kegyetlenül leszámolt néhány főúrral, de később megkegyelmezett legfőbb ellenlábásának Bekes Gáspárnak. Hogy mennyire művelődés párti volt, jól példázza az ugyancsak ellene harcoló, majd sebesülten fogságba eső Balassi Bálint sorsa, akinek nemcsak megkegyelmezett, de a török kiadatsági követelés ellenére, hogy biztonságba tudja, magával vitte Lengyelországba.

A nagy király halálakor Krysztóf Warszewicki, királyi titkár gyászbeszédében többek között így jellemezte: **„Gyermekké Magyarországon**

serdültél; ifjúságod Németországban és Itáliában edződött; vitézséged Lengyelországban vált ragyogóvá. Tetteidnek fényét és nagyságát az egész földkerekség csodálta... Elvesztettünk egy bölcs királyt, egy igazságos bírót, egy bátor és szorgalmas hadvezért. Elvesztettük hazánk díszét és ragyogását, biztonságunk őrét, méltóságunk ékességét...”

Erdély szülöttét, Báthory Istvánt két nemzet, két testvérként becsülő nemzet vallotta magáénak. Minden tette, okos, előrelátó, mai szóhasználattal, „européer” politikusról, kultúra támogatóról tanúskodik, aki

tudta: felelősséggel tartozik választóinak. Azonban egy pillanatra sem felejtette el: honnan, mely nemzetből vétetett, hol ringott bölcsője. Nagyságos Urunk! Báthory István! Szánj meg minket, méltatlan utódokat, és küldj végre – ha magad nem jöhetsz – olyan harcosokat és nőket, akik tollal vagy ha kell karddal, ha másképp nem megy, felrázzák e népet. Hogy felemelje a fejét, kiegyenesítse derekát, s kaszát, kapát ragadva elküldje a fölötte basáskodó, brókerező merániaikat, ahová valók... És a magyarság végre újból méltó lesz régi nagy híréhez!

Okos Márton

Búcsú Tonk Sándortól

Megrendülten állok koporsód előtt, mert tudom: korai halálad áldozat. Áldozat abban a harcban, amely az erdélyi magyar egyetemért folyik. *Egyedül folytatom a küzdelmet. Nincsenek társaim, csak ellenfeleim, avagy csak csendben követők* – írod testamentumodban. Tragikus hirtelenségű halálad egy nemzet tragédiájává növekszik, mert a harc, amelyet folytatnod kellett, nem azon hatalom ellen folyt, amely jogainkat nyolcvanhárom éve tiporja lábbal. A harc, amely életed erejében elemészttet – belmagyar harc. Halálad oka a magyar társadalmat átható, súlyos erkölcsi válság, a mélyponton levő magyar közállapotok.

Többet vállaltam annál, amit el tudok viselni – vallod végakaratodban. Mi leplezi le életünk válságát inkább, mint az, hogy a mai magyar közéletben a vállalásokat nem elvégezni, hanem elviselni kell?

Végrendeleted legfőbb intelme korrajz, mely kórképpé sötétedik: *Egyébként az egymást követő világi hatalmak és azok szívárványkörébe tartozó „mihaszna senkik” kiszolgáltatottjai, vagy ami rosszabb, kiszolgálói leszünk.* Akiket Te érzékletesen „mihaszna senkiknek” nevezel, az a haszonlesők, tolvajok és csalók hada, melynek élén hamis próféták és bálványok állnak.

Korai halálad eleven vád. Vád, mely alól senki sem vonhatja ki magát, aki a mai magyar közélet felelős szereplője. Vajon, ha arra a két évvel ezelőtt írt levélre – melynek kézbesítésére sem posta, sem futár nem volt alkalmas – érdemi válasz érkezik, lehet, hogy még ma is élnél? Vajon, megismerjük-e valaha ezt a levelet, vagy hatvan, hetven, nyolcvan évre titkosítva vagyon, mint a rendszer-váltás megannyi irata – ott, azon a fő-fő helyen?

Nyugodj békében, mert földi futásodat tisztességgel elvégezted. A többi immár a mi dolgunk, hisz árulásra, hazugságra, önérdekre – magyar jövő nem építhető.

Budapest-Kolozsvár, 2003. augusztus 23-án

Patrubány Miklós,
a Magyarok Világszövetségének
elnöke

Tisztelt Szerkesztőség!

Örömmel vettük kézbe folyóiratukat, benne a felkéréssel. Mi öreg nyugdíjasok vagyunk, nem sokat tudunk áldozni jövedelmünkéből, de szeretnénk barátainkat és ismerőseinket is kérni az Alapítvány támogatására. Kérem ezért, hogy címemre 10 db. csekket küldeni szíveskedjenek, mert az megkönnyítené a befizetéseket.

Bízunk a jó Istenben, hogy sok befizető lesz, ami lehetővé teszi az Alapítvány fennmaradását és a folyóirat terjesztését.

Tisztelettel: *Dr. B. K. Budapest*

Az Erdélyi Magyarság Szerkesztőségének

Lipcsey Ildikó főszerkesztő asszonynak! Nagy örömmel szolgált, hogy több hónapos szünet után megjelenhetett a lap 51. száma. Még jobban örülnék, ha a jövőben lap impresszumának alján a következő lapszám megjelenésének időpontját soha többé nem helyettesítené egy kérdőjel. Engem is nagyon bánt, hogy az Erdélyi Magyarság a „legsomorúbb tapasztalatokat az előző, ún. polgári kormány alatt” szerezték.

Emlékezetes maradt számomra *Lipcsey Ildikónak*, a lap 2002. évi január-februári, 49. számában megjelent *Elsodort nemzedékek, elsodort ország* c. vezércikke, melyben már jóval a választások első fordulójára előtt – talán egyedülként – jelezte a várható választási kudarc okait. Ez a vélemény abban az időben szinte szentségtörésnek számított. Nem tudom, a Fidesz vezető politikusai közül volt-e valaki, aki ezt a cikket elolvasta. Ha netán akadt is ilyen, „pöffeszkedő önteltsége, nagyképűsége, szakmai dilettantizmusa” miatt nem vette komolyan a cikk megállapításait. Pedig véleményem szerint azt az „érted haragszom, nem ellened” elv alapján írta a szerző. Nagy kár, hogy az érintettek részéről ez az írás visszhang nélkül maradt.

Ezzel szemben még a csapból is a Wermer András-féle, *A jövő elkezdődött* jelmondata folyt. Az elszegényedett tömegekre ennek nem volt és nem is lehetett mozgósító hatása. Ezt erősíti meg az önkormányzati választások után „bevörösödött” Magyarország is. A Fidesz túlságosan későn döbbsen rá, hogy „kis fizetésű ápolónők és tanítók csak akkor hisznek igazán a magas értékekben, ha tudják, azért a boríték is vastagodni fog. Esmékből ugyanis nem lehet kihúzni a következ-

ző fizetésnapig.” (Idézet a Magyar Nemzet egy évvel ezelőtti, 2002. augusztus 19-i számából). Mennyire igaz! De erre egy jó félévvel korábban kellett volna rádöbbsenni...

Ez a példa is mutatja, hogy a választási vereség után hirtelen nagyon sok „okos ember” jelent meg a porondon, akik naponta nyilatkoztak a Fidesz választási kudarcának okairól. Többnyire olyanok, akik a Fidesz értelmiségi holdudvarához tartoztak és az előző kormány idején igen magas funkciót töltöttek be.

Ezek közül példának hozom fel a Magyar Demokrata 2002. december 12-i számában megjelent, *A jobboldal vereségének okairól* c. írást, Tóth Gy. László tollából. Az abban felsorolt hibákat és mulasztásokat nem egy akármilyen újságíró, nem egy politika iránt érdeklődő egyszerű újságolvasó polgár fogalmazta meg, hanem egy neves politológus, aki meghozzá az ex-miniszterelnök főtanácsadója volt. Számomra érhetetlen, hogy a szerző az Orbán kormány idején még ne látta volna a Fidesz felsorolt hibáit, „a kontraszelektív személyzeti politikát”, „a katasztrofális média- és kultúrpolitikát, ahol egyetlen kérdést sem sikerült megoldani”, vagy azt, hogy „a polgári-nemzeti-keresztény értékek képviselői nem viselkedhetnek arrogáns szatócsként” stb. Ezekre a hibákra csak jóval a választások után döbbsen volna rá? Netán a szépen hangzó és a névjegykártyán jól mutató, „a miniszterelnök főtanácsadója” titulus viselője sohasem volt abban a helyzetben, hogy adhatott is volna hasznos tanácsokat, vagy csak szerénykedett? Esetleg nem szívlelték meg tanácsait? Akkor miért nem nyilatkozott a sajtóban, a televízióban, hogy „emberek, ébresztő!” Milyen főtanácsadó az, akinek akkor vannak jó tanácsai, amikor már túl késő? Azt hiszem, hogy (mint még sokan mások is) abba a hibába esett, hogy elhitte a közvélemény-kutatók, köztük a Magyar Demokrata hurrá-optimista előrejelzéseit. Talán hasznosabb lett volna, ha az általuk (is) ellehetetlenített Erdélyi Magyarság 49. számát annak megjelenésekor kézbe veszik....

*Szűcs Lóránd
Siófok*

**ERDÉLYI
MAGYARSÁG**

H - 1116 Budapest
Sopron út 64. I. em.

Egy hatalmi erőszakkal kettészakított magyar falu kálváriája

Kedves Barátaink!

1944. őszén a „felszabadító” szovjet hadsereg az Ung-vidéki magyar falu, Szelmenc közepén húzta meg az országhatárt. Azóta a két részre vágott falu – Nagyszelmenc (Felvidék) és Kísszelmenc (Kárpátalja) – teljes kettészakítottságban él, és ma is háborzongató mementója az osztozkodó hatalomvágnak és a reménytelen számkivettségnek. Testvérek, rokonok, ismerősök jönnek újra meg újra a drótkerítéshez, hogy lássák egymást, és tiltott szavakat váltsanak. Még mindig géppisztolyok „óvják” egymástól a szelmencieket!

Utat akarunk nyitni a két falurész között és a leendő útra most kaput állítunk. Két félkaput, egyik felet a felvidéki, másik felet a kárpátaljai oldalra. Őszintén reméljük, hogy egyszer eggyé válnak! De addig is hirdessék a nemzet akaratát és emlékeztessenek Európa gyalázatára.

A két székelykapu-torzót 2003. augusztusában szeretnénk felállítani, és 2004-ben, a kettészakítás 60. évfordulóján, az Európa Unió várható bővítése idején szeretnénk közösen felavatni. Kérünk mindenkit, aki magánszemélyként vagy intézményként fontosnak érzi a figyelmeztetés eme módját, legyen társunk és támogatónk ebben a kezdeményezésben!

*Gilányi István, Fuksz Sándor,
Bajusz Barnabás, Kajla János*
Kapcsolattartó: Fuksz Sándor
(Tel/Fax: 00-421-56-638-3119,
e-mail: global@ke.telecom.sk)

* * *

Előző számunk 17. oldalán a verssorok sajnálatos módon felcserélődtek.

Helyesen:

*„Urak, papok dölyfét,
Ím eleget túrtük,
Gyomrukba a sok bánatot
Már eleget gyúrtük.
Rákóczi, akárki,
Jöjjön valahára:
Kígyónknak, Esze komám,
Lépjünk a nyakára.”*

Az olvasók és a cikk szerzőjének elnézését kérjük – a Szerk.

Kedvenc színem, kedvenc méretem?

Végre ott állhatott Füle az EU égszínkének kapujában, buksija fölött kerengett a sárgacsillagos glória. Szeme előtt pedig lepergett, hogy mennyi mennyei jóval kecsegtették. Szédítő, ünnepi pillanat volt ez, Füle szavazott. Nem tudta a jámbor, hogy igavonó számárságára voksolt, mert mindenki tapsikolt és magasztalta bölcsességét. Hej, mikor aztán köszöntőbe indult Micimackó polgár egy csupor kedvezményes mézzel, Malacka elvtárs meg egy valódi státuslufival – az volt ám a tüzijáték!

Gyönyörű égszínké volt a csupor, sok aranyló csillaggal, tele EU-kompatibilis szabvány-mézzel oly praktikus, hogy még Tigris és Zsebibaba is ujjal mutogatott, hogy nem ér a nevük, tilos A kivételezés. Ezért a törvényalkotók kinyalták a mézet a csuporból, nehogy az általános irigység és a jólét megártson Fülenek.

A státuslufival pedig Malacka hasraesett, pedig nem is Zsebibaba gáncsolta el, csak úgy magától összeakadt a lába. A lufi persze kipukkadt, akár milyen reményteli kék volt a sok sárgálló csillaggal.

Azért mégis körbelihegték Fülest, hogy lám mit hoztak neki és milyen izibe, Malacka még hasra is esett a lufival és bang, puff... de tulajdonképpen így a jó.

– Lóttek a lufiimnak? Odelett hiába hipp-hopp halleluja? Remélem, nem ütötte meg magad Malacka! – sajnálkozott mégis udvariasan Füle, hiszen több mint ezer éve volt már gyerekzobája.

– Az volt ráírva, hogy: éljen a pagony kultúrához kötődő személyek öríási kedvezménye! Mert kötődünk ám mi a pagonyunkhoz, akár lufihoz a madzag. Ő, így aztán nem a pagony, akarommondani a lufi a fontos, hanem madzag, vagyis a kötődés, de akárhogyanis főleg nagyon praktikus, pláne hogy az eddigénél sokkal kisebb helyen is elfér a mi határtalan lehetőségünk – magyarázta a bizonyítványát Malacka.

– Én meg hoztam neked egy nagyon praktikus csuprot – mondta Micimackó – nézd milyen EU-kompatibilis. Szövetségünk címere. Olyan polgári státusluficafatot rakhatsz az üres csuporba, amelyet csak megenged a EURóbert Gida, ez ám a törvényes kedvezmény!

– Na mi lesz, semmi mártogatás?! Ilyen gyönyörű státuszszimbólumokra azt se mondod: kedvenc színem, kedvenc méretem? Hálátlan, butaszámár.

De ettől már a jámbor Füle is kiesett a szerepéből. Nagyot ordított és

„...Amit erő vagy hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszaadhatják. De amiről a nemzet félve a szenvedésektől, önként lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és mindig kétséges...”

(Deák Ferenc)

farbarúgta Malackát meg Micimackót, hogy csillagokat láttak. Ki vöröset, ki sárgát. Néha még kettőset is. Tudjátok, kettőset, mint néhol az állampolgárság.

© NA – Budapest

Hátrányos helyzetű kedvezményezettek

Vajon mi történne Szlovákiában, ha a határon túli szlovákokra vonatkozó törvényt alkalmazását évek óta akadályoznák a lengyelek, az ukránok, a csehek, az osztrákok? (A magyarok nem, azok túl jámborak.) És mit szólnának a szlovákok, ha egy holland segédkönyvelő a szomszédok szuperérzékenységre tekintettel azt mondaná, hogy egységes nemzetük márpedig nincs is, és ezt a tételt a szlovák parlament szavazza meg, ha jót akar? Vajon eltűrnék, hogy kedvezménytörvényükbe boldogboldogtalan beleütheti az orrát, és kikényserítheti annak megváltoztatását?

Nem lehet tudni, mert az országhatáron kívül élő szlovákokra vonatkozó törvényt annakidején a legnagyobb

nyugalomban kidolgozták, megszavazták és alkalmazzák. Ugyanígy nem lehet tudni, mit tennének a horvátok, ha az őik kedvezménytörvényébe holmi botcsinálta kisebbségpolitikusok beletnyeleskednének. A kettős állampolgársággal is járó (!) törvényt az illetékes, vagyis a horvát parlament jóváhagyása óta zavartalanul alkalmazzák.

Senki sem pimaszkodik a román kedvezménytörvénnyel sem, amely eddig egymillió moldáv állampolgárnak biztosította a kettős állampolgárságot, így nem tudhatjuk, hogyan járna el a román politikai kaszt, ha bárki kétségre vonná a Prúton túli nemzetárságnak nyújtott támogatás jogosságát.

Biztosan semmit sem tudhatunk, de sejtethetjük, hogy ha a szlovák, a horvát, a román vagy bármely más kedvezménytörvény körül akkora cirkusz keletkezett volna, mint a magyar státustörvény körül, akkor az érintettek megkeresnék a zajforrást okát. És ha felfedeznének egy-két politikai pártot, amely külpolitizálta a nemzet belügyét, vagyis televízította a világot a szlovák, a horvát, illetve a román nacionalizmus, sőt antiszemitizmus veszélyével, akkor a nemzet ügyét elszabotáló pártokat rövid úton kirugdosnák a politikai életből.

Egyedül a határon túli magyarok vannak olyan hátrányos helyzetben, hogy a rájuk vonatkozó törvény kilügzött változatának parlamenti előterjesztésére a legkisebb következménytől sem tartva készülődhetnek azok a pártok, amelyek eddig is mindent elkövettek megtorpedozásáért.

Nits Árpád
Kolozsvár

Átalyvető

AZ ÁTALVETŐ SZEPEMBERI, 47. SZÁMÁNAK TARTALMÁBÓL:

- Borbély Zsolt Attila: Ismét a kettős állampolgárságról
- Tóth Károly Antal: A pusztulás útjai
- Gazda József politikai nyilatkozata
- A marosvásárhelyi Pathológiai Intézet történetéből
- In memoriam Tonk Sándor, Csögör Lajos
- Az anyanyelv szobra Korondon
- Eleven hagyomány: Hunyadi Sándor

Fizessen elő a lapra, s barátait, ismerőseit is erre biztassa!
Egy példány ára belföldre 1400,- Ft, Európába 10 EUR,
tengeren túlra 20 USD.

Az előfizetéseket egyszerű postai utalványon kérjük feladni
a következő címre: EMTE 7101 Szekszárd I., Postafiók: 480

E-mail: ekosz@axelero.hu

ADOMÁNYOK (Ft)

BELFÖLD

Ágyi Zoltán dr.	Jánoshida	1.500.-
Aimási László	Bp.	3.000.-
Andrásotszky Barna dr.	Mosdós	1.500.-
Antal Balázs	Bp.	3.000.-
Bakos Gyula	Vértesszőlő	1.000.-
Balázs István	Bp.	10.000.-
Bányai Ferenc	Bp.	5.000.-
Barsai János	Bp.	1.000.-
Bátor Béla	Jászapáti	2.500.-
Bercsi Zsolt	Bp.	1.000.-
Bogdán Klára és Mihály	Császárt	3.000.-
Bognár Magdolna	Bp.	3.000.-
Czakó József dr.	Göd	3.000.-
Czompa Bertalan	Kernecs	3.000.-
Csegezi Eszter és Károly	Bp.	2.000.-
Csikszentkirályi		
Lestván Ferenc	Kaposvár	2.000.-
Csont Mária	Gödöllő	500.-
Dalmay Árpád	Nyíregyháza	2.000.-
Ernyei Lajosné	Leányfalu	500.-
Farkas Antal dr.	Debrecen	1.000.-
Fejér Tamás	Bp.	1.000.-
Fejéregyházi István dr.	Bp.	20.000.-
Finta Olga dr.	Bp.	1.000.-
Gáspár Ferenc	Bp.	4.000.-
Goschy Béla dr.	Bp.	2.000.-
Gréppály András dr.	Bp.	10.000.-
Gyurich László	Bp.	2.500.-
Harmath Ferenc dr.	Abony	3.000.-
Helmecky József	Debrecen	3.000.-
Hirsch Gabriella	Bp.	2.000.-
Horváth Tivadarné	Leányfalu	2.000.-
Hullán Szabolcs	Vácgres	1.000.-
Incze Kálmán dr.	Bp.	8.000.-
Incze Laura dr.	Jászberény	3.000.-
Kállay István dr.	Bp.	3.000.-
Kántor József	Baja	2.000.-
Keresztes Sándor dr.	Bp.	3.000.-
Kiss Gábor	Vác	3.000.-
Kóthy István	Sopron	1.000.-
Kovács László	Hajdúszoboszló	2.000.-
Kövendiné Kónyi Júlia	Bp.	3.000.-
Lángi Lászlóné	Bp.	3.000.-

Lendvay Elemér	Bp.	1.000.-
Lokodi Árpád	Gyöngyös	3.000.-
Ludvig Gyuláné	Bp.	4.000.-
Makay Mihályné	Solymár	4.000.-
Mándi György	Bp.	3.000.-
Nagy Árpád	Izsák	3.000.-
Nagy Jánosné öz.	Leányfalu	2.000.-
Nagy Zoltán	Bp.	1.000.-
Nyíri Ferenc	Bp.	6.000.-
Obál Ferenc dr.	Szeged	5.000.-
Orbán Csaba dr.	Nagyatád	3.000.-
Orbán József	Miskolc	10.000.-
Pacor Győző	Bp.	2.000.-
Pántlik László	Baktalórántháza	3.000.-
Papp Attila dr.	Enying	1.000.-
Pataky Judit	Bp.	1.000.-
Péterffy Pál dr.	Budakalász	3.000.-
Petheő Károly dr.	Bp.	5.000.-
Petresné Appán Ágnes	Bp.	3.000.-
Prohászka Géza	Csopak	500.-
Pruzsinszky Sándor dr.	Göd	3.000.-
Pungor Ernő dr.	Bp.	5.000.-
Ráb Lászlóné	Bp.	3.000.-
Római Katolikus Plébánia	Tataháza	1.000.-
Sebesy Tamás	Hódmezővásárhely	3.000.-
Szabó György	Bp.	2.000.-
Szacsavay Imréné	Solymár	50.000.-
Szász Géza	Bp.	3.000.-
Szentkirályi István dr.	Debrecen	10.000.-
Szentpéteri Ádám dr.	Bp.	20.000.-
Tamás Attila	Komló	3.000.-
Telegdy Lajos	Bp.	1.000.-
Tinka István	Győr	2.000.-
Tóth Lajos dr.	Bp.	2.000.-
Valiskó Ferenc	Salgótarján	2.000.-
Végh Sándor Bálint	Bp.	2.000.-
Zrínyi Gábor	Százhalombatta	1.000.-
Zsombori Ilona	Pécel	5.000.-

KÜLFÖLD

Lázár Zoltán dr.	Belgium	75.- EUR
Nagy Lajos	Belgium	25.- EUR
Osváth László	USA	200.- USD
Zsidó László dr.	Olaszország	20.- EUR

Az Erdélyi Magyarság
külföldi képviselői:

Amerikai Egyesült Államok:

Maria Orbán-Bihary
402 East 65th street 2B
New York, NY. 10021
Tel.: (1)212-744-7946
Fax: (1)212-744-0614

Ausztrália:

Jed Productions, Józsa Erika
Cím: 22 Marinelle Street Manly Vale
2093 Australia
Tel./fax: 612-9907-6151

Belgium:

gr. Teleki Kálmán
Bovenberg 122
1150 BRUXELLES
Tel.: (02) 770 16 01
Bank: 310-0737944-54

Dánia:

Dansk-Ungarsk Seiskab,
Hortensivej 12. 1857 Frederiksberg C

Hollandia:

K. A. Pehlig-Stubnya,
Muzenlaan 5, 2353 KB. Leiderdrop,
Postbank No. 653 557
Tel.: 07/89-03-31

Izrael:

Páll Tibor
Street Puah 6 A/5
35311 Haifa
Tel.: 528780

Kanada:

Kate Karácsony, Pannonia Books Ltd.
P. O. Box 1017 Postal Station „B”
Toronto, Ont. M5T 2T8
Tel./Fax: (416)5353-963

Nagy-Britannia:

Klára Morvai, Hungarian Book Agency
P. O. BOX 1956
Durham DH1 2GA
Tel.: 00 44-191-272-2446
Fax: 00 44-191-368-4198

Olaszország:

Maria Toth Pittaluga
Mellbodes 41.09045 Flumini (CA)
c/c N 15853 096
Tel.: 70-830-309

Svájc:

Anikó Parragi
8046 Zürich, Wehntalerstr. 295.
Tel.: 41/1/372-3201
Zürcher Kantonalbank
Kto. Nr. 1118-0298.950 Zürich

Svédország:

János Járai
Fagotgr. 5/B, 223 68 Lund,
Tel.: 046/14-70-81
Postgiro: 6310 106-7

Azokban a – főleg európai – országokban ahol nincs lapunknak képviselője, olvasóink támogatásukat akár címünkre postázott csekkel, akár **money orderrel** rendezhetik, de küldhetnek postai „COUPONT” is. Amennyiben magyarországi ismerőseiken keresztül akarnak támogatást nyújtani, úgy kérésre (akár üzenetrögzítőkön keresztül is) csekket küldünk.

Fontos tájékoztató

Az idei évben – hogy elkerüljük az év fordulója körüli torlódásokat – már december hó végén elkezdjük folyamatosan küldeni az un. APÉH igazolásokat. Kérjük támogatóinkat, hogy akik esetleg az idei évben még nyújtanak támogatást, és erről igazolást kérnek, úgy a befizetési csekk közlemény rovatában tüntessék fel adóigazgatási számukat – így is utalva erre. Ezzel nagymértékben könnyítik, gyorsítják munkánkat.

Mint ahogy azt már korábban is írtuk, előfizetést/támogatást minden esetben csak a tárgyév végéig fogadunk el, s minden e feletti összeget alapítványi támogatásként könyvelünk – hacsak a támogató másként nem rendelkezik.

Nem árt minél gyakrabban megismételni: Alapítványunk mint közhasznú alapítvány az idén is jogosult az un. 1%-ra, amit a személyi jövedelemadó bevallásnál lehet felajánlani számunkra. **(Adószámunk: 19667173-1-43).** Sőt, mindenkit arra kérünk és biztatunk, hogy az elkövetkező adóbevallásnál továbbra is éljenek a támogatásnak ezzel a mód-

jával. A befizetett adományokról – kéresemre – ún. APÉH igazolást állítunk ki, aminek értelmében a befizetett összeg 30%-ával a személyi jövedelemadó összege a befizetés évében csökkenthető, az idevonatkozó érvényben lévő rendelet szerint. Ezek a felajánlások is jelentősen hozzájárultak túlélésünkhöz, amiért is nagylelkű támogatóinknak ezúton is köszönetet mond Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány.

Ezeket az összegeket vagy még náluk is szegényebbek támogatására, vagy az Erdélyi Magyarság kiadásának költségeire fordítottuk.

A határainkon túl élő olvasóink ezen a téren úgy segíthetnek, hogy ők magyarországi ismerőseik, barátai figyelmét ráirányítják lapunkra és a támogatás ezen lehetőségére – ami ugye senkinek semmiféle kiadással nem jár!

Ezeket azért tartjuk fontosnak már most megint feleleveníteni, hogy minél korábban elkezdhesük ezen a területen is a támogatók toborzását, ismételtén kérve és megköszönve az Önök eddig is nyújtott hathatós segítségét.

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány

AZ AUTONÓM RÉGIÓK POZITÍV TAPASZTALATA, mint konfliktusmegoldást sugalmazó ihletforrás Európában

Az Európa Tanács Közgyűlésének 1334/2003. számú határozata

1. Az újjáéledő, intenzitásukban és gyakoriságukban változó feszültségek Európában, melyek az államokon belüli megoldatlan konfliktusok eredményei, a Parlamenti Közgyűlés figyelmében maradnak. Napjainkban Európában a legtöbb politikai válság ténylegesen az államokon belül jelentkezik.

2. E megújult feszültségek részben azoknak a területi változásoknak és új államok keletkezésének tulajdoníthatók, amelyek a két világháború és a korábbi kommunista rendszer 90-es éveiben bekövetkező összeomlása nyomán jelentek meg.

3. Ezek a feszültségek tükrözik azt az elkerülhetetlen fejlődést, amelyen a nemzetállam fogalma átment, s amely a nemzeti szuverenitást és a kulturális homogenitást mint lényegi kérdést érintette. Napjainkban, a demokrácia gyakorlatának valamint a nemzetközi jognak a fejlődését tekintve, az államoknak új elvárásokkal kell szembenézniük.

4. Legtöbb jelenlegi konfliktus nagyon gyakran az államok oszthatatlansága és az identitás elve közötti dichotómiaként vázolható fel, és az államok, valamint az identitásuk megőrzéséhez való jogot kérő kisebbségi csoportok közötti feszültségben gyökerezik.

5. Az európai államok óriási többsége ma olyan közösségeket foglal magában, amelyek eltérő identitással rendelkeznek. Egyesek közülük saját intézményeket követelnek és külön törvényeket akarnak, melyek lehetővé teszik eltérő kultúrájuk kinyilvánítását.

6. Az államoknak a feszültséget olyan rugalmas alkotmányi vagy törvényhozási szintű egyezségekkel kell megelőzniük, amelyek elébe mennek ezen elvárásoknak. Hatalmat adván a kisebbségeknek önmaguk ügyeire nézve, akár átruházván azt a központi kormányzattól, akár azzal megosztva, az államok néha összeegyeztethetik a területi egység elvét a kulturális sokszínűség elvével.

7. Az Európa Tanács, amelynek kötelezettsége a béke megőrzése és az erőszak megelőzése, lényegében az emberi jogok, a demokrácia és a törvények uralmának előmozdítása, úgy véli, hogy az autonóm régiók pozitív tapasztalatai ihletforrásként szolgálhatnak annak a keresése során, hogy miképp kell megoldani a belső politikai konfliktusokat.

8. Sok európai ország már megoldotta belső feszültségeit, illetve most oldja fel ezeket a területi és kulturális autonómia változatos formáinak bevezetésével, melyek az elvek és a konkrét intézkedések azon széles skáláját foglalják magukban, amelyek segíthetnek a belső konfliktusok feloldásában.

9. Tagadhatatlan, hogy az autonómia olyan fogalom, amelynek negatív értelmezései

lehetnek. Fenyegetésnek tűnhet az államok területi integritására nézve, a szecesszió irányába tett első lépésnek, azonban legtöbbször kevés tény támasztja alá e nézőpontot.

10. Az autonómia, ahogy azt azokban az országokban alkalmazzák, amelyek országos szinten tiszteletben tartják az alapvető jogokat és szabadságjogokat, jórészt úgy tekinthető, mint egy „államon belüli megegyezés”, mely lehetővé teszi a kisebbség számára, hogy gyakorolja jogait és megőrizze kulturális önazonosságát, miközben biztos garanciákat nyújt az állam egységére, szuverenitására és területi integritására nézve.

11. A „területi autonómia” kifejezést olyan, általában szuverén államokon belül kialakított berendezkedésre értik, ami által egy bizonyos régió lakosai tágabb hatalmi jogosítványokat kapnak, amelyek tükrözik sajátos földrajzi helyzetüket, és amely oltalmazza és előmozdítja kulturális és vallási hagyományait. A „kulturális autonómia” kifejezés a nyelvi és kulturális jogok gyakorlásának lehetővé tételére utal. Az esetek többségében ez egybeeshet a decentralizáció elvének alkalmazásával.

12. Az Európa Tanács tagállamainak többségében az alkotmány nem ismeri el az egyoldalú kiváláshoz való jogot. Azonban az oszthatatlanságot nem kell összetéveszteni az egységes állam fogalmával, és az állam oszthatatlansága ekként összeegyeztethető az autonómiával, a regionalizmussal vagy a föderalizmussal.

13. A politikai berendezkedések változatos formái felruházhatók autonóm státussal, az egységes államokon belüli egyszerű decentralizációtól a hatalom valódi megosztásáig, illetve szimmetrikus, vagy aszimmetrikus módon, a regionális vagy föderatív államokban.

14. Korábban az autonómiát két szakaszban vezették be, és három módon hozták létre: regionális entitások létesítették, amikor a centralizált állam létrejött, területi feszültségek oldására vezették be vagy a nemzetközi közösség támogatásával.

15. Az autonómia nem „varázsszer”, és az általa nyújtott megoldások nem egyetemesen érvényesek és alkalmazhatók. Mindazonáltal, a kudarcokért nem az autonómia maga hibáztatható, hanem alkalmazásának körülményei. Az autonóm státust mindig az illető terület földrajzi, történelmi és kulturális körülményeinek, valamint a sajátos esetek és konfliktus-zónák egészen sajátos jellemzőinek megfelelően kell kialakítani.

16. A belső feszültségek enyhítésére való tekintettel a központi kormányzatnak megértéssel kell reagálnia, amikor a kisebbségi csoportok, különösen, ha számottevőek és régóta élnek egy adott területen, nagyobb szabadsá-

got követelnek saját ügyeik önálló intézéséhez. Ugyanakkor az autonómia elismerésének sohasem szabad azt a közösségben azt a benyomást keltenie, hogy a helyi önkormányzás kizárólagosan egyedül őrá tartozó probléma.

17. A sikeres autonómia a többség és kisebbség közötti, valamint a kisebbségek közötti, államon belüli kiegyensúlyozott viszonytól függ. Az autonóm státusnak mindig tiszteletben kell tartania az egyenlőség és a diszkriminációmentesség elveit, és az államok területi integritásán és szuverenitásán kell alapulnia.

18. Nagy jelentősége van annak, hogy azok a növekvő előnyök, melyeket az autonóm entitások jogaiknál fogva élveznek, ne aknázzák alá az államok nemzetközileg elismert határait.

19. Az autonómia minden értelmezése, alkalmazása és kezelése az állami hatóságok hatáskörébe, a nemzeti parlamentek valamint intézményeik akaratára és megítélésére tartozik.

20. Pozitív diszkrimináció, azaz kedvezményezett képviselő a központi kormányzat szerveiben gyakran alkalmazható a kisebbségek sokkal hatékonyabb bevonására az országos ügyek intézésébe.

21. Alapvető fontosságú, hogy különleges intézkedések is fogantatók a „kisebbségen belüli kisebbségek” védelmére és annak biztosítására, hogy a többség és más kisebbségek ne érezzék féltelmet az autonóm entitásnak megadott hatalom miatt. Ezek az autonóm entitásokon belül a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény szintén alkalmazandó a kisebbségeken belüli kisebbségek érdekében.

22. A Közgyűlés felkéri a tagállamok kormányait, hogy tartsák tiszteletben a következő alapelveket, amikor autonóm státust elismernek:

- I. Az autonóm státusnak, mely meghatározás szerint a központi kormányzat és az autonóm entitás közötti kooperációtól és koordinációtól függ, az érintett felek közötti tárgyalásos megegyezésen kell alapulnia.
- II. A központi kormánynak és az autonóm hatóságnak el kell ismernie, hogy az autonóm státus egy dinamikus folyamat része, és mindig kiegészíthető.
- III. A státútumokra és az autonóm státus megalapozására vonatkozó alapelvekre nézve megfelelőbb lenne, ha ezek az alkotmányba foglaltatnának, mintsem csak a törvényekbe, mert így a módosításokra csak az alkotmánnyal összhangban kerülhet sor. A későbbi vitákat elkerülendő, az autonóm státusra vonatkozó megegyezésnek explicit módon meg kell határoz-

A „határokon átívelő nemzetegyesítés“ szellemében:

**Épül
az EUKOMPATIBILIS ortodox templom
az elrabolt templom körül.**

Nyarádtő / Ungveni

- nia a hatalom megosztását a központi és az autonóm hatóság között.
- IV. Az autonóm státusra vonatkozó egyezménynek garantálnia kell az autonóm hatóságok megfelelő képviseletét és effektív részvételét a döntéshozatalban és a közügyek intézésében.
- V. Az autonóm státusra vonatkozó egyezményeknek elő kell írniuk, hogy az autonóm entitások rendelkezzenek helyi szinten demokratikusan megválasztott törvényhozó és végrehajtó hatóságokkal, melyeket helyi szinten demokratikusan választanak meg.
- VI. Az autonóm státusra vonatkozó egyezményeknek elő kell írniuk pénzalapok biztosítását és/vagy átutalását, melyek lehetővé teszik az autonóm hatóságok számára, hogy a központi kormányzat által nekik átadott külön hatalmat gyakorolhassák.
- VII. Annak biztosítására, hogy a hatalommal nem éneke vissza, külön mechanizmusokat kell létrehozni a központi kormányzat és az autonóm hatóságok között támadt viták megoldására.
- VIII. Ha a feszültségek a központi kormányzat és az autonóm hatóságok közt fennmaradnak, a nemzetközi közösség támogatja a meg egyezési folyamatot.

IX. A hatalom autonóm entitásokra való átruházása során parancsoló módon védelmeznie kell a közöttük élő kisebbségek jogait, amelyeket semmibe vesznek vagy elnyomnak.

– Az Európa Tanács Közgyűlésének 1334/2003. számú Ajánlása –

1. A Közgyűlés úgy tekinti, hogy az autonóm státusnak mindig demokratikus módon, helyi szinten megválasztott törvényhozó és végrehajtó testületet kell biztosítania az autonóm régió számára. E testületek saját hatáskörrel rendelkezhetnek törvények elfogadásához és érvényre juttatásához, miközben a központi kormányzat törvényhatósága és hatásköre alatt maradnak, ahogy ezt a Helyi és Regionális Hatóságok Kongresszusán (CLRAE) elfogadott Regionális Önkormányzatok Európai Chartája előírta.

2. A Közgyűlés úgy véli, hogy egy európai egyezmény megalkotása képessé tenné a belső konfliktusokkal szembesülő államokat, hogy olyan alkotmányos vagy törvényes megoldásokat találjanak, amelyek lehetővé tennék számukra, hogy megőrizzék állami szuverenitásukat és területi integritásukat, miközben tiszteletben tartanák a kisebbségek jogait.

3. Ezen egyezménynek ki kell kötnie, hogy az autonóm entitásokra átruházott hatalmi jogosítványoknak eleget kell tenniük az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Európai Egyezmény előírásainak, főleg az egyenlőség, a diszkrimináció-mentesség és a szekularizmus elveinek.

4. Ebben az összefüggésben figyelmet érdemelnek az Európa Tanács tagállamai számára

a Helsinki Nyilatkozatba 2002. június 2-án foglalt javaslatok, melyek elismerik a regionális autonómiák rendszerére alkalmazható alapfogalmak és elvek megfogalmazásának a lehetőségét.

5. Következésképpen a Közgyűlés javasolja a Miniszterek Bizottságának, hogy

– dolgozzon ki egy európai egyezményt (a Nyilatkozat 11. cikkelye), mely a Regionális Önkormányzatok Európai Chartájának tervezetében megfogalmazott elveken alapszik, tekintetbe veszi a tagállamok tapasztalatait, és lehetővé teszi a regionális és kulturális autonómia közös elveinek elismerését és támogatását, tiszteletben tartván az egyenlőség és diszkriminációmentesség elveit, az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelmének Európai Egyezménye szerint.

Megvitatva és elfogadta az ET Közgyűlés 19. ülészakájának 2003. június 24-i ülése Strassbourban – a Politikai Bizottság 9824. számú dokumentuma (Andreas Gross riportőr jelentése), illetve a Jogi és Emberjogi Bizottság 9837. számú dokumentuma (Jürgens riportőr véleményezése) alapján.
(Nem hivatalos fordítás, Bakk Miklós munkája.)